

Juha Iso-Aho & Arto Lindholm (toim.)

VAPAAEHTOISTYÖ NUORTEN SYRJÄYTYMISRISKIN VÄHENTÄJÄNÄ

Juha Iso-Aho & Arto Lindholm (toim.)

VAPAAEHTOISTYÖ NUORTEN SYRJÄYTYMISRISKIN VÄHENTÄJÄNÄ

Festaripörssi-hankkeen analysointi ja johtopäätökset

Juha Iso-Aho & Arto Lindholm (toim.)

Vapaaehtoistyö nuorten syrjäytymisriskin vähentäjänä
Festaripörssi-hankkeen analysointi ja johtopäätökset

Humanistinen ammattikorkeakoulu
© tekijät ja Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018, Helsinki

Kannen kuva: Arttu Kokkonen/Ilosaarirock

Ulkoasu ja taitto: Emilia Reponen

ISBN 978-952-456-294-2 (painettu)

ISBN 978-952-456-295-9 (verkko)

ISSN 2343-0664 (painettu)

ISSN 2343-0672 (verkkopainos)

Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 52.

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

**FFS+
PARTI+
PORTI+
SII+**

**VAPAANA
FESTAREILLE**

FESTARIPÖRSSI KIITTÄÄ

Me festaripörrsiläiset haluamme kiittää kaikkia yhteistyökumppaneitamme, jotka autoitte meitä nuorten tukemisessa vapaaehtoistyön keinoin. Kiitämme rahoittajaamme Euroopan sosiaalirahastoa ja sen Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen -toimintalinjaa, joka on mahdollistanut Festaripörssin toiminnan. Pohjois-Pohjanmaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja siellä Marika Lindroth ovat olleet hyviä yhteistyökumppaneita rahoituksen hallinnoinnissa. Luova ja osallistava Suomi –koordinaatiohanke huolehti asiantuntemuksemme päivittämisestä ja kutsui meidät esittäytymään omissa tapahtumisissaan sekä Suomi-Areenassa ja Sosiaalialan päivillä.

Festaripörssin ohjausryhmä paneutui hankkeen kysymyksiin innostuksella ja linjasi hankkeen toimintaa. Kiitos Leena Björkqvist, Niila Leppänen, Sara Norberg, Sirkku Reponen, Mai Salmenkangas, Niko Wilkinson ja Matilda Wrede-Jäntti sekä Humak:in edustajat Katri Kaalikoski, Timo Parkkola ja Juha Iso-Aho.

Eri paikkakuntien nuorisopalvelut olivat tärkeitä kumppaniverkostoja. Niiden kautta tavoitimme nuoria ja meidät toivotettiin tervetulleiksi muun muassa Respa- ja Ohjaamo-hankkeiden tapahtumiin. Olimme myös tiiviissä yhteistyössä Helsingin, Imatran, Jyväskylän ja Lappeenrannan nuorisotoimien kanssa. Tapasimme monia nuorten ryhmiä esimerkiksi nuorten työpajoissa, Nytyissä ja Vamoksessa. Koulutuksia saimme järjestää toimintapaikkakunnillamme nuorisotiloissa, jotka olivat nuorille matalan kynnyksen paikkoja. Nuorisopalvelut tukivat meitä viestinnässä ja suosittelivat Festaripörssiä asiakkailleen.

Musiikkiala suhtautui suopeasti Festaripörssin toimintaan. Lukuisten suorien kontaktien lisäksi tapasimme musiikkialan edustajia Mars-tapahtumassa ja Finland Festivals tuki työtämme. Kymmenet festivaalit olivat kiinnostuneita toiminnastamme. Ne antoivat auliisti palautetta ja ohjausta toiminnan suuntaamiseen ja ilmoittautuivat vapaaehtoistyön tarjoajiksi. Tapahtumissa festaripörrsiläiset nuoret otettiin hyvin vastaan. Viestinnässä olemme saaneet verratonta asiantuntemusta viestintätoimisto Origine!lta. Useat mediat kertoivat toiminnastamme, ja sähköinen markkinointi oli ammattimaista.

Hankkeen työntekijät ovat huolehtineet tehtävistään vastuuntuntoisesti ja joustavasti. Hanke työllisti 10 nuorta eripituisiin työsuhteisiin. Humanistisen ammattikorkeakoulun henkilökunta hoiti hankkeen tehtäviä muun työn ohella vahvasti sitoutuneena Festaripörssin tavoitteisiin. Erityisen merkittävän panoksen hankkeen onnistumiselle antoivat Humakin Kehittämistyön menetelmät -opintojaksojen opiskelijat opettajansa Arto Lindholmin johdolla. Tämä julkaisu on paljossa velkaa näillä kursseilla tuotetuille evaluaatioaineistoille.

Kiitokset myös kaikille tämän kirjan kirjoittajille Festaripörssin tulosten arvioinnista ja dokumentoinnista.

Jyrki Simovaara
projektipäällikkö

SISÄLLYS

JUHA ISO-AHO & ARTO LINDHOLM & JYRKI SIMOVAARA

1 JOHDANTO	10
-------------------------	----

TANJA HAKOLUOTO

2 SYRJÄYTYMISESTÄ	13
2.1 NEET-nuoret syrjäytymisen mittareina	14
2.2 NEET-nuoret syrjäytymisvaarassa?	15
2.3 Syrjäytymisen määrittelystä ja ulottuvuuksista	17
2.4 Syrjässä vai keskellä?	19
2.5 Vapaaehtoisuus syrjäytymisen ehkäisyssä – kiertotie tutkimukseen	21
2.6 Vapaaehtoisuuden vaikutukset: tutkimusesimerkki	23
2.7 Lopuksi: katseen kohdistaminen	24

JYRKI SIMOVAARA & JUHA ISO-AHO

3 NUORTEN KOULUTTAMINEN OSANA FESTARIPÖRSSIN TOIMINTAMALLIA	26
3.1 Koulutusten toteutus	26
3.2 Nuorten kokemukset koulutuksesta	29
3.3 Koulutusten jälkiarviointia	31

JANNE HULKKONEN & JYRKI SIMOVAARA

4 NUORTEN AKTIVOINTI VIESTINNÄN KEINAIN - ONKO PAKKO?	33
4.1 Lähtökohtana matala kynnys	34
4.2 Onko pakko? Kampanja suunnattiin myös passiivisemmille	35
4.3 Mites kesä? – lisää houkuttelevuutta keväällä 2017	39
4.4 Nuorten mediamaailma	41
4.5 Markkinointi sosiaalisessa mediassa on reagoimista	42
4.6 Videon merkitys kasvaa	43
4.7 Markkinointi sosiaalisessa mediassa ei ole ilmaista	44
4.8 Testaa ensin	45
4.9 Miten Festaripörssin viestintä onnistui?	45

JUHA ISO-AHO

5 FESTARIPÖRSSI FESTIVAALIEN NÄKÖKULMASTA	48
5.1 Vapaaehtoiset festivaaleja rakentamassa	49
5.2 Festivaalit mukaan Festaripörssiin	51
5.3 Festivaalien palaute Festaripörssistä	51
5.4 Festivaalit nuorten osallisuuden kokemuksen vahvistajina	53

HANNA LAITINEN & KAIJA LAURILA

6 MENTORIT VAPAAEHTOISTOIMINNAN TUKENA JA EHKÄISEMÄSSÄ SYRJÄYTYMISTÄ	55
6.1 Mentoreiden työtehtävät ja toiminnan organisointi	56
6.2 Mentoreiden roolit nuorten ja festivaalien välissä	57
6.3 Mentorit syrjäytymisen ehkäisijöinä.....	61
6.4 Johtopäätökset	62

NANA STENIUS & JUHA ISO-AHO

7 FESTARIPÖRSSIN YHTEISTYÖVERKOSTO NUORTEN TAVOITTAMISEKSI	65
7.1 Vaihe 1: Nuorten tavoittaminen: viestiä verkostoihin ja kohtaamisia	66
7.2 Vaihe 2: Ensimmäisen kesän kokemukset käyttöön ja tubettajat töihin	68
7.3 Jälkiarvio: mitkä keinot toimivimpia, miten jatkossa kannattaa tehdä?	69
7.4 Pohdinta.....	70

HANNA LAITINEN

8 MITÄ ULKOMAALAISTAUSTAISET OSALLISTUJAT SAIVAT FESTARIPÖRSSISTÄ?	71
8.1 Tutkimuksen toteuttaminen – kysely ja haastattelut	72
8.2 Festaripörssi muutti elämäni suunnan – mitä se tarkoittaa?	74
8.3 Onnistumisen kokemuksia ja itsensä ylittämistä	75
8.4 Suhde työelämään ja syrjintään.....	76
8.5 Festaripörssin mentorit ulkomaalaistaustaisten osallistujien näkökulmasta	76
8.6 Oliko Festaripörssillä jotain erityistä merkitystä ulkomaalaistaustaisille osallistujille?.....	77

ARTO LINDHOLM

9 FESTARIPÖRSSIIN OSALLISTUNEET NUORET	79
9.1 Tutkimusaineistot	79
9.2 Missä määrin Festaripörssiin osallistuneet nuoret olivat syrjäytymisvaarassa?.....	80
9.3 Festaripörssikokemus haastatteluaiaineiston valossa.....	81
9.4 Festaripörssikokemus kyselytutkimusten valossa	82

ARTO LINDHOLM & JUHA ISO-AHO & JYRKI SIMOVAARA

10 LOPUKSI: VAPAAEHTOISTYÖ FESTIVAALEILLA SOSIAALISEN VAHVISTAMISEN VÄLINEENÄ ..	85
10.1 Mitä Festaripörssin jälkeen?	86
10.2 Vapaaehtoistyö Suomessa 2018: vapaaehtoinen mahdollisuus osallisuuteen vai aktiivikansalaisen velvoite?.....	88

LÄHTEET	89
----------------------	----

KIRJOITTAJAT	93
---------------------------	----

LIITTEET	95
-----------------------	----

1.

JUHA ISO-AHO & ARTO LINDHOLM & JYRKI SIMOVAARA

JOHDANTO

Festaripörssi-hanke syntyi erikoisten sattumusten summana. Humanistisen ammattikorkeakoulun (Humak) kehittämistyön menetelmien opetuksen yhteydessä syksyllä 2014 harjoiteltiin yhteisöllisiä ideointimenetelmiä pohtimalla, mitä kulttuurituotantoalalla juuri nyt kipeästi tarvittaisiin. Opiskelijat jakautuivat ryhmiin ja monista hyvistä ideoista ylivoimaisesti parhaaksi äänestettiin Festaripörssi, joka tosin aluksi oli Talkoopörssi. Idea perustui tuottajien kokemusperäiseen havaintoon, että vapaaehtoisten värväminen on monille tapahtumajärjestäjille melkoinen ponnistus. Samanaikaisesti Suomessa on keskikokoisen kaupungin verran ilman työ- tai koulutuspaikkaa jääneitä, syrjäytymisvaarassa olevia nuoria.

Opiskelijat alkoivat pohtia, miksi Humak ei voisi ryhtyä antamaan syrjäytymisvaarassa oleville nuorille eväitä toimia festivaaleilla vapaaehtoistyössä ja luomaan verkkopalvelua, josta tapahtumatuottajat voisivat poimia tarvitsemansa vapaaehtoiset. Tavoitteena oli win-win-tilanne, jossa nuoret saisivat arvokasta kokemusta ja tärkeitä taitoja ja tapahtumat saisivat rekrytoitua helpommin päteviä vapaaehtoisia. Hanketta ideoivat sittemmin kulttuurituottajiksi valmistuneet

Hanna Alava, Elsa De Campos, Julius Lahdenoja ja Marika Häkkilä. Omituinen sattuma oli, että Humakin Imatran tutkimus- ja kehityskeskuksessa oli mietitty samaan aikaan täsmälleen samaa ideaa. Tämä suoras-taan velvoitti Humakin innostamaan myös Euroopan sosiaalirahaston (ESR) tukemaan idean toteutusta. ESR myönsi hankkeelle rahoituksen vuoden 2015 alkupuolella.

Hanke suunniteltiin kaksivuotiseksi toimintatutkimuksen periaatteita noudattaen. Toimintatutkimus on eräs kehittämistyön lähestymistapa, joka perustuu ajatukseen tiedon tuottamisesta toiminnan avulla. Toimintatutkimuksessa ensin suunnitellaan, sitten toimitaan, kerätään havaintoja, analysoidaan ne ja näiden pohjalta tehdään uusi suunnitelma. Tämä periaatteessa päättymätön sykli jatkaa pyörimistään, jonka myötä toiminta kehittyy alkaen lähestyä oikeaa tietoa. (Heikkinen, Kontinen & Häkkinen 2006.) Käytännön tutkimuksessa sykliä ei tietenkään pyöritetä loputtomasti, vaan tutkimus päätetään ennalta sovittuun kohtaan. Festaripörssissä sykliä pyöritettiin kaksi täyttä kierrosta. Yksi kierros kesti yhden kalenterivuoden – ensimmäinen vuoden 2016 ja toinen vuoden 2017.

Humakin lehtori Jyrki Simovaara nimettiin hankkeen projektipäälliköksi. Hankkeen suunnitteluvaihe alkoi syksyllä 2015 ohjausryhmän perustamisella. Ohjausryhmään valittiin edustajia sekä festivaalien että nuorisopalveluiden puolelta (ohjausryhmän kokoonpano liitteessä 1). Lisäksi toiminnan käynnistämiseen tarvittiin laaja yhteistyöverkosto festivaalijärjestäjiä, nuorisopalveluita sekä viestintää ja koulutuspalveluita tarjoavia tahoja. Kampanjointi vapaaehtoistyötä tarjoaville festivaaleille ja hankkeeseen mahdollisesti osallistuville nuorille käynnistyi vuoden 2016 alussa.

Ensimmäisenä keväänä 200 nuorta ilmoittautui vapaaehtoisten koulutuksiin Helsingissä, Jyväskylässä, Lappeenrannassa ja Imatralla. Kaikkiaan 50 festivaalia ilmoittautui vapaaehtoistehtävien tarjoajiksi. Koulutukset järjestettiin edellä mainituissa neljässä kaupungissa huhti- ja toukokuun aikana 2016. Nuorilla oli mahdollisuus suorittaa hygieniapassi, työturvallisuuskortti, asiakaspalvelukoulutus tai järjestyksenvalvojakortti. Lopulta hankkeen kouluttamia vapaaehtoisia osallistui vuonna 2016 kuudelletoista ja vuonna 2017 yhdeksälle festivaalille (ks. liite 1).

Hankesuunnitelmassa kohderyhmäksi, eli syrjäytymisvaarassa oleviksi nuoriksi, oli määritelty 15 - 29 -vuotiaat henkilöt, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä työ- tai koulutuspaikkaa. Alusta asti oli selvää, että kohderyhmän tavoittaminen ei olisi helppo tehtävä, sillä meilähän ei tietenkään ole ”syrjäytymisvaarassa olevien nuorten rekisteriä”, vaan kohderyhmään kuuluvat tuli etsiä yhteistyökumppaneiden avulla, hyvällä viestinnällä ja jalkautuvalla työllä. Lisäksi tiesimme, että ei olisi helppoa sitouttaa ja motivoida elämänhallinnassaan horjuneita nuoria koulutuksiin ja vapaaehtoistyöhön. Vaarana olikin, että koulutuksen ja vapaaehtoistyön mahdollisuus houkuttelisi mukaan elämässään muutenkin menestyneitä nuoria.

Kohderyhmän tavoittamiseksi hakeuduimme muiden samalla kentällä toimivien tahojen tapahtumiin, kuten esimerkiksi Helsingissä 25.11.2015 järjestettyyn Nuorten Yhteinen Stadi -tapahtumaan, johon osallistui noin 90 nuorta. Samalle kohderyhmälle suunnattu valtakunnallinen Ohjaamo-toiminta osoittautui myös toimivaksi väyläksi erityisesti Lappeenranta-Imatra-seudulla. Yhteistyöverkostojen lisäksi nuoria tavoiteltiin printtimainonnan, Facebookin ja hankkeen verkkosivujen avulla. Osoittautui kuitenkin odotetun hankalaksi tavoittaa juuri ydinkohderyhmää. Toisaalta heterogeeniset koulutusryhmät, joissa oli mukana myös opiskelijoita ja jo työssä olevia nuoria, olivat itse asiassa dynamiikaltaan toimivia. Monenlaiset taustat ja elämäntilanteet kenties vähensivät syrjäytymisvaarassa olevien nuorten näköalattomuuden tunnetta.

Nuoria ei lähetetty festivaaleille yksin. Festivaalityöhön lähteneillä 129 koulutetulla nuorella oli tukenaan kuusi mentoria vuonna 2016. Vuonna 2017 mentoreita oli neljä ja nuoria 119. Festivaalit olivat pääasiassa suuria, nuorten suosimia rockfestivaaleja, kuten Ruisrock, Provinssi, Weekend, Rock the Beach ja Flow (ks. tarkemmin liite 1). Mentorit olivat pääasiassa yhteisöpedagogiopiskelijoita (ks. liite 2). Mentorit ohjasivat festaripörssiläisiä vapaaehtoistyöhön kouluttautumisessa, työhön valmistautumisessa sekä itse työssä. Yhdellä mentorilla oli kerrallaan 3–6 ohjattavaa. Vapaaehtoistehtäviin osallistuneet nuoret saivat työtodistuksen sekä tapahtumajärjestäjältä että Festaripörssi-hankeelta.

Festaripörssi evaluoitiin eli arvioitiin kahdesti; syklin ensimmäisen syklin pyörähdettyä syksyllä 2016 ja hankkeen toiminnallisen vaiheen päätyttyä syksyllä 2017. Välievaluatio oli erittäin perusteellinen, sillä keräsimme tutkimusaineistoa kaikilta tavoitetuilta nuorilta, festivaalien johdolta, nuoria vapaaehtoistyössä auttaneilta mentoreilta, hankehenkilökunnalta ja yhteistyökumppaneilta (ks. luku 5).

Välievaluaation perusteella laadimme kehittämisedotuksia, jotka jalostettiin uudeksi toimintasuunnitelmaksi vuodelle 2017. Kehittämisedotuksien pohjalta kiinnitimme enemmän huomiota muun muassa mentorien perehdytykseen, tiedottamiseen festivaalien suuntaan sekä markkinoinnin ilmeeseen ja välineisiin. Mentoreita oli myös vähemmän kuin ensimmäisenä vuonna, joten heille oli mahdollista tarjota laajempi ja mielekkäämpi työkokonaisuus.

Vuoden 2017 kampanjoinnissa visuaalinen ilme uudistettiin iloisemmaksi ja kutsuvammaksi. Nuorten työpaajoissa, neuvontapisteissä ja työnhakutapahtumissa esiteltiin Festaripörssin palveluita entistä aktiivisemmin. Lisäksi tehtiin YouTube-kampanja Seksikäs-Suklaa- ja Dosdela-tubettajien kanssa. Kiinnostuneita nuoria tavoitettiin 444. He kirjasivat yhteystietonsa Festaripörssin nettilomakkeen kautta. Vuoden 2017 käynnistystilaisuudet pidettiin Imatralla, Lappeenrannassa ja Helsingissä huhtikuun alussa. Koulutuksiin ilmoittautui 174 nuorta. Toukokuussa nuoret koulutettiin hygieniapassin, EA1-kortin tai järjestyksenvalvojakortin haltijoiksi. Tarjolla oli myös asiakaspalvelukoulutus, josta ei annettu erillistä todistusta. Koulutukset pidettiin Helsingissä, Lappeenrannassa ja Imatralla.

Tämä teos koostuu kymmenestä artikkelista. Johdantoa seuraavassa luvussa Tanja Hakoluoto avaa sitä yhteiskuntapoliittista keskustelua, jota nuorten syrjäytymisvaarasta tällä hetkellä käydään. Kolmannessa luvussa Jyrki Simovaara ja Juha Iso-Aho analysoivat nuorten vapaaehtoistyökoulutuksen onnistumista. Neljännessä luvussa Janne Hulkkonen ja Jyrki Simovaara kuvaavat Festaripörssin markkinointia ja pohtivat, miten syrjäytymisvaarassa olevia nuoria voidaan tavoittaa viestinnän keinoin. Viidennessä luvussa Juha Iso-Aho kuvaa, miltä hanke näytti festivaalien näkökulmasta. Kuudennessa luvussa Kaija Laurila ja Hanna Laitinen arvioivat nuorten kokemusta sellaisena kuin nuorten mentorit sen näkivät. Kahdeksas ja yhdeksäs

luku käsittelevät nuorten itsensä kokemuksia Festaripörssistä; ensin Hanna Laitinen kuvaa maahanmuuttajanuorten kokemuksia ja sitten Arto Lindholm analysoi kokonaisuutena kaikkien nuorten kokemuksia. Lopuksi Juha Iso-Aho ja Arto Lindholm sekä Jyrki Simovaara tekevät johtopäätöksiä siitä, missä määrin vapaaehtoistyöllä voidaan nuorten syrjäytymisriskiä vähentää. Kirjoittajat esitellään kirjan lopussa.

2.

TANJA HAKOLUOTO

SYRJÄYTYMISESTÄ

”Seison tässä. Katsotte minua. Ehkä näette jotain? Mitä se on? Nainen? Nuori? Valkoinen? Suomalainen? Kristitty? Keskiluokkainen? Terve? Hetero?”

Kaikki ei näy päällepäin. Usein saatamme puhua ihmisryhmistä ikään kuin heidän edustajia ei olisi läsnä puhetilanteessa. Normatiivisuus toimii niin, että oletamme kaikkien läsnäolijoiden sopivan normeihin. Saatamme puhua maahanmuuttajista tai vammaisista ikään kuin kukaan läsnäolijoista ei kuuluisi näihin ryhmiin tai että kellekään ei olisi läheisiä näistä ryhmistä.” (Agoran koordinaattori Sonja Raunion puhe 26.11.2014. Tekstilainaus Älä olet - Normit nurin 2014, 57)

Yllä olevassa puheessa viitattiin maahanmuuttajiin ja vammaisiin katseiden ja luokittelujen kohteina. Myös puhuttaessa syrjäytyneistä tai syrjäytymisvaarassa olevista on syytä miettiä, millaisena ihmisryhmänä heidät nähdään. Työvoiman tai koulutuksen ulkopuolella olevina huolen ja toimenpiteiden kohteina? Köyhinä, mielenterveyspalveluiden käyttäjinä, rikollisina ja teiniäiteinä? Vai pitäisikö heidät nähdä heidän omasta yksilöllisestä tilanteestaan käsin? Kenties, kuten kas-

vatustieteilijä Maija Lanas on asian ilmaissut (Lanas, 2016), oman elämänsä keskellä olevina ihmisinä eikä syrjässä tai reunalla olevina?

Nuorten syrjäytyminen on saanut osakseen runsaasti huomiota Suomessa viime vuosina. Presidentti Niinistö nosti nuorten syrjäytymisen esiin virkaanastujaispuheessaan vuonna 2012, ja samana vuonna Elinkeinoelämän valtuuskunta julkaisi paljon keskusteluttaneen Pekka Myrskylän (2012) analyysin ”Hukassa – keitä ovat syrjäytyneet nuoret?”. Syksyllä 2016 OECD:n tuoreimmat laskelmat osoittivat suomalaisten koulutuksen tai työelämän ulkopuolella olevien nuorten osuuden 20–24-vuotiaiden ikäluokassa olevan OECD-maiden korkeimpia (18,3 %) (Asplund & Vanhala 2016, 1). Uusimpana avauksena syrjäytymistä ehkäisemään perustettu Me-säätiö julkisti 24.10.2017 kaikille avoimen datasivuston ja syrjäytymislaskurin (Me-säätiö 2017).

Näyttää siltä, että näissä keskusteluissa työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret ymmärretään syrjäytyneiksi tai ainakin syrjäytymisuhan alaisiksi. Syrjäytymiskeskusteluun onkin ilmaantunut uusi ilmaus NEET

(Not in Employment, Education or Training) tarkoittamaan juuri tätä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten ryhmää.

On kuitenkin laajasti tunnustettu, että syrjäytymisen käsite on kiistanalainen eikä se ole helposti määriteltävissä. Syrjäytymistä on yritetty määritellä lukuisia kertoja, ja kukin yritys on painottanut eri asioita. Osittain käsitteellinen hämmennys johtuu käsitteen poliittisesta luonteesta. Syrjäytyminen on ensisijaisesti poliittinen termi, joka on peräisin Euroopan Unionin sosiaalipoliittisista keskusteluista 1980- ja 1990-luvuilta. Se syntyi osin tarpeesta löytää neutraalimpi ilmaus köyhyys-termin tilalle, kun keskusteltiin ongelmista, joita sosiaalisen järjestyksen alimmalla tasolla olevat ihmiset kohtaavat (Burchardt 2000; Morgan & Burns & Fitzpatrick & Pinfeld & Priebe 2007, 478). Mielenkiintoista on, että viimeaikaisissa keskusteluissa käytetään mieluummin NEET-termiä syrjäytymisen sijaan samasta syystä, eli termin neutraalimmasta luonteesta johtuen.

Mistä keskustelua oikeastaan käydään ja mistä kannetaan huolta, kun puhutaan syrjäytymisestä tai syrjäytymisuhan alaisista nuorista? Siitäkö, että osa nuorista ei opiskele ja valmistu ammattiin ja työllisty? Vai siitäkö, että osa nuorista ei ”löydä paikkaansa yhteiskunnassa”? Vai siitäkö, että ”nuoret tarvitaan töihin”? (Myrskylä 2012, 9.) Syrjäytymisestä puhuttaessa tulisi keskustella laajassa mittakaavassa myös koko yhteiskunnan normeista ja arvoista, siitä mitä tavoitellaan ja millaista oikeastaan on normatiivinen ”oikeanlainen elämä”. Tulisi keskustella myös siitä, kuka on syrjässä tai reunalla ja kuka keskellä, ja millaisin kriteerein näitä määritellään. Lisäksi pitäisi kuulla nuorten kokemuksia ja tavoitteita, tarinoita siitä, milloin nuori kokee olevansa reunalla vai onko hän itse asiassa oman elämänsä keskellä.

Tässä luvussa tarkastellaan syrjäytymistä ja sen ehkäisyä ensin uusimpien, NEET-indikaattoriin (tai

NEET-nuoriin) liittyvien kotimaisten tutkimusten näkökulmasta. Sen jälkeen näkymää laajennetaan itse syrjäytymisen käsitteeseen ja sen eri ulottuvuuksiin kansainvälisissä määrittelyissä ja pohditaan sitä myös syrjässä olemisen ja oman elämän keskellä olemisen perspektiiveistä. Luvun lopussa katse käännetään vapaaehtoisuuteen ja siihen liittyviin kokemuksiin syrjäytymisen ehkäisyssä.

2.1 NEET-NUORET SYRJÄYTYMISEN MITTAREINA

On olemassa tutkittua tietoa siitä, että koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevien nuorten kiinnityminen yhteiskuntaan vaikeutuu ja hyvinvointiongelmat kasautuvat. Erityisesti peruskoulun jälkeistä jatkotutkintoa vaille jäävillä nuorilla tiedetään olevan muita enemmän toimeentulon ja mielenterveyden ongelmia. Syrjäytymistä kuvaamaan on aiemmin käytetty muun muassa työttömyysastetta, jonka on todettu olevan varsin yksioikoinen mittari. Työttömyysasteen tilalla on viime vuosina käytetty NEET-indikaattoria eli sitä, miten suuri osuus ikäluokasta on nuoria, jotka eivät ole opiskelemassa, työssä, eläkkeellä, varusmiespalveluksessa tai ovat tuntemattomista syistä koulutus- ja työvoiman ulkopuolella. NEET-indikaattoria voidaan käyttää rekisteriaineistosta riippuen hieman eri tavoin, mutta sen peruseriaatteena on tavoittaa rekisteriaineistoista nimenomaan edellä kuvatut nuorten ikäryhmät, ja kuvata myös sitä nuorten lukumääristä joukkoa, jota ei löydy rekistereistä. Rekisteripohjainen tilastoaineisto kattaa koko Suomen väestön ja kertoo muun muassa yksilöiden pääasiallisesta toiminnaasta vuoden viimeisellä viikolla. (Asplund & Vanhala 2016, 1; Larja & Törmäkangas & Merikukka & Ristikari & Gissler & Paananen 2016.)

OECD:n laskelmat suomalaisnuorten korkeasta työn ja koulutuksen ulkopuolella olemisesta perustuvat Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen haastattelutietoihin. Tilastokeskuksen työssäkäyntiaineistojen perusteella päädytään lähes samoihin lukuihin. Asplundin ja Vanhalan (2016) tutkimuksen mukaan 20–24-vuotiaita, NEET-indikaattorin osoittamia nuoria, eli neettejä, oli vuoden 2013 lopussa koko ikäryhmästä 18,6 prosenttia. Naisten keskuudessa neettien osuus oli 15,5 prosenttia, kun taas miesneettien osuus oli huomattavasti suurempi 21,6 prosenttia. Neeteistä suurin osa oli työttömiä työnhakijoita, mutta työttömyys ei kuitenkaan ollut pysyvää ja jatkuvaa. Miesten ja naisten osuuksien erot selittyvät sillä, että naisista suurempi osa on 20–24-vuotiaana koulutuksessa, kun taas miehet suuntaavat työmarkkinoille nuorempina kuin naiset. Neeteiksi vuoden 2013 lopussa luokitelluista nuorista huomattava osa, noin 64 prosenttia, oli suorittanut vähintään toisen asteen tutkinnon. Nuorena koetaan usein lyhytkestoisia työttömyysjaksoja, ja työuran alussa tyypillisiä ovat myös määräaikaisten työsuhteiden (Asplund & Vanhala 2016, 2–3.)

Kokonaan työvoiman ulkopuolella Asplundin ja Vanhalan tarkastelussa oli ikäryhmästä noin 8,5 prosenttia. Eläkkeellä olevien osuus oli noin 1,5 prosenttia, ja loput eli noin seitsemän prosenttia olivat tuntemattomista syistä sekä koulutuksen että työvoiman ulkopuolella. Tutkimuksessa osoitetaan, että erityisesti peruskoulun varaan jääneillä on suuri riski jäädä myöhemmin elämässä työttömiksi tai kokonaan työvoiman ulkopuolelle. Tarkastelussa olleista neeteistä runsas kolmasosa oli suorittanut pelkän peruskoulun. Osa heistä oli aloittanut toisen asteen koulutuksessa sieltä valmistumatta, ja osa ei ollut peruskoulun jälkeen aloittanut missään koulutuksessa. Vain 28 prosenttia jatkokoulutuksessa olleista oli NEET-statuksella, kun taas 67 prosenttia vain peruskoulun suorittaneista oli samassa tilanteessa. Jatko-opinnot siis keskeytyessäänkin pienensivät NEET-statuksen riskiä ja Asplun-

din ja Vanhalan mukaan vähensivät myös statuksen toistuvuutta. (Asplund & Vanhala 2016, 3; ks. myös Larja ym., 2016.)

Rekisteriaineistojen perusteella voidaan siis todeta, että peruskouluun päättynyt opiskelu on riskitekijä myöhemmän elämän työttömyydelle ja työelämän ulkopuolelle jäämiselle. Merkittävää on myös havainto jatko-opintojen tärkeydestä nuorten tulevaisuuden kannalta. Toisaalta yksittäiset NEET-statukset myös kuuluvat nuoruuteen, ja vasta niiden toistuminen useana vuonna näyttää antavan aiheutta seuraamiselle. Näidenkin rekisteriaineistojen perusteella nuoruuteen kuuluu epävarma hapuilu oman polun selvittämiseksi. Nuoruus ikävaiheena sisältää kokeiluja opiskelussa, työssä ja elämässä ylipäätään; on selvitetävää millaisia mielenkiinnon kohteita, osaamista ja vahvuuksia itsestä löytyy, eli mitä on olla oman elämänsä keskiössä. Aineisto paljastaa myös NEET-nuorten käyttävän muita enemmän niin sanottuja hyvinvoinnin ongelmiin liittyviä palveluja. Tässäkin on kuitenkin kysyttävä, onko näiden palvelujen käyttö kaikissa tapauksissa syrjäytymisen mittari?

2.2 NEET-NUORET SYRJÄYTYMISVAARASSA?

Asplund ja Vanhala toteavat tutkimuksessaan, ettei NEET-nuoreksi luokiteltua nuorta voi pitää syrjäytyneenä eikä aina edes syrjäytymisvaarassa olevana. Heidän mukaansa syrjäytymisriski on usean eri tekijän yhteisvaikutusta ja sen tunnistamiseksi tulisi nuoren elämänpolkua seurata lähemmin. Vasta tällöin syrjäytymistä aiheuttavat riskitekijät tulevat oikea-aikaisesti tunnistetuiksi ja tarpeelliset tukitoimet käynnistetyiksi (Asplund & Vanhala 2016; 4). Myös Larjan ym. (2016) tarkastelussa todetaan, että NEET-status ”on varsin

yleinen jossakin vaiheessa elämää. Nuoret odottavat opiskelujen tai armeijan alkamista, viettävät välivuotta, lukevat pääsykokeisiin tai lomailevat kesällä ilman kesätyötä.” (Larja ym., 2016). He myös toteavat, että NEET-statusuksen saaneilla nuorilla hyvinvoinnin ongelmiin liittyvien palveluiden käyttö on selkeästi yleisempää kuin niillä nuorilla, joilla NEET-vuosia ei ole.

Mitä NEET-indikaattori itse asiassa kertoo nuorten syrjäytymisestä, ja erotteleeko se nuorista heidät, joista on syytä olla huolissaan? Larjan ym. (2016) tutkimuksessa pyrittiin selvittämään tätä Kansallinen syntymäkohortti 1987 -aineistosta (Paananen & Gissler, 2013), joka sisältää rekisteritietoja kaikista Suomessa vuonna 1987 syntyneistä nuorista. Vuonna 2015 nämä nuoret täyttivät 28 vuotta ja syntymäkohorttiaineistossa heitä on 59 476 henkilöä. Aineistosta kävi ilmi, että NEET-statusuksen nuorilla on muita enemmän mielen-terveys- ja palvelujen tai psyykenlääkkeiden käyttöä, rikkollisuutta, toimeentulotuen tarvetta ja raskauksia alle 20-vuotiaina. Toisin sanoen hyvinvointiongelmat näytävät kasautuvan heille, ja erityisesti mikäli NEET-vuosia on kertynyt useampia. Tutkimuksessa päädytään päätelmään, että vaikka kaikki NEET-nuoret eivät olekaan syrjäytyneitä, on NEET-indikaattori tästä huolimatta käyttökelpoinen, sillä sosiaaliset ja psyykkiset ongelmat ovat yhteydessä NEET-statusukseen.

Nuorten opiskelua ja työllistymistä edistävien palveluiden kehittämisen kannalta katsottiin myös tärkeäksi tietää, missä iässä saatu NEET-status lisää sosiaalisten ja psyykkisten ongelmien riskiä eniten. Havaittiin, että 17–18-vuotiaina NEET-statusella olleilla nuorilla oli suurin riski ongelmien kasautumisen suhteen, vaikkakin NEET-status tässä ikäryhmässä oli harvinaisempi (4–5 % ikäluokasta) kuin myöhemmällä iällä. Esimerkiksi 19-vuotiaan NEET-status ei osoittautunut samalla tavalla merkittäväksi syrjäytymisriskiksi kuin nuoremmassa ikäryhmässä. Yhdeksäntoistavuotiaana NEET-merkinnän saaneiden joukossa katsottiin to-

dennäköisesti olevan välivuotta pitäviä, alaa vaihtavia tai esimerkiksi pääsykokeisiin valmistautuvia nuoria (Larja ym., 2016).

Larjan ym. tarkastelussa NEET-vuosien toistuvuus nähtiin erityisen ongelmallisena. Tästä syystä heidän mukaansa nuorten lukumäärän seuraamisen ohella tulisi seurata juuri niitä nuoria, joilla NEET-statusia kertyy enemmän kuin yksi. Indikaattoria seurattaessa tulisi kuitenkin ottaa huomioon, että koulutus-, työllistymis- ja kuntoutustoimia suunnattaessa on kiinnitettävä huomiota nuorten yksilöllisiin tarpeisiin (Larja ym. 2016). Myös Asplund ja Vanhala (2016, 4) korostivat tutkimuksessaan nuorten yksilöllisen elämänpolun tarkempaa seuraamista.

Mitä tilastoaineistojen pohjalta voidaan siis loppujen lopuksi sanoa syrjäytymisvaarassa olevien määrästä ja osuudesta? Entä monenko osalta syrjäytymisvaara uhkaa muuttua syrjäytymiseksi? Asplund ja Vanhala arvioivat, että vertaamalla vuonna 2013 tutkittua 20–24-vuotiaiden ikäryhmää vuoden 2003 neeteiksi luokiteltuihin nuoriin, voidaan tehdä arviota syrjäytymisriskeistä. Vuoden 2003 NEET-nuorista 39 prosentilla oli sama status kymmenen vuotta myöhemmin 30–34-vuotiaina. Suurin piirtein samaan prosenttilukuun he päätyivät myös vastakkaiseen suuntaan tekemissään laskelmissa. Koko ikäryhmästä luku vastasi noin 6,2 prosenttia, minä he katsoivat olevan karkea arvio siitä, millä todennäköisyydellä NEET-indikaattorin osoittama nuori siirtyy syrjäytymisvaarassa olevien joukosta syrjäytyneiden joukkoon. (Asplund & Vanhala 2016, 5.)

Tällaiset tilastolliset arvioinnit antavat tietyn suunnan ja kuvan syrjäytymisestä ja syrjään jäävistä nuorista. On kuitenkin huomattava, ettei vakiintunutta, täsmällistä määritelmää syrjäytymisvaarassa olevista eikä myöskään syrjäytyneistä ole olemassa. Arvioinnit antavat kuitenkin tärkeää tietoa tukea tarvitsevien nuorten määrästä sekä hyvinvointia uhkaavista ja suojaavista tekijöistä.

2.3 SYRJÄYTYMISEN MÄÄRITTELYSTÄ JA ULOTTUVUUKSISTA

Syrjäytymisen määrittelyn on edellä todettu olevan hankalaa. Määritelmät ovat myös moninaiset ja runsaat. Euroopan Unionin dokumenteista on löytynyt viitensikymmentä tapaa, joilla yksilö voidaan lukea kuuluvaksi syrjäytyneiden joukkoon (Lanas 2016; Peace 2001, 22). Yksi Euroopan Unionin moninaisista määritelmistä näkee syrjäytymisen prosessina, jossa yksilöt ja ryhmät ovat kokonaan tai osittain ulkopuolella yhteiskunnasta, jossa he elävät. Määritelmä korostaa kahta syrjäytymisen määrittelyyn liittyvää elementtiä: syrjäytyminen on dynaaminen ilmiö ja se liittyy aina tiettyyn sosiaaliseen kontekstiin (Maldonado & Pogrebnyakov & van Gorp 2006, 139).

Kuten edellä NEET-indikaattorin yhteydessä on esitetty, syrjäytymisen osatekijöinä voidaan pitää erilaisia olosuhteita, jotka voivat johtaa syrjäytymiseen. Kansainvälisissä tutkimuksissa vallitsee melko kattava yksimielisyys syrjäytymisen riskitekijöistä. Riskitekijöiksi luetaan yleensä tiedonpuute tai sen rajoittuneisuus, työmahdollisuuksien puute, alhainen tulotaso, rajoitettu pääsy kuluttamiseen ja palveluihin, maantieteellisen liikkuvuuden esteet, kouluttautumisen, harjoittelun ja tiedonsaannin esteet, syrjintä, perheen ja lähiyhteisön tuen puute sekä resurssien puute. Näiden syrjäytymistä tuottavien tekijöiden ja olosuhteiden lisäksi on kuitenkin esitetty, että syrjäytyminen ei ole määriteltävissä vain köyhyyden ja puutteen kautta, vaan syrjäytymiseen liittyy myös poliittisia ja rakenteellisia muureja, jotka estävät osaa ihmisistä toteuttamasta mahdollisuuksiaan. (Maldonado ym. 2006, 139; Morgan ym. 2007, 481.)

Melko samanlaiseen määritelmään on päätenyt London School of Economics'in The Centre for the Analysis

of Social Exclusion useissa asioita käsittelevissä julkaisuissaan (esim. Burchardt ym. 1999; 2000; 2002). Sen mukaan syrjäytymisessä on kyse tilanteesta, jossa yksilö on syrjäytynyt, mikäli a) hän on maantieteellisesti yhteiskunnan jäsen, mutta b) hän ei osallistu yhteiskunnan jäsenen normaaleihin toimintoihin, vaikka c) hän tahtois osallistua, mutta on estynyt tai estetty eikä hänellä ole vaikutusvaltaa näihin estäviin tekijöihin.

”Normaaleilla toiminnoilla” tässä määritelmässä tarkoitetaan

- a) kuluttamista (consumption);
 - b) säästämistä (generation of savings);
 - c) tuottavaa toimintaa (productivity);
 - d) poliittista toimintaa (political activity);
 - e) sosiaalista toimintaa (social activity).
- (Burchardt ym. 1999, 229.)

Myös useat muut tutkijat ovat päätyneet samankaltaisiin syrjäytymisen määritelmiin, riskitekijöihin ja ulottuvuuksiin. Käsitteen monimerkityksellisyys onkin nykyään laajasti hyväksytty (Maldonado ym. 2006, 140; Morgan ym. 2007, 479; Percy-Smith 2000).

Syrjäytymistä koskevissa tarkasteluissa on siis päädytty melko suureen yksimielisyyteen siitä, että ihmisillä tulisi olla mahdollisuus osallistua taloudellisesti ja sosiaalisesti arvostettuun toimintaan, kuten koulutukseen, palkkatyöhön tai perheen hoitamiseen. Lisäksi tulisi voida osallistua jonkinlaiseen kollektiiviseen tai yhteisölliseen toimintaan ja olla osallisena itselle merkityksellisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa perheen tai ystävien kanssa. Ihmisten tulisi myös voida identifioitua osaksi kulttuurista yhteisöä tai ryhmää. (Lanas 2016; Percy-Smith 2000, 8; Burchardt 1999, 229.) Tällainen syrjäytymisen määrittely poikkeaa NEET-nuoria koskevasta näkemyksestä, jossa syrjäytymisellä tarkoitetaan lähinnä työvoiman ja koulutuksen ulkopuolella olemista ja jonka tavoitteena on saada nuoret työelämäänsä. Syrjäytymisen edellä kuvattu laajempi määritelmä

Taloudellinen ulottuvuus	Pitkäaikainen työttömyys Määräaikaiset lyhytaikaiset työt Työttömät kotitaloudet Pienituloisuus
Sosiaalinen ulottuvuus	Perheiden/kotitalouksien luhistuminen Ei-toivotut teiniraskaudet Kodittomuus Rikollisuus Osallistumattomat nuoret
Poliittinen ulottuvuus	Vallattomuus ja voimattomuus Poliittisten oikeuksien puute Äänestämättömyys Matala yhteisöllinen aktiivisuus Vieraantuminen ja epäluottamus politiikkaan (Sosiaalinen) Epävakaas, sekasorto
Lähiyhteisön/Naapuruston ulottuvuus	Ympäristön alennustila Asuntojen arvonaleneminen Paikallisten palvelujen väheneminen Tukiverkostojen romahtaminen
Maantieteellinen ulottuvuus	Haavoittuvien ihmisryhmien keskittyminen joillekin marginalisoiduille alueille
Yksilöllinen ulottuvuus	Henkisen tai fyysisen terveyden puute Huono koulumenestys, matalat tiedot ja taidot Matala itseluottamus ja heikko itsevarmuus
Ryhmäulottuvuus	Yllämainittujen ulottuvuuksien keskittyminen seuraaviin ryhmiin: vanhukset, vammaiset, etniset vähemmistöt

Taulukko 1. Syrjäytymisen ulottuvuudet (Percy-Smith 2000, 9).

antaa mahdollisuuden tarkastella syrjäytymistä ja sen riskitekijöitä erilaisista ulottuvuuksista käsin.

Artikkelin alussa olleiden NEET- indikaattorin tarkastelujen ja edellä kuvattujen syrjäytymisen erilaisten määrittelyjen jälkeen voi edelleen kysyä: kuka sitten on

syrjäytynyt ja mistä perspektiivistä katsottuna? Taulukon 1 syrjäytymisen ulottuvuuksien mukaan taloudellisesti katsoen syrjäytyneitä ovat he, joilla ei ole mahdollisuutta etuihin, kuten omaisuuteen tai luottoon (ts. köyhät). Sosiaalisen ulottuvuuden perspektiivistä katsoen syrjäytyneitä ovat puolestaan he, joilla ei ole

kunnollisia yhteyksiä valtavirtayhteiskuntaan (esim. osallistumattomat nuoret) (Percy-Smith 2000, 9). Mielenkiintoista onkin, kuinka näiden kahden ulottuvuuden keskinäiset yhteydet toisiinsa on voitu osoittaa esimerkiksi NEET-indikaattorin ja hyvinvointia tukevien palvelutarpeiden selvitysten avulla (Larja 2016).

Syrjäytymistä voidaan tarkastella myös poliittisten vaikutusmahdollisuuksien ja oikeuksien näkökulmasta. Esimerkiksi naisilla, etnisillä vähemmistöillä ja vammaisilla ei välttämättä ole samoja oikeuksia kuin muilla. Jotkut voivat itse jättää poliittiset oikeutensa käyttämättä. Muodollinen poliittinen osallistumattomuus ei kuitenkaan aina tarkoita osallistumattomuutta kaikkeen poliittiseen toimintaan, vaan henkilö voi olla aktiivinen vaikuttaja paikallisella lähiyhteisön tasolla vaikkapa yhdistystoiminnassa. Percy-Smithin (2000, 9) näkemyksen mukaan sitoutumattomuus poliittiseen osallisuuteen ja epäluottamus vaikuttamisen muodollisiin kanaviin voi aiheuttaa turhautumista ja ainakin potentiaalisesti myös sekasortoa.

Vapaaehtoistyöllä ja kansalaisosallisuudella on merkitystä poliittisen ulottuvuuden alueella, mutta erityisesti sillä on merkitystä yhteisöllisyyden luomisessa ja sosiaalisen kanssakäymisen sekä erilaisten tukiverkostojen ylläpitämisessä. Tässä tullaan lähelle sosiaalisen pääoman käsitettä ja siihen liittyviä luottamusverkostoja. Taulukossa 1 oleva lähiyhteisön (naapuruston) ulottuvuus kietoutuu osin juuri poliittiseen ulottuvuuteen vapaaehtoistyön ja kansalaistoiminnan kautta. Toisaalta lähiyhteisö liittyy tiukasti myös sosiaaliseen ja maantieteelliseen ulottuvuuteen mahdollisten alueellisten eriarvoisuuksien kautta.

Huono-osaisuus keskittyy tietyille alueille, mikä johtaa alueen leimautumiseen (Percy-Smith, 2000, 11). Leimautumisen myötä alueelle ei tule uusia palveluita tai entisetkin palvelut vetäytyvät pois. Lisäksi asuinalue leimaa ihmisiä, mikä aiheuttaa syrjintää esimerkiksi

työtä hakiessa. Toisaalta nämä alueet voivat päästä erilaisten kehittämishankkeiden pariin.

Maantieteellisen syrjäytymisen ulottuvuudella voidaan edellisen lisäksi tarkoittaa myös yksinkertaisesti maantieteellistä välimatkaa eli syrjässä olevia alueita, tai se voi kattaa myös taantuvat yhden teollisuudenalan tehdaspaikkakunnat (Percy-Smith 2000, 11). Suomalaisessa kontekstissa maantieteellisen syrjäytymisen ulottuvuus on kiinnostava sekä kaupunkien että syrjäseutujen näkökulmasta. Jälkimmäinen näkökulma on viime vuosina noussut sekä keskustelun että tutkimuksen kohteeksi nuorten syrjäytymisen riskitekijänä (ks. esim. Lanas 2016; Armila & Halonen & Käyhkö 2016; Kiilakoski 2016). Suomen kiihtyvä kaupungistuminen ja muuttovirrat erityisesti Etelä-Suomen kasvukeskukseen tulisi ottaa huomioon keskusteltaessa nuorten syrjäytymisestä ja sen riskitekijöistä.

2.4 SYRJÄSSÄ VAI KESKELLÄ?

Tässä kohden palataan taas siihen, millaisena syrjäytyminen nähdään, ja mihin katse kohdennetaan. Onko syrjäytyminen yksilön ongelma vai pikemminkin rakenteellinen ongelma? Vai pitäisikö syrjäytyminen nähdä perustaltaan yhteiskunnallisena ilmiönä, jota huomaamatta tuotetaan arjen käytänteissä ja puheissa, kun toiset yksilöt ja ryhmät asetetaan ”keskukseen” ja toiset periferiaan, ”syrjälle”?

Keskuksen ja syrjän jännite voidaan nähdä syrjäytymisen eri ulottuvuuksissa, kun toiset ihmiset asetetaan keskukseen ja toiset syrjään esimerkiksi tulotasosta, maantieteellisestä sijainnista, kielestä tai vaikka sosiaalisista ongelmista johtuen. Keskukseen voidaan asettaa myös tietyt tiedot ja taidot, jotka ovat arvokkaampia kuin toisenlaiset tiedot ja taidot riippumatta kontekstista

eli yksilön tai ryhmän elämänpiiristä. Syrjä ei ole siis automaattisesti huono tila, vaan normatiivinen kategoria (Lanas 2016). ”Normatiivisuus toimii niin, että oletamme kaikkien läsnäolijoiden sopivan normeihin.” (Älä ole! – Normit nurin 2014, 57). Normatiivista painetta yhdenmukaisuuteen syntyy myös, jos sokeudutaan ihmisten erilaisuudelle. Tämä puolestaan edistää syrjiviä prosesseja yhteiskunnassa ja yhteisöissä (Kallio & Korhiamäki & Häkli 2015, 17). Näin katsoen syrjäytyminen ja syrjässä oleminen ovat näkökulmakysymyksiä. Syrjäytymisen erilaisia ulottuvuuksia tulisikin aina tarkastella kulloisestakin kontekstista käsin, ja huolipuheessa tulisi kysyä myös huolen kohteena olevan näkemystä ja kokemusta asiasta. Suomalaisten nuorten syrjäytymistä koskevissa keskusteluissa onkin viime aikoina katsetta kohdistettu syrjäytymiseen laajempaan ilmiönä kuin työn ja koulutuksen ulkopuolella olemisena. On myös kyseenalaistettu syrjäytymisen normatiivista luonnetta.

Percy-Smith (2000, 6–7) ja Morgan ym. (2007, 479; myös Nichols & Ralston 2011, 912) päätyvät syrjäytymisen käsitteen ja sen mittaamisen pohdinnoissaan miettimään sen yhtäläisyyksiä sosiaalisen pääoman käsitteeseen. Mikäli syrjäytymisen mittarit koostuvat vain määrällisistä mittareista, kuten tavallista on, jää muun muassa sosiaalinen, yhteisöllinen tai yksilön ulottuvuus mahdollisesti kokonaan mittareiden ulottumattomiin. Sosiaalisen pääoman käsite ja sen mukana kulkevat luottamus, luottamusverkostot, vastavuoroisuus ja ihmisten oma kokemustieto auttavat paremmin ymmärtämään syrjäytymistä myös muista näkökulmista. Mittaamisen ongelmiin on otettu kantaa myös Suomessa Nuorisotutkimusseuran julkaisussa Nuoria koskeva syrjäytymistieto – avauksia tietämisen politiikkaan (Suurpää 2009, 4). Siinä kysytään, kuinka paljon syrjäytymisen ulottuvuudet ja syrjäytymistä koskevat jaottelut heijastavat suomalaisen hyvinvointivaltion järjestelmänäkökulmaa, jos ja kun nuorten syrjäytymistä käsitellään ja mitataan hyvinvointijärjestelmän sektoreittain hahmottuvaa vastuunjakoa seura-

ten. Tietopoliittisesti olisi tärkeää purkaa luokitteluja ja tarkastella myös helposti katseelta katveeseen jääviä tietämisen ulottuvuuksia.

Syrjäytymistä ennaltaehkäisevää toimintaa on vaikea mitata numeroina, millä on seurauksia nimenomaan ehkäisevän työn yhteiskunnallisen arvostuksen ja oikeutuksen kannalta. Sama koskee myös nuorten moninaista arkea, jossa nuori toimii ensisijaisesti oman elinpiirinsä jäsenenä tai siitä syrjässä, ja vasta toissijaisesti hyvinvointivaltion palvelujen asiakkaana (mt., 4). Tällöin kysymys kuuluukin: ”-- milloin syrjäytymisvaara muodostuu yhteiskuntapoliittiseksi ongelmaksi ja mistä lasten ja nuorten oletetaan tällöin syrjäytyvän: yhteiskunnan tiedonkeruujärjestelmistä vai yhteiskunnasta; palvelujärjestelmästä vai arkisista sosiaalisista yhteisöistä; koetusta hyvästä elämästä vai objektiivisin mittarein osoitetusta hyvinvoinnista? Entä miten toimenpiteiden onnistumista mitataan: käynneillä, kestolla, euroilla; subjektiivisilla kokemuksilla; asiakaspalautekyselyillä; asiassa osallisten toimijoiden välisen dialogin avulla?” (mt., 4.)

Edellä on avattu joitakin syrjäytymiseen liitettyjä määritelmiä ja ulottuvuuksia hieman laajemmin, mutta edelleen tullaan siihen päätelmään, että syrjäytyminen, sen ehkäisy ja ylipäättään (ennalta)ehkäisevä työ nuorten parissa ovat moninaisia ja erilaisista näkökulmista erilaisina näyttäytyviä asioita. Olennaista on huomata, että nuorten syrjäytymiseen liitetty opiskelun tai työelämän ulkopuolella olemisen sekä siihen liitetty huolipuhe määrällisine lukuineen ovat kovin kapea ja yksinkertaistava näkökulma syrjäytymisen problematiikkaan, sillä niihin liittyy vahvasti tietty normittuneisuus ja arvomaailma. Avattaessa katsetta yksilöihin ja yksilöllisiin elämänpolkuihin näkökulma muuttuu. Syrjäytymisen ehkäisyssä on tarpeen kohdistaa katsetta sekä laajemmalle rakenteellisiin seikkoihin että samanaikaisesti huomata yksilö, eli nuori oman elämänsä toimijana oman elämänsä keskellä.

2.5 VAPAAEHTOISUUS SYRJÄYTYMISEN EHKÄISYSSÄ – KIERTOTIE TUTKIMUKSEEN

Mitä tiedämme nuorten syrjäytymisestä ja vapaaehtoistyön syrjäytymistä ehkäisevästä vaikutuksesta? Kovin vähän. On tutkittu syrjäytymistä ja pyritty määrittelemään sitä eri tavoin. On tutkittu syrjäytymisvaarassa olevia ja heidän määräänsä tiettyjen kriteerien perusteella, kuten NEET-indikaattorilla. On todettu, että syrjäytymisen käsite ja ilmiö on moniulotteinen kokonaisuus, ja usein päädytty siihen, että ei voida suoralta kädeltä sanoa, kuka ja milloin on syrjäytynyt. On saatu selville joitakin syrjäytymistä aiheuttavia riskitekijöitä, jotka näkyvät syrjäytymisenä ainakin taloudellisten ja sosiaalisten ulottuvuuksien kannalta katsottuna. Kokemustietoa nuorten omista kokemuksista ja näkemyksistäkin jo on, mutta enimmäkseen institutionaalsiin palveluihin liittyen.

Myös vapaaehtoistyön määrittely on ollut moninaista. Tavallisimmin alan kirjallisuudessa vapaaehtoistyö on liitetty vapaaehtoisuuteen, palkattomuuteen ja usein myös toiminnan kohdistumiseen oman lähipiirin ulkopuolelle. Yhtenä tekijänä on katsottu olevan myös toiminnan avoimuuden eli osallistumisen mahdollisuuden tarjoamisen kaikille (Iso-Aho 2011, 6).

Vapaaehtoistyötä on jäsennetty erilaisten paradigmojen kautta. Non-profit-paradigmassa vapaaehtoistyö nähdään palkattomana, usein ammatillisesti toimivien järjestöjen piirissä tehtävänä auttamis- ja palvelutyönä. Kansalaisyhteiskuntaparadigma korostaa vertaistuen erilaisia muotoja tai näkee vapaaehtoisuuden eri tavoin organisoituneen kansalaisaktivismiin tai vaikkapa yhden asian kampanjan ilmentymänä. Kansalaisyhteiskuntaparadigman vapaaehtoistyö voi olla organisaatioltaan hyvinkin vapaamuotoista. Uusimpana ulottuvuutena on hyödyllisen vapaa-ajan paradigma,

jossa korostuvat toimijan omat tavoitteet, kuten verkostoituminen tai uusien taitojen oppiminen (Iso-Aho 2011, 12).

Vapaaehtoistyön välitöntä merkitystä syrjäytymisen ehkäisyssä on tutkimuksissa käsitelty niukasti. Useimmiten aihepiiriä on lähestytty voimaantumisen ja osallisuuden teemojen kautta tai on katsottu, että vapaaehtoistyössä kasvatetaan sosiaalisia kontakteja, erilaisia taitoja ja itsetuntoa (vrt. hyödyllisen vapaa-ajan paradigma) (Grönlund & Pessi 2008, 127). Tällöin hyödyllisen vapaa-ajan paradigma vastaisi syrjäytymisen yksilöllisen ulottuvuuden ja jossain määrin myös lähiyhteisön ulottuvuuden problematiikkaan. Vapaaehtoistoiminnan ajatellaan edistävän nuorten kokemusten karttumista ja osallisuuden tunnetta, kun he pääsevät vaikuttamaan ja osallistumaan demokratian ja kansalaisyhteiskunnan ylläpitämiseen. Tämän taas katsotaan voivan edistää nuoren aktiivisuutta muilla tavoin, esimerkiksi poliittisesti (mt., 127). Kansalaisyhteiskuntaparadigman katsotaan tässä siis ilmenevän syrjäytymisen ehkäisijänä poliittisen ulottuvuuden osalta.

Grönlund ja Pessi (2008, 127) viittaavat myös Freyn ja Stutzerin (2002) tutkimukseen, jossa vapaaehtoisena toimimisen todettiin vahvistavan hyviksi katsottuja arvoja, kuten esimerkiksi altruismia. Vapaaehtoisuus myös lisäsi vapaaehtoisten koettua onnellisuutta ilmeisesti vahvistuneiden sosiaalisten suhteiden, yhteisöllisyyden ja vaikuttamismahdollisuuksien kautta.

Yllä mainitussa Grönlundin ja Pessin (2008) tutkimuksessa tarkasteltiin suomalaisten työttömien ja nuorten työttömien vapaaehtoistoimintaan osallistumista, asennoitumista siihen sekä vapaaehtoistoimintaan liittyvää arvomaailmaa. Tutkimus oli tilastollinen tarkastelu, joka antaa viitteitä työttömien nuorten ja vapaaehtoisuuden välisistä suhteista. Tutkimuksessa työttömien nuorten määrä jäi kuitenkin liian pieneksi, jotta kovin luotettavia johtopäätöksiä voitaisiin tehdä.

Tutkimuksen mukaan työttömät eivät eroa muista suomalaisista suhtautumisessaan vapaaehtoistyöhön. He ovat yhtä halukkaita vapaaehtoisia nyt tai mahdollisesti tulevaisuudessa kuin muutkin suomalaiset. Tulospoikkeaa joistakin aiemmista tuloksista, joiden mukaan työttömät tekevät vähemmän vapaaehtoistyötä kuin muut (esim. Suomessa Yeung 2002). Olennaista Pessin ja Grönlundin mielestä oli, että aineiston työttömistä 36 % piti todennäköisenä, että he tekevät vapaaehtoistyötä tulevaisuudessa. Syrjäytymistä vapaaehtoistoiminnasta toiminnan tai asenteiden tasolla ei siis työttömien keskuudessa ollut nähtävissä. Työttömät eivät myöskään eronneet muusta joukosta vapaaehtoistoimintaan liittyvien arvojen (oikeudenmukaisuus, avuliaisuus, kristilliset arvot) suhteen. Tuleroilla tai koulutustaustalla ei myöskään ollut merkitystä vapaaehtoisena toimimiseen (mt., 130–131). Työttömyydellä, jota pidetään yhtenä syrjäytymisen indikaattorina, ei siis tutkimuksessa voitu katsoa olevan yhteyttä vapaaehtoisuuteen.

Grönlundin ja Pessin tutkimuksen mukaan työttömien nuorten vapaaehtoistyöhön osallistumattomuuden merkittävin syy (33 %) nuorten mielestä oli se, ettei kukaan ollut pyytänyt heitä mukaan toimintaan. Huomionarvoista on myöskin, että nuorten mielestä vapaaehtoistyöhön osallistumattomuuden syynä ei ollut kiinnostuksen puute (mt, 133). Tämän tuloksen kohdalla on kuitenkin muistettava, että aineistossa työttömien nuorten joukko oli tilastollisesti liian pieni, jotta lopullisia johtopäätöksiä voitaisiin vetää. Grönlundin ja Pessin mukaan vapaaehtoistoimintaa voitaisiin tarjota työttömille mahdollisuutena osallisuuteen ja itsetunnon kasvuun sekä mahdollisesti aktiivisuuden vahvistamiseen ja työkokemuksen hankkimiseen. Näkemyksensä he perustivat useisiin kansainvälisen vapaaehtoistoiminnan tutkimuksiin (Grönlundin & Pessin 2008 mukaan esim. Katz & Rosenberg 2005), joissa todetaan vapaaehtoistoimintaa pidettävän työnhakutilanteissa signaalina ihmisen hyvistä ominaisuuksista.

Päivi Harisen (2008) nuorten yksinäisyyttä tarkasteleva tutkimus katsoo vapaaehtoistyön tarjoavan mahdollisuuksia kohtaamiseen, sosiaalisten areenoiden rakentamiseen ja sosiaalisen eristyneisyyden ehkäisemiseen. Työn ulkopuolella oleminen aiheuttaa taloudellista niukkuutta, joka puolestaan voi vähentää harastusmahdollisuuksia ja siten mielekkään toiminnan puutteen ohella sosiaalisia kontakteja. Harinen muistuttaa kuitenkin, että yksinäisyyttä on monenlaista ja yksinäisyyttä käsiteltäessä tulee huomioida sen normatiivinen ja subjektiivinen luonne; kaikki yksinäisyys ei ole ”paha” yksinäisyyttä. Harinen korostaakin, että olennaista on puuttuminen nuorten ei-toivottuun yksinäisyyteen, jolle altistuvat erityisesti työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret (Harinen, 88–89, 91.).

Vapaaehtoistyön voidaan siis nähdä olevan mahdollisuus syrjäytymisen ehkäisyssä tai syrjästä palaamisessa. Vapaaehtoistyöllä pyritään vaikuttamaan erityisesti syrjäytymisen poliittiseen, lähiyhteisön sekä yksilöllisiin ulottuvuuksiin. Järjestelmälliset, laajemmat analyysit (vrt. NEET-nuorten pahoinvoinnin indikaattorit) ulottuvuuksien välisistä yhteyksistä kuitenkin puuttuvat. Vapaaehtoisuuden syrjäytymiseen liittyvät myönteiset ja voimaantavat tekijät ovat pääosin välillisiä arvioita todennetun vaikutustutkimuksen puuttuessa.

Farrel & Bryant (2009) tekivät tutkimusyhteenvedon kansainvälisistä toimintaterapian alan tutkimuksista. Yhteenvedossa todetaan vapaaehtoistyön olevan mielenterveyskuntoutujille merkityksellistä työtä, jolla on suuria vaikutuksia terveyteen, taloudelliseen toimeentuloon, sosiaaliseen statukseen ja ajankäyttöön. Tästä lähtökohdasta tarkasteltuna vapaaehtoistyö on nähty potentiaalisena osana mielenterveyskuntoutujien kuntoutusta. Taustalla on ajatus siitä, että vapaaehtoistyö tarjoaa myönteisiä kokemuksia, merkityksellistä toimintaa, antaa elämälle rakennetta, lisää taitoja ja tarjoaa joillekin myös askeleita kohti työelämää. (mt., 163.) Farrel & Bryant kuitenkin toteavat, että

vapaaehtoisuuden todellisesta vaikutuksesta on vähän julkaistua todistusaineistoa. On lisäksi olemassa viitteitä siitä, että mielenterveyskuntoutujat kohtaavat myös vapaaehtoistyössä toimiessaan tai vapaaehtoiseksi pyrkivissään leimaamista ja syrjintää. Farrelin ja Bryantin tutkimusyhteenvedon johtopäätöksenä onkin, että vain muutamissa tarkastelluista tutkimuksista voitiin osoittaa vapaaehtoistyön vaikuttaneen mielenterveyttä vahvistavasti. Kuitenkin juuri näissä tutkimuksissa oli puutteita tieteellisissä perusteluissa ja täsmällisyydessä tai niissä oli metodologisia ongelmia (Farrel & Bryant 2009, 170).

2.6 VAPAAEHTOISUUDEN VAIKUTUKSET: TUTKIMUSESIMERKKI

Lähimmäksi vapaaehtoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisyn kytkeytymistä toisiinsa päästään Rita Ralstonin ja Geoff Nicholisin (2011) tutkimuksessa vapaaehtoistyöstä urheilutapahtumissa. He kysyivät tutkimukseensa, kuinka vapaaehtoisuus on edistänyt vapaaehtoisia pääsemään palkattuun työhön, miten vapaaehtoiset hyötyivät vapaaehtoisuudestaan ja missä määrin hyöty eroaa tai on samanlaista kuin palkatun työn hyödyt. Nichols ja Ralston haastattelivat brittiläisen Kansainyhteisön kilpailuissa työssä olleita vapaaehtoisia. Tutkimuksessa lähtökohtana oli kolmen kilpailevan syrjäytymisdiskurssin tarkastelu haastateltavien kertomusten kontekstissa. Diskurssien mukaan syrjäytymistä voidaan ehkäistä joko 1) tulojen uudelleenjakamisella (redistribution of income, RED-diskurssi) tai 2) syrjäytettyjen moraalisen ilmapiirin parantamisella (moral uplifting of the excluded, MUD-diskurssi) tai 3) työmarkkinoille pääsillä (inclusion in the labour market, SID-diskurssi). (Mt., 902; myös Maldonado ym. 2006, 141.)

Tutkimuksen tulokset haastoivatkin syrjäytymisestä tavallisesti käydyin keskustelun osoittamalla, että vapaaehtoisuuden hyödyt syrjäytymisen ehkäisemisessä ovat laajemmat kuin työllisyyden hyödyt. Vapaaehtoistyö rikasti haastateltujen elämää ja voimaannutti heitä tekemään uusia valintoja elämässään. (Mt., 900.)

Tutkimuksessa haastatellut voitiin jakaa työllistymisen osalta viiteen kategoriaan. SID-diskurssia edustivat ne, jotka olivat siirtymässä tai yrittämässä siirtymä työelämään. Vaihtoehtoisia ajattelutapoja edustivat (1) ne, jotka olivat työssä, mutta kokivat myös vapaaehtoisuuden palkitsevaksi, (2) he jotka jopa vähensivät palkkatyön määrää voidakseen tehdä enemmän vapaaehtoistyötä ja (3) palkkatyön ulkopuolella olevat, joilla ei ollut tarkoitustakaan siirtymä palkkatyöhön, mutta kokivat vapaaehtoistyön mielekkääksi ja palkitsevaksi. (Mt., 905.)

Haastatelluille vapaaehtoistyö tarjosi väliaikaisen organisaation, säännöllisen yhteisöllisen kokemuksen perheen ulkopuolella, linkin yksilön omien tavoitteiden ja toiminnan välille sekä vahvasti henkilökohtaista statusta ja antoi identifioitumisen kohteen. Vapaaehtoisuus tarjosi myös säännöllistä toimintaa ihmisille, jotka pyrkivät eteenpäin ja suunnittelivat tulevaisuuttaan edistäen näin työmarkkinakelpoisuuttaan. Säännölliset tapaamiset ja yhteiset kokemukset myös pitivät yllä ja kehittivät sosiaalisia verkostoja eri tapahtumiin osallistuneilla. Vapaaehtoisuus vaikutti laajasti myös identiteettiin – haastateltavat identifioivat itsensä MEV:in vapaaehtoisiksi, Manchesterin kaupunkilaisiksi ja erillisiksi, arvokkaiksi yksilöiksi. Haastateltaville merkittävää oli myös lisääntyneen aktiivisuuden kokemus sekä tietty tehtävien antama kurinalaisuus tai säännönmukaisuus sekä rutiinit. Kaikki vapaaehtoiset kuitenkin arvostivat vapaaehtoisuutta juuri siihen liittyvän valinnanvapauden vuoksi erotuksena työelämän velvoittavasta luonteesta. (Mt., 911.)

Tutkimuksen mukaan vapaaehtoisuus kannusti palkkatyöhön tähtääviä ja antoi heille käytännön tukea. Tässä mielessä vapaaehtoisuus vastaa hyvin SID- ja MUD-diskurssien tavoitteisiin. Vapaaehtoisuus näytettyi kuitenkin myös vaihtoehtona palkkatyölle ja samaan aikaan edesauttoi ehkäisemään syrjäytymistä. Tutkimuksessa vakaat ihmissuhteet ja säännölliset sosiaaliset kontaktit olivat palkitsevuudessaan huominarvoisia ja joissakin tapauksissa jopa lievittivät köyhyyttä. Vapaaehtoisuus integroi haastateltavat osaksi yhteiskuntaa ja mahdollisti aktiivisen kansalaisuuden sekä tunteen, että vapaaehtoisena voi vastavuoroisesti ”antaa jotain takaisin” kotikaupungilleen. Vapaaehtoisuus myös tarjosi arvokkuuden kokemuksia ja statusta, jotka eivät olleet riippuvaisia materiaalisesta vauraudesta. (Mt., 912.)

Näistä näkökulmista katsoen vapaaehtoistyö MEV:issä ehkäisi haastateltujen syrjäytymistä ja myös haastoi vallalla olevaa syrjäytymisdiskurssia. Kokemukset vapaaehtoistyön huomattavasta palkitsevuudesta sai haastatellut vapaaehtoiset arvioimaan uudelleen suhdettaan palkkatyöhön. Vapaaehtoisten oppimat taidot ja rakentamat sosiaaliset verkostot avasivat heille uusia mahdollisuuksia. Vapaaehtoistyö kehitti siis tekijöidensä sosiaalista pääomaa – heille kehittyi kykyä käyttää omia ja sosiaalisten suhteiden tarjoamia resursseja tavoitella kiinnostavia asioita ja tekemistä, jotka tuottivat henkilökohtaista ja sosiaalista tyydytystä. Nämä tekijät voimaannuttivat heitä edelleen uudenlaisten valintojen tekemiseen. Osa haastatelluista käytti voimaantumista palkkatyön tai yritystoiminnan saavuttamiseen, mutta jotkut myös vähensivät palkkatyönsä määrää tai lopettivat sen kokonaan löytettyään vapaaehtoistyöstä mielekkäämmän palkinnon ja tyydyttävämmän tavan elää. (mt., 912.) Nicholsin ja Ralstonin johtopäätöksenä oli, että näiden MEV:in urheilutapahtumissa vapaaehtoisena työskennelleiden haastatellut osoittivat SID-diskurssin olevan liian kapea-alainen sen sitoessa syrjäytymisen ja sen ehkäisyn

vain palkkatyöhön ja aliarvioidessa vapaaehtoisuuden merkityksen (mt., 912).

Edellä esitellyissä tutkimuksissa esitellyt oletukset vapaaehtoistyön hyödyllisyydestä saavat Nicholsin ja Ralstonin tutkimuksesta vahvistusta. Kun syrjäytymistä tarkastellaan useamman ulottuvuuden kautta, eikä vain taloudellisen tai sosiaalisen ulottuvuuden perspektiivistä, voidaan nähdä vapaaehtoisuuden ja vapaaehtoistyön merkitys ja todentaa vapaaehtoistyön vaikutus syrjäytymisen ehkäisyssä. Tutkimuksen johtopäätöksissä todetaankin, että syrjäytymistä ehkäisemään tarkoitettujen ohjelmien ja projektien kannattaisi ottaa osaa suuriin tapahtumiin vapaaehtoistyön kautta, ja näin laajentaa syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmaa (mt., 900).

2.7 LOPUKSI: KATSEEN KOHDISTAMINEN

Vapaaehtoistyö kytkeytyy edellä esiteltyjen syrjäytymisen ulottuvuuksien näkökulmasta lähimmin lähiyhteisöön, poliittiseen, yksilölliseen tai ryhmän ulottuvuuteen, mutta jää hieman syrjään syrjäytymisen taloudellisesta tai sosiaalisesta ulottuvuudesta. Taloudelliset ja sosiaaliset ulottuvuudet ovat kuitenkin niitä, joita esimerkiksi NEET-indikaattorilla pyritään tavoitamaan ja jotka ovat usein ensisijaisia syrjäytymisestä käytävässä keskustelussa tai siinä huolipuheessa, jota syrjäytymisvaarassa olevista nuorista tai syrjäytyneistä nuorista esiintyy (esim. Myrskylä 2012, Asplund & Vanhala 2016; Larja ym. 2016, osittain myös Aaltonen ym. 2015). Tämä johtunee osin siitä, että huolipuhe kohdistuu syrjäytymiseen työelämästä ja opinnoista. Tutkimuksissa pyritään kartoittamaan juuri näihin teemoihin liittyviä riskitekijöitä ja korjaamaan nuorten tilannetta yhtäältä virallisten instituutioiden tukipalveluiden toimintoja kehittämällä ja toisaalta

rakenteellisten esteiden poistamisen kautta. Vapaaehtoistyön syrjäytymistä ehkäisevää merkitystä ei ole vielä löydetty.

Tutkimusta vapaaehtoistyön syrjäytymistä ehkäisevää vaikutuksesta näyttää olevan niukasti. Edellä teemaa onkin lähestytty osittain kiertoteitse, eli vapaaehtoisena työskentelyn ja sen arvomaailman, yksinäisyyden, mielen terveyden pulmien ja kuntoutuksen kautta. Yhteistä näille tutkimuksille on niiden keskenään samankaltainen tutkimusasetelma tai lähtökohta, jossa vapaaehtoisuuden katsotaan voivan tuottaa sellaisia tietoja, taitoja, sosiaalisia verkostoja, aktiivisuutta tai itsetunnon vahvistumista, jotka sitten puolestaan ennaltaehkäisevät syrjäytymistä tai vahvistavat paluuta työelämään. Lähes kaikissa tutkimuksissa syrjäytyminen nähtiin pääsääntöisesti työn tai opiskelun ulkopuolella olemissa SID-diskurssin tai NEET-indikaattorien tapaan. Huolipuhe syrjäytymisestä liittyy siis syrjäytymisen ehkäisyyn ja vapaaehtoisuuden tutkimuksissakin vahvasti yhdenlaiseen tapaan nähdä syrjäytyminen, vaikka se voitaisiin nähdä myös useamman ulottuvuuden kautta ja siten osoittaa myös vapaaehtoisuuden syrjäytymistä ehkäisevä merkitys.

Vapaaehtoistyön merkitystä syrjäytymisen ehkäisijänä voitaisiin vaihtoehtoisesti lähestyä sosiaalisen pääoman käsitteen kautta, jolloin mielenkiinnon kohteena olisivatkin (osin syrjäytymisen ulottuvuuksiin liittyvät) sosiaaliset verkostot ja niiden merkitys pääomana. Pääsy sosiaaliseen pääomaan on pääsyä sosiaalisten verkostojen arvokkaisiin kontakteihin ja sellaisenaan sosiaalinen pääoma potentiaalisesti vahvistaa sosiaalista yhteenkuuluvuutta sitomalla ihmisiä toisiinsa ja yhteisönsä. Päinvastoin ajateltuna sosiaalisen pääoman puute voi osaltaan johtaa syrjäytymiseen. (Percy-Smith 2000, 6–7; Morgan ym. 2007, 479; myös Nichols & Ralston 2011, 912.) Kun etsitään vapaaehtoistyön merkitystä syrjäytymisen ehkäisyssä, sosiaalisen pääoman käsite on ilmeisen keskeinen. Se kietoutuu luontevasti sellaisiin vapaaehtoisuuden vaikuttavuuteen tavalli-

sesti liitettyihin käsitteisiin kuin verkostoihin, arvoihin, normeihin, vastavuoroisuuteen ja osallisuuteen.

Niin NEET-indikaattorin tarkasteluissa, syrjäytymisen määrittelyissä kuin syrjäytymisen ulottuvuuksienkin tarkasteluissa todetaan, että katseen kohdistamista yksilöllisiin tilanteisiin tarvitaan. Syrjäytyminen ja syrjäytymisen ehkäisy väistävät yksinkertaisia ja helppoja ratkaisuja ja kaikkiin kohdistettuja toimenpiteitä. Siksi onkin välttämätöntä nähdä erilaisia tasoja, ulottuvuuksia ja yksilöitä. Tulee kohdistaa katse hieman pienempään joukkoon, paikalliseen näkymään, elämänpiirin reunaehtoihin ja kokemukseen.

Syrjäytyneet ja syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ovat heterogeeninen ryhmä, joiden syrjäytymisriskejä voidaan yksilöllisesti tunnistaa ja tarjota niihin tukea polkuajattelun avulla. Vapaaehtoistyö voi olla yksi näistä tukimuodoista, mutta myös se vaatii yksilöllistä elämäntilanteen ja kontekstin tunnistamista.

Maija Lanas on todennut, että keskustelussa syrjäytymisestä, syrjäytymisen ehkäisystä ja nuorten tukemisesta ”tärkeä kysymys ei ole, kuinka saada kaikille samat vahvuudet, vaan kuinka kannustaa ja tukea moninaisia, yllättäviä vahvuuksia yksilöissä ja yhteiskunnassa.” (Lanas 2016.) Yllättävillä vahvuuksilla ja niiden myönteisellä tunnistamisella voi olla odottamattomia vaikutuksia yksilön itsetuntoon ja itsearvostukseen. Ne voivat vaikuttaa myös laajemmin yhteiskunnan kehittämiseen uusilla, yllättävillä tavoilla.

3.

JYRKI SIMOVAARA & JUHA ISO-AHO

NUORTEN KOULUTTAMINEN OSANA FESTARIPÖRSSIN TOIMINTAMALLIA

Festaripörssi kehitti kahtena toimintavuonnaan toimintamallin, jolla syrjäytymisvaarassa olevia nuoria rohkaistaan vapaaehtoistyöhön ja sitä kautta työelämätaitojensa kohentamiseen. Toimintamalli toteutettiin kahteen kertaan, vuosina 2016 ja 2017. Toiminnan keskeiset vaiheet olivat kampanjointi nuorten suuntaan, nuorille järjestettävät koulutukset ja ohjatut osallistumiset festivaaleille vapaaehtoistyöntekijöinä. Nuorten tukena oli koko prosessin ajan mentoreiksi nimettyjä ohjaajia, jotka auttoivat nuoria ilmoittautumisessa, kouluttautumisessa ja vapaaehtoistyössä. Toiminta evaluoitiin kummankin toimintavuoden jälkeen kehittämistoimenpiteitä varten.

Koulutuksen sisällyttämiselle toimintamalliin oli kaksi keskeistä syytä. Ensinnäkin lähtöoletuksena oli, että hankkeen tavoitteena ollutta nuorten syrjäytymisen ehkäisyä voitaisiin toteuttaa tarjoamalla nuorille ilmaisia koulutuksia, joista olisi heille hyötyä myös työelämässä hankkeen jälkeen. Toiseksi ajateltiin festivaalien ottavan mielellään vastaan vapaaehtoisia, joilla oli jo koulutusta tapahtumissa tarjolla oleviin tehtäviin.

Koulutuksen sisällöt valikoituivat edellä mainittujen perusteiden pohjalta. Ensimmäisenä vuonna tarjolla

olivat järjestyksenvalvojakoulutus, hygieniosaamiskoulutus, työturvallisuuskoulutus sekä asiakaspalvelukoulutus. Toisena vuonna vähiten kiinnostusta herättänyt työturvallisuuskoulutus vaihdettiin ensiapukoulutukseen.

Asiakaspalvelukoulutusta lukuun ottamatta kaikille koulutuksille oli yhteistä se, että koulutuksien hyväksytytty suorittaminen johti sertifiikaatin, kuten järjestyksenvalvojakortin tai hygieniapassin saamiseen. Korttikoulutusten lisäksi hankkeeseen osallistuville nuorille tarjottiin myös tietoa festivaalien järjestämisestä ja festivaaleilla tarjolla olevista tehtävistä. Lisäksi festivaalien edustajia kävi kertomassa nuorille tapahtumistaan.

3.1 KOULUTUSTEN TOTEUTUS

Koulutusten järjestelyistä vastasi Humanistinen ammattikorkeakoulu siten, että järjestyksenvalvojakoulutukset ja asiakaspalvelukoulutukset toteutettiin Humakin oman henkilökunnan voimin ja muut koulutukset toteutettiin ostopalveluina. Ostopalveluina

järjestettyjen koulutusten toteuttaja valikoitui kilpailutuksen kautta.

Koulutusten järjestämispaiikkakuntina olivat vuonna 2016 Helsinki, Lappeenranta, Imatra ja Jyväskylä. Vuonna 2017 mukana olivat Helsinki, Lappeenranta ja Imatra. Koulutukset järjestettiin pääsääntöisesti tiloissa, joissa nuoret muutenkin käyvät, kuten kaupunkien nuoris- ja liikuntatoimen käytössä olevissa tiloissa. Taustalla oli hankkeeseen kuuluvan, nuorisotoimen kanssa tehtävän tiedotusyhteistyön lisäksi ajatus epämuodollisemmasta oppimisympäristöstä kuin koulutusorganisaation omissa tiloissa olisi ollut tarjolla. Tämän oletettiin madaltavan kynnystä koulutuksiin osallistumiseen.

Pääkaupunkiseudulla, jossa koulutuksiin ilmoittautuneiden ja osallistuneiden määrät olivat suurimpia, jokaiselle nuorelle oli lähtökohtaisesti tarjolla yksi valinnainen koulutus hankkeen koulutustarjonnasta. Lappeenranta-Imatra-seudulla oli mahdollisuus osallistua useampaankin koulutukseen ja tätä mahdollisuutta myös käytettiin. Lappeenrannassa ja Imatralla järjestetyt koulutukset olivat tarjolla koko Etelä-Karjalan maakunnan nuorille, ja vuonna 2016 järjestettiin myös maksuton bussikuljetus kaupunkien välillä. Bussikuljetuksesta luovuttiin vuonna 2017 vähäisen kysynnän takia.

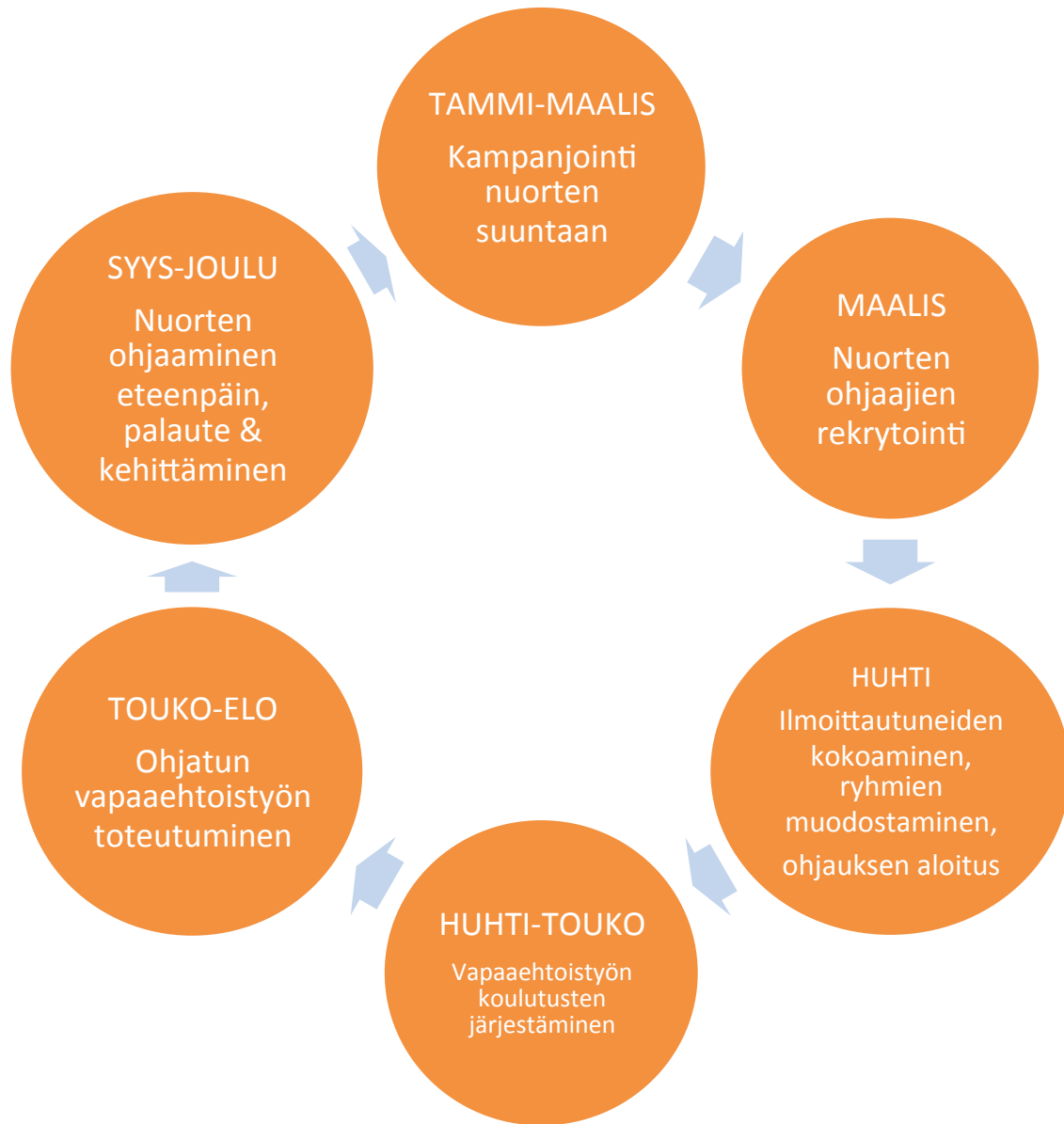
Koulutuspäivien kesto oli täyden kahdeksan tunnin työpäivän mittainen. Koulutukset olivat myös sisällöltään tiiviitä tietopaketteja loppukokeineen. Hygieniapassikoulutus ja työturvallisuuskoulutus olivat päivän mittaisia, ensiapukurssi kaksipäiväinen ja järjestyksenvalvojakoulutus peräti viisipäiväinen. Koulutuspäiviä voidaankin pitää vaativuudeltaan esimerkiksi normaalia koulupäivää selvästi raskaampina. Kevennystä päiviin toivat hankkeen tarjoamat kahvi- ja välipalautot sekä lounas. Joissakin koulutuspäivissä oli myös paikalla hankkeen mentoreita, joihin nuoret pääsivät

tutustumaan ja myös suunnittelemaan heidän kanssaan osallistumistaan festivaaleille.

Suhteessa koulutusten vaativuuteen läpäisyprosentti koulutuksissa oli hyvä. Koulutuksen keskeyttämisää oli vain vähän. Jonkin verran haasteita aiheutti se, että nuorissa oli mukana myös sellaisia, joiden äidinkieli oli jokin muu kuin suomi. Tarvittaessa järjestettiin kokeiden uusintamahdollisuuksia.

Koulutusten aikataulutusta pohdittiin erilaisista näkökulmista. Ensimmäisenä toimintavuonna koulutusten markkinointi aloitettiin jo aikaisin kevättalvella ja niiden toteutus jätettiin loppukevääseen ja alkukesään. Aikajänne tiedon saamisen ja koulutuksen toteutuksen välillä osoittautui nuorten kannalta liian pitkäksi. Joidenkin festivaalien kannalta taas oli ongelmallista se, että Festaripörssin kautta tulevista vapaaehtoisista oli tietoa saatavilla vasta sen jälkeen, kun tapahtumien oma rekrytointiprosessi oli jo ohi.

Ensimmäisen toimintavuoden jälkeen aikataulua muutettiin hieman. Kampanjoinnin aloitusta siirrettiin hieman myöhemmäksi keväälle, jotta asia oli nuorille vielä ajankohtainen koulutusten alkaessa. Toiminnan aloitusta siirrettiin hieman aikaisemmaksi huhtikuun alkuun, jotta ryhmien muodostumiseen ja koulutusten järjestelyihin jäisi sopivasti aikaa ennen kesän tapahtumien käynnistymistä. Koulutukset oli järkevää toteuttaa pääosin huhti-toukokuun aikana, sillä alkukesästä on paljon vapaaehtoisia hyödyntäviä tapahtumia.

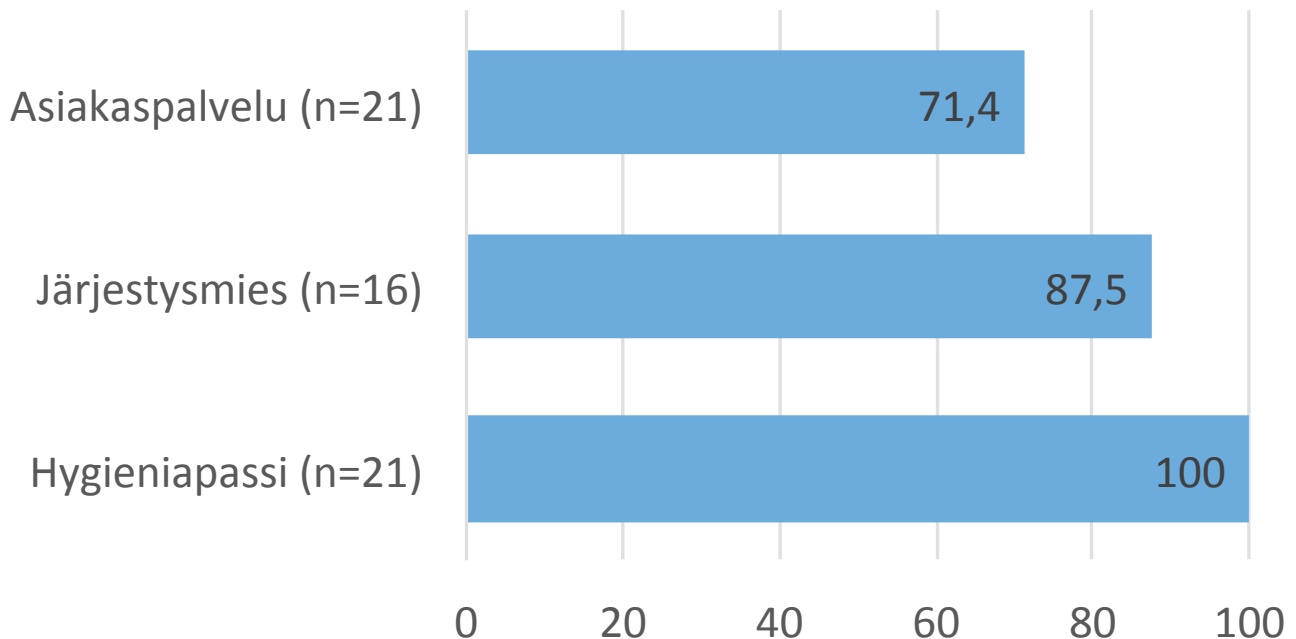
Kaavio 1. Festaripörssin toimintasykli.

3.2 NUORTEN KOKEMUKSET KOULUTUKSESSA

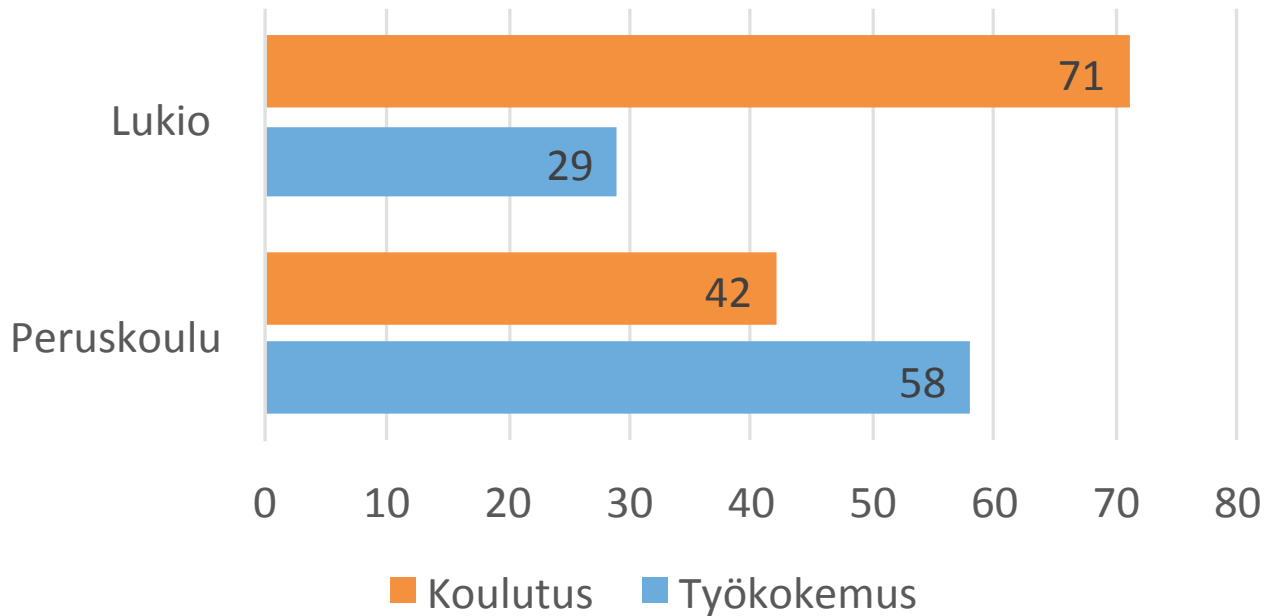
Festaripörssiin osallistuville nuorille tarjottiin ilmaiseksi hygieniapassin, järjestyksenvalvonnan, asiakaspalvelun, työturvallisuuden tai ensiavun koulutus. Saadun koulutuksen vastineeksi nuorten odotettiin osallistuvan Festaripörssiin yhteistyökumppaneiden tarjoamiin vapaaehtoistehtäviin festivaaleilla. Pakollista tämä ei kuitenkaan ollut, eikä festivaaleille osallistumattomuudesta seurannut mitään sanktioita. Lähtökohtana tässä oli vapaaehtoistyön määritelmän (ks. esim. Pessi ja Oravasaari, 2010) mukainen vapaaehtoisuus.

Hankkeen molempina toimintavuosina tehdyissä evaaluaatioissa (ks. tarkemmin luvut 9.3 ja 9.4) kysyttiin myös nuorten käsityksiä ja kokemuksia saamastaan koulutuksesta. Nuoret arvostivat etenkin hygieniapassikoulutusta, joskin kaikki koulutukset koettiin erittäin hyödyllisiksi (kaavio 2).

Kritiikkiä koulutuksia kohtaan tuli lähinnä käytettyjen pedagogisten menetelmien osalta. Jotkut kaipasivat koulutuksiin osallistavampia menetelmiä perinteisen luokkaopetuksen ja luennoinnin sijaan. Monet vapaaehtoistyössä tarvittavat taidot, kuten järjestyksenvalvonta ja hygieniosaaminen ovat kuitenkin yleisiä pätevyyskysymyksiä, joiden kouluttamisen aineistot ja vaatimukset ovat pitkälti säädeltyjä osaamisen tason varmistami-

Kaavio 2. Koulutuksen koettu hyödyllisyys vuonna 2016 (prosenttia).

Kaavio 3. Tärkein syy osallistua Festaripörssiin koulutuksen mukaan (prosenttia).

seksi. Säännöt, menettelytavat ja lait korostuvat koulutusten sisältöinä. Osallistujien toiveita vaihtoehtoisista suoritustavoista ei siten kaikissa koulutuksissa ollut mahdollista toteuttaa säädösten vuoksi. Hygieniapassin ja järjestyksenvalvojakoulutuksen suorittamisen edellytyksenä oleva koe on oikeita vastauksia painottava kirjallinen koe, jolle ei ole sallittua järjestää vaihtoehtoisia suoritustapaa.

Koulutukseen osallistuneiden nuorten koulutustasutan skaala oli laaja, ja kuten muista tämän teoksen artikkeleista (ks. esim. luku 9.2) ilmenee, valtaosa mukaan tulleista nuorista ei tiukasti ottaen täyttänyt syrjäytymisuhan alla (työ- ja koulutuspaikkaa vailla) olevan nuoren määritelmää. Ilmoittautuneiden nuorten mahdollisuutta osallistua koulutuksiin ei kuitenkaan haluttu tällä perusteella rajoittaa. Iältään nuoret

olivat 15–29-vuotiaita sillä rajoituksella, että järjestyksenvalvojakoulutukseen osallistuvien nuorten oli oltava 17 vuotta täyttäneitä ja kordin poliisiviranomaiselta lunastaessaan täysi-ikäisiä.

Evaluointiaineiston (ks. kaavio 3) mukaan ne, joilla oli matalampi koulutustaso, arvostivat eniten työkokemusta, mutta korkeammin koulutetut osallistujat arvostivat koulutusta. Ero oli hyvin merkittävä. Tulos osoittaa, että koulutusmahdollisuuksien korostaminen viestinnässä ja toiminnassa ei edistänyt hankkeen pääasiallisen kohderyhmän, eli kouluttamattomien nuorten, tavoittamista.

Joillekin koulutuksessa olleille nuorille heidän saamansa osaamistodistus merkitsi aivan konkreettisesti palkallisten työkeikkojen saamista tai alustavasti luvattun

työtehtävän varmistumista. Kaikille jonkin koulutuksen saaneille tuloksena oli vähintäänkin yksi merkintä lisää ansioluetteloon. Merkityksetöntä ei ollut myöskään läpimenneen kokeen tuottama onnistumisen riemu ja loppuun saattamisen tunne. Sen saattoi koulutus-tilanteissa paikalla olleena silminnähdä havaita.

3.3 KOULUTUSTEN JÄLKIARVIOINTIA

Festaripörssin yhteydessä järjestetyt koulutukset olivat monessa mielessä hyppy tuntemattomaan. Tavoite- taanko toivottu kohderyhmä markkinointikampanjoilla, tiedotuksella ja verkostojen kautta? Kiinnostavatko ja motivoivatko tarjotut koulutukset kohderyhmää? Onko olemassa koulutuspaketteja, jotka soveltuvat kohderyhmälle vai joudutaanko niitä räätälöimään? Vastaako koulutuksissa saavutettu osaamisen taso festivaalien odotuksia? Kuinka heterogeenisiä opetusryhmiä muodostuu? Tuleeko paljon keskeytyksiä? Sitoutuvatko koulutuksen saaneet nuoret festivaaleille lähtemiseen? Joiltakin osin edellä mainitun kaltaiset epävarmuustekijät realisoituivat, mutta suurelta osin eivät. Koulutusosio toimi pääosin erittäin hyvin osana Festaripörssin toimintamallia. Parannettavaakin varmasti jäi.

Koulutusten toteutuksien yhteydessä myös koulutuksen järjestäjät arvioivat toteutuksen onnistumista. Jälkiarvioissa nousi esiin muun muassa seuraavia havain- toja:

1. Koulutusryhmien koko on merkittävä tekijä koulutusten laadun varmistamisessa
2. Koulutusten aikataulutusta voi keventää jakamalla opetuksen useammalla päivällä

3. Koulutukselle voi varata enemmän aikaa kuin säädelty minimipituus
4. Erilaisia oppijoita sisältävän ryhmän jako pienryhmiin tehostaisi oppimista joissakin tilanteissa
5. Erilaisten oppimistapojen salliminen ja tukeminen
6. Oppijat voivat myös opettaa toisilleen
7. Kirjallista loppukoetta voi harjoitella kirjallisilla välikokeilla
8. Oppimateriaalia voi jakaa myös etukäteen ja tuottaa erilaisia materiaaleja
9. Toiminnalliset tehtävät helpottavat asioiden sisäistämistä ja tekevät koulutuksesta mielekkästä
10. Innostuksen herättäminen ja koulutuksen hyötyjen painottaminen on tärkeää

Voisi myös olla hyödyllistä pohtia, kannattaisiko koulutukset järjestää festivaaleilla vapaaehtoistyön yhteydessä. Tällöin myös vapaaehtoistyötä tarjoavat festivaalit voisivat olla enemmän määrittelemässä koulutusten sisältöä omiin tarpeisiinsa sopiviksi. Nyt toteutetussa mallissa festivaalien odotukset Festaripörssin kautta tulleiden vapaaehtoisten osaamisen tasosta olivat joiltakin osin epärealistisia koulutuksien kestoon ja koulutettavien aikaisempaan kokemukseen nähden ja toivomukset osaamisen sisällöistä poikkesivat myös osittain toteutuneista (ks. myös luku 5.3).

Toisaalta nyt toteutetussa mallissa festivaalit toimivat ikään kuin koulutusten harjoitteluympäristönä ja samalla porkkanana osallistumiselle, mutta tapahtumien odotukset eivät kokonaan määritelleet koulutusten

sisältöjä. Näin koulutusten hyöty nuorille ulottui laajemmalle kuin vain festivaaliympäristössä tehtävään työhön.

Mikä tahansa malli onkaan, niin tiiviiden täsmäkoulutusten merkitys nuorten kannustamisessa työhön tai vapaaehtoistyöhön osallistumiseen on hankkeen tulosten valossa selvästi nähtävissä. Festivaalit ovat puolestaan nuoria kiinnostava sekä suhteellisen joustava ja monipuolinen toimintaympäristö, jossa nuoret voivat oppimiaan taitoja kokeilla ja kehittää.

4.

JANNE HULKKONEN & JYRKI SIMOVAARA

NUORTEN AKTIVOINTI VIESTINNÄN KEINAIN - ONKO PAKKO?

Festaripörssi-hanke yhdisti kahden erilaisen kohderyhmän edut. Hanke pyrki aktivoimaan ilman koulutus- tai työpaikkaa olevia nuoria. Samalla se tuki talkootyöstä riippuvaisten festivaalien ja kesätapahtumien järjestämistä.

Hankkeen ensisijainen kohderyhmä olivat 15–29-vuotiaat nuoret, jotka eivät olleet työssä tai koulutuksessa. Hanketta rahoitettiin EU:n sosiaalirahastosta. Yhtenä rahoitusohjelman tärkeänä kohderyhmänä olivat myös ulkomaalaistaustaiset nuoret. Festaripörssin koulutukset järjestettiin kuitenkin vain suomen kielellä.

Viestinnässä ei korostettu tai edellytetty ”syrjäytyneisyyttä”, vaan viesteillä kutsuttiin yhtä lailla kaikkia nuoria. Verkkosivuilla olleen ilmoittautumislomakkeen yhteydessä tiedotettiin, että hankkeen osallistujiksi tavoitellaan ensisijaisesti koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevia nuoria, mutta osallistujan elämäntilannetta ei itse ilmoittautumisessa kysytty. Jos osallistujia olisi ollut enemmän kuin hankkeen resursseilla pystyttiin kouluttamaan ja ohjaamaan vapaaehtoistyössä, karsintaa olisi tehty nuorten elämäntilanteen mukaan. Onnistuimme kuitenkin ottamaan

mukaan kaikki ne 250 nuorta, jotka lopulta hankkeen toimintoihin osallistuivat. Hankkeen ilmoittautumislomakkeen täytti 650 nuorta, mutta suuri osa heistä ei tullut mukaan koulutuksiin ja tapahtumiin lähteviin tiimeihin.

Osallistujien tavoittamiseen ja kampanjointiin käytettiin sekä rahaa että ammattiapua. Noin 5 prosenttia hankebudjetista käytettiin kohderyhmän tavoittamiseen. Kampanjan toteuttajaksi valikoitui kilpailutuksen kautta viestintätoimisto Origine!.

Tämä luku käsittelee markkinointia ja viestintää, joilla pyrittiin kertomaan hankkeesta potentiaalisille osallistujille. Alusta alkaen tarkoituksena oli, että hanke onnistuisi aktivoimaan mukaan myös sellaisia nuoria, jotka eivät jo ole jonkun muun nuorille suunnatun palvelun piirissä. Siksi hanketta markkinoitiin mahdollisimman laajalle kohderyhmälle pääkaupunkiseudulla, Jyväskylässä, Lappeenrannassa ja Imatralla, joissa koulutuksia järjestettiin.

Kirjoittajat ovat olleet mukana hankkeen markkinoinnin suunnittelussa ja sen käytännön toteutuksessa

vuosina 2016 ja 2017. Aineistona kirjoituksessa on verkkopalveluista ja sosiaalisen median palveluista kertynyt tilastotieto, markkinoinnin suunnittelumateriaali sekä hankkeeseen osallistuneiden nuorten haastattelut.

4.1 LÄHTÖKOHTANA MATALA KYNNYS

Festaripörssin alkuperäisenä ajatuksena oli, että hankkeen kouluttamista nuorista muodostuisi vapaaehtoispankki, josta tapahtumajärjestäjät voisivat hankkia tarvitsemaansa talkooapua. Tarkoituksena oli perustaa verkkopalvelu, joka välittäisi vapaaehtoistyöntekijöitä niitä tarvitseville. Viestinnän ja nuorten tavoittamisen kannalta tultiin kuitenkin siihen tulokseen, että usein monimutkaisen kirjautumisen vaativa palvelu rajaisi ulkopuolelle suuren osan kohderyhmästä, sillä monikaan ei ole valmis täyttämään monikymmenkohtaisia ilmoittautumiskaavakkeita. Myöskään musiikkitapahtumat eivät innostuneet uudesta tietojärjestelmästä, sillä vapaaehtoisten rekrytointi ja koordinointi edellyttää niiltä kuitenkin tietojen siirtämistä toiseen järjestelmään.

Vapaaehtoistoimijan sopimus

Jotta voit ilmoittautua mukaan vapaaehtoistoimintaan, sinun täytyy hyväksyä vapaaehtoistoimijan salassapitosopimus. Nämä tiedot ovat luottamuksellisia ja luovutan antamani tiedot Järvenpään seurakunnan käyttöön.

Sitoudun noudattamaan seurakunnan vapaaehtoistoiminnassa edellytettävää luottamuksellisuutta ja vaihtolovelvollisuutta sekä tehtäväni aikana että sen päätyttyä.

Ilmoitan myös välittömästi, mikäli jään pois vapaaehtoistoiminnasta.

Uudet vapaaehtoiset tullaan kohtaamaan henkilökohtaisesti.

Hyväksyn vapaaehtoistoimijan sitoumuksen ehdot Kyllä

Olen lukenut [rekisteriselosteen](#) ja hyväksyn sen mukaiset ehdot Kyllä

Ilmoittaudu

Versio 1.1

Täytä tiedot ja ilmoittaudu

Etunimi Sukunimi

Sähköposti (Kirjautumistunnus) Salaisana

Katuosoite Postinumero

Postitoimipaikka Syntymäaika

Puhelin

Lisäinfo

Työalat

Valitse rastittamalla ne tehtäväryhmät joista olet kiinnostunut.

Järvenpään seurakunta

Avuimet seurakuntalaisten projektit

Diakariyhdyt

Ilmaiseuroto

Isännän / emännän tehtävät

Kälvösuorjokusehtävät

Käsityöt

Keritykset

Kirpputori

Leikki- ja nuorisohuone tehtävät

Järvenpään seurakunta

Avuimet seurakuntalaisten projektit

Diakariyhdyt

Ilmaiseuroto

Isännän / emännän tehtävät

Kälvösuorjokusehtävät

Käsityöt

Keritykset

Kirpputori

Leikki- ja nuorisohuone tehtävät

Tässä voit kertoa osaamistosi ja vevuuksestasi.

Jos sinua kiinnostavaa tehtävää ei ole vielä olevassa listassa, voit kirjoittaa sen tähän.

Oleiko osallistunut aikaisemmin seurakunnan vapaaehtoistointaan?

Valitse vapaaehtoiset tehtävät, joissa olet aikaisemmin toiminut.

Luettela ne seurakunnan vapaaehtoiset tehtävät, joissa olet toiminut istalla olevien lisäksi.

Oleiko osallistunut myös muiden toimijoiden vapaaehtoistointaan? Tehtävät ja jorjottavat taho?

Vapaaehtoistojin sopimus

Kuva 1. Monimutkaisen kirjautumisen vaativa palvelu saattaa olla este lähteä mukaan vapaaehtoisuuteen. Tällainen on Järvenpään, Tuusulan ja Mäntsälän seurakuntien yhteinen Arjen ihmeitä -palvelun kirjautumislomake.

Lopputuloksena oli, että Festaripörssin viestintää päätettiin hoitaa mahdollisimman paljon sellaisten olemassa olevien palvelujen kautta, joita nuoret jo muutenkin käyttävät. Sen sijaan, että yritettäisiin houkutella nuoria omaan verkkopalveluun, päätettiin, että Festaripörssi menee sinne missä nuoret jo ovat.

Hankkeen toteutumisen kannalta olennaisin toiminto eli Festaripörssiin ilmoittautuminen toteutettiin siten, että se olisi ilmoittautujalle mahdollisimman helppoa. Riittäisi, jos mukaan haluava nuori kertoisi nimensä, ikänsä, asuinpaikkakuntansa ja yhteystietonsa.

Perustietojen lisäksi nuorelta kysyttiin vain, mistä tarjolla olevasta koulutuksesta hän olisi ensisijaisesti kiinnostunut. Suurin osa sivustolla käyneestä 6000 nuoresta käytti sivustoa mobiililaitteella, joten yksinkertainen kaavake oli myös sen vuoksi perusteltu valinta.

Pyrkimys mahdollisimman matalaan kynnykseen ilmoittautumisessa näkyi myös sivuston rakenteessa. Ilmoittautumiskaavake sijoitettiin heti Festaripörssin kotisivujen kansilehdelle. Lomakkeen lisäksi sille sijoitettiin vain muutaman lauseen mittainen yleinen kuvaus Festaripörssistä ja yksinkertainen navigaatiopalkki. Tavoitteena oli, että mahdollisimman suuri osa sivustolle saapuneista kävijöistä täyttäisi ilmoittautumiskaavakkeen ja lähettäisi sen. Vanhemmille ja festivaalien tuottajille suunnattu sisältö sijoitettiin sivuston välilehdille, sillä ne olisivat kansilehdellä vain kilpailleet huomiosta ja käytännössä laskeneet yhteystietojen lähittäjien määrää. Markkinoinnin tavoitteena oli siis saada kohderyhmään kuuluvia nuoria innostumaan Festaripörssistä, ja muun viestinnän varaan jäi suuri vastuu siitä, kuinka moni lopulta osallistuisi hankkeeseen.

4.2 ONKO PAKKO? KAMPANJA SUUNNATTIIN MYÖS PASSIIVISEMMILLE

Markkinoinnin suunnittelussa keskeistä on yhteinen käsitys siitä, mitä ollaan markkinoimassa, kenelle, ja millaiseen tavoitteeseen markkinoinnilla pyritään. Kampanjan tilaajan on hyvä määritellä kirjallisesti kampanjan kohderyhmä ja tavoitteet.

Lari Korkkulan ja Meri Jaakolan laatimassa viestintäsuunnitelmassa Festaripörssin kohderyhmä määriteltiin näin:

Festaripörssi-hankkeen tärkein kohderyhmä koostuu 15–29-vuotiaista syrjäytymisvaarassa olevista nuorista. Hankkeen pilottivaiheen tavoitteena on vähintään sadan kohderyhmään kuuluvan nuoren tavoittaminen ja sitouttaminen hankkeen toimintaan.

Festaripörssin kampanjan idea ja visuaalinen tyyli syntyi kampanjajulisteen suunnittelun yhteydessä. Julisteen suunnittelua varten kirjoitetussa viestintäohjeistuksessa hankkeen myyntiargumentti muotoiltiin seuraavasti:

Oletko kiinnostunut vapaaehtoistyöstä festivaaleilla? Haluatko laadukasta ja ilmaista festivaaleilla työskentelemiseen liittyvää koulutusta?

Festaripörssissä tarjolla oli ilmainen koulutus ja hauska festivaali mukavassa seurassa. Tämän myyminen ei kuulosta vaikealta. Mutta miten viesti tavoittaisi nimenomaan ne 15–29-vuotiaat nuoret, jotka eivät ole kaikkein innokkaimpia omatoimisesti kohentamaan osaamistaan ja asemaansa työmarkkinoilla?

Kampanjan kohdentamisessa päädyttiin siihen, että osallistumisen rimaa piti laskea alemmaksi.

ILMOITTAUDDU MIKÄ ON FESTIVAALIPÖRSSI MUKANA OLEVAT FESTIVAALIT FESTIVAALIEN JÄRJESTÄJILLE

TA DE VOLLABO

NAM, SENDIT HARUM EOSSIT LACCUS DOLLAM, IS IPSUSTIS EXERUM QUAS ACCAE VENTIBE AQUAERO COREMPEDIO. AD MINCTO DOLUPIET MAGNI DOLUPTIISIT, NECTE PLIC TESCISIN REPTIS AUT ET ABORERIOREM QUOS DOLUPTIA VOLUPTIA.

NIMI _____

XXXXXXXXX _____

XXXXXXXXX _____

XXXXXXXXX _____

MITKÄ TEHTÄVÄT SINUA KIINNOSTAVAT ENITEN?

- Asiakaspalvelu
- Rakentaminen ja liikenne
- Järjestyksenvalvonta ja turvallisuus

Kuva 2. Suunnitteluvaiheen layout Festaripörssin kansisivusta. Sivun toiminnot haluttiin minimoida, jotta mahdollisimman moni sivulla kävijä täyttäisi lomakkeen ja lähettäisi sen.

FESTAREILLE. ONKO PAKKO?

**Ei ole, mutta
näin se käy**

Festaripörssi järjestää keväällä 2016 ilmaisia koulutuksia erituisiin tehtäviin festareille. Mukaan voivat hakea 18-25-vuotiaat nuoret, etusijalla ne jotka eivät ole töissä tai opiskelemissa.

Koulutuksen suorittaneet pääsevät kesällä vapaaehtoisiksi eri puolilla Suomea järjestettäville festivaaleille.

Hae mukaan: www.festariporssi.fi

#festariporssi

**FES*
TARIT*
PORSSI*SI***

VAPAAANA
FESTAREILLE

Kuva 3. Festaripörssin aktivointikampanjan idea syntyi julistetta suunniteltaessa. Tavoitteena oli tavoittaa erityisesti ilman työ- tai opiskelupaikkaa olevat 15–29-vuotiaat nuoret.

Festaripörssin ”lupaus” piti kohderyhmän huomion vangitsemisen varmistamiseksi sanoa kärjistetysti, jopa liioittelevan houkuttelevasti, jotta viestintä osuisi myös muihin kuin aktiivisiin nuoriin. Siksi vapaaehtoistyön sijasta päätettiin korostaa mahdollisuutta päästä ilmaiseksi festivaaleille.

Kysymys siitä, voidaanko hanketta markkinoida mainoslauseella ”ilmaiseksi festareille”, jakoi mielipiteitä. Lauseen pelättiin antavan hankkeesta väärän kuvan. Tarjollahan ei ollut ilmaisia festivaalilippuja vaan talkootyökeikka. Se oli kuitenkin selkeä lause, jonka sisältö on helppo ymmärtää. Lopulta sloganiksi päätyi hiukan vaikeammin ymmärrettävä sanapari ”Vapaana festareille”.

Kuva 4. Festaripörssin aktivointikampanjan päärooliin valittiin helposti lähestyttävä ja tunnistettava hahmo, johon olisi mahdollista samaistua, vaikei olisikaan varsinainen ”hikari”.

Visuaalisesti pyrkimys nimenomaan kohderyhmän tavoittamiseen näkyi siten, että kampanjalle valittiin humoristinen ilme. Kampanjan päärooliin valittiin helposti lähestyttävä ja tunnistettava hahmo, johon olisi mahdollista samaistua, vaikei olisikaan varsinainen ”hikari”.

Julisteen yläreunaan syntyi kuvan kanssa yhteen pelaa-va otsikko ”Festareille. Onko pakko?” Ironinen otsikko nojasi ajatukseen, että ”Festaripörssi” on itsessään kesän paras tarjous. Julisteessa hahmo pitää käsiä edessään ristissä. Instagramissa ja Facebookissa julkaistiin myöhemmin pörssiläisten ottamia kuvia, joissa he pitivät käsiään samassa asennossa.

Vuonna 2016 Festaripörssin Instagram-tilillä esiteltiin kaikki vapaaehtoistehtäviä hankkeessa tarjoavat festivaalit. Näin saatiin hyödynnettyä eri festivaalien suuria some seuraajien määriä myös hankkeen tiedotuksessa. Festivaalien esittely myös auttoi niiden tiedotuksessa ja käynnisti Festaripörssin osallistujille vapaaehtoistyöpaikan valinnan prosessin. Maksullinen markkinointi tavoitti kuitenkin jopa 100-kertaisesti enemmän nuoria kuin muu someaktiivisuus. Keskimääräinen päivitys tavoitti noin 200 katsojaa ja maksettuja päivityksiä näki jopa 20 000 ikäryhmään kuuluvaa katsojaa.

Vuonna 2016 Festaripörssiin ilmoitautui 156 nuorta, joista kaksi kolmesta (103) osallistui toimintaan. Osallistuneista neljännes oli työttömiä ja toinen neljännes oli ulkomaalaistaustaisia tai muutoin heikossa asemassa työhaussa. Noin puolet osallistujista kuului ensisijaiseen kohderyhmään.

Kampanjasta tuli myös kriittistä palautetta. Esimerkiksi erään suuren festivaalin talkookoordinaattori lähetti palautteen, jossa hän korosti, että talkoolaisten hankinnassa festivaalit haluavat korostaa talkootyön hyviä puolia.

Tiedotteen alusta saa sellaisen kuvan, että talkoolaisuus festareilla on väylä osallistua ilmaiseksi hauskoille festareille ja olla vapaalla kun tekee vähän talkoohommia. Me ollaan kiinnitetty tähän viestiin erityishuomiota ja tarjoillaan tämä ajatus aina tavallaan toisinpäin, jotta motivaatio talkoohommia kohtaan olisi suurempi ja pelkän ilmaisen festarirannekkeen hakijoita olisi vähemmän.

Palautteesta huomaa, että Festaripörssin idea ei ollut täysin selvillä kesätapahtumien järjestäjien riveissä. Hankkeen nimenomaisena tarkoituksena oli juuri kouluttaa ”ilmaisen festarirannekkeen hakijoista” aktiivisia talkoolaisia. Ensimmäisen vuoden viestinnästä evaluaatioraportin selkein palaute olikin, että festivaalien järjestäjät eivät saaneet riittävästi tietoa hankkeesta.

4.3 MITES KESÄ? – LISÄÄ HOUKUTTELEVUUTTA KEVÄÄLLÄ 2017

Vuoden 2017 Festaripörssin markkinointikampanjassa tavoitteeksi otettiin houkuttelevuuden lisääminen. Ilmoittautumisia haluttiin enemmän, jotta koulutukset täyttyisivät osallistujista, mutta samaan aikaan pelättiin, että nuoria ilmoittautuisi liikaa. Osallistujia ei haluttu ryhtyä karsimaan.

Kampanjan visuaalinen ilme rakentui edellisen kesän festivaalien järjestäjiltä saatujen kuvien varaan. Kuviiin sisältyi edellistä vuotta suurempi ja houkuttelevampi, festivaalien tunnelmaa korostava ilme.

Kuva 5. Esite laadittiin siten, että se sopi jaettavaksi niin nuorille kuin festivaalien järjestäjille. Vuonna 2015 nuorille jaettiin myös ”festarirannekkeitä”

”Ilmoittaudu Festaripörssiin ja vietä kaikkien aikojen festarikesä”, Festaripörssi-esitteessä luvataan. Lehdistötiedote kirjoitettiin lehtijutun muotoon otsikolla ”Festaripörssi on oikotie kesän kuumille festareille.”

Kampanja keskittyi sosiaalisen median kanaviin. Facebook-mainoksissa tuotiin esille sitä, että festaripörssiläiset saavat kesätapahtumasta suuremman elämyksen. Maksettua näkyvyyttä meemeille pyrittiin ostamaan siten, että eniten mainostettiin niitä kouluksia, joille ilmoittautumisia oli vähiten.

Kuva 6. Vuoden 2016 kampanjan visuaalinen ilme rakentui festivaalikuviin. Kuviin sisältyi edellistä vuotta suurempi ja houkuttelevampi, festivaalien tunnelmaa korostava ilme. Kuva: Flow festival.

Utenua osana kampanjaan tuli mukaan vaikuttajaviestintä. Yhteyttä kohderyhmään tavoiteltiin tubettajien avulla. Luyeye Konssi eli Seksikäs-Suklaa ja hänen aisaparinsa Hanad Hassan eli Dosdela tekivät kaksi Festaripörssiä mainostavaa Instagram-videota, YouTube-videon ja Facebook-päivityksiä.

Seksikäs-Suklaa & Dosdela käsittelevät humoristisissa videoissaan rasistisia ennakkoluuloja, rahan puutetta, päihteitä ja muita nuorten elämään kuuluvia kysymyksiä marginaalinuorten näkökulmasta. Heillä on omilla sosiaalisen median kanavillaan jopa satojen tuhansien katsojien yleisö, johon kuuluu paljon hankkeen

Kuva 7. Vapaaehtoisena kesätapahtumaan osallistuva saa tapahtumasta suuremman elämyksen kuin tavallinen yleisö. Kuva: Flow festival.

kohderyhmää. Yhteistyöstä sovittiin suoraan tubettajien kanssa. Monia suosituimpia tubettajia edustaa mediatoimisto, joka päättää heidän sisältöyhteistyöstään yhteistyössä eri tahojen kanssa. Seksikäs-Suklaa ja Doslada pitivät tärkeänä omaa päätösvaltaansa ja korostivat positiivisia arvoja, joita mielellään yleisölle välittävät. Yhteistyöneuvottelussa ideoitiin yhteisiä tavoitteita ja Festaripörssi-videoiden sisältöä. Festaripörssiin liittyvää materiaalia annettiin Seksikäs-Suklaan ja Dosladan käyttöön. He tekivät videot itsenäisesti ja julkaisivat ne sovitusomilla YouTube- ja Instagram-kanavillaan. Kampanja toi paljon etenkin ulkomaalaistaustaisia nuoria mukaan Festaripörssiin.

Kokonaisuutena vuoden 2017 kampanja tuotti runsaasti ilmoittautumisia. Kokonaismäärä oli 444, joka oli kolminkertainen edelliseen vuoteen verrattuna. Selvästi suurempi osa Festaripörssin nettisivujen kävijöistä täytti ja lähetti ilmoittautumiskaavakkeen. Facebook-markkinointiin käytettiin vähemmän rahaa kuin vuotta aiemmin.

Vuoden 2017 ilmoittautuneista vain kolmannes (156) osallistui lopulta toimintaan. Osallistuneista 17 % oli työttömänä, 35 % oli ulkomaalaistaustaisia ja 8 % koki olevansa heikossa asemassa työmarkkinoilla. Kohderyhmään kuuluvia oli hieman enemmän (60 %) kuin vuonna 2016, mutta työttömiä oli osallistujista hieman vähemmän. Koulutustaustoissa ei ollut mainittavaa eroa vuosien 2016 ja 2017 välillä.

4.4 NUORTEN MEDIAMAAILMA

”Voi kuule aika montaa” kuului Festaripörssiin osallistuneen 18-vuotiaan nuoren vastaus kysymykseen, mitä medioita hän seuraa. Festaripörssistä hän oli kuullut ystävältään, joka oli huomannut sen Instagramissa. Tärkeimpinä medioina itselleen hän piti Facebookia ja WhatsAppia.

Nuorille suunnatun tapahtuman markkinoinnissa sosiaalinen media on tehokas tapa saada viesti leviämään. Nuoret ovat aktiivisia lähes kaikkien sosiaalisen median alustojen käytössä. Myös Facebook on huhuista huolimatta säilyttänyt suosionsa, vaikka suljettujen piirien viestisovellukset ovat yleistyneet räjähdysmäisesti parin viime vuoden aikana.

Kesällä 2017 julkaistussa *Digitaalisen elämäntavan tutkimuksessa* (DNA, 2017) 15–24-vuotiaiden nuorten käyttämistä sosiaalisen median alustoista suosituin oli WhatsApp, jota käytti nuorista 83 %. Seuraavina tulivat Facebook 70 % ja Instagram 68 %. Snapchattia kyselyyn vastanneista nuorista käytti 49 %.

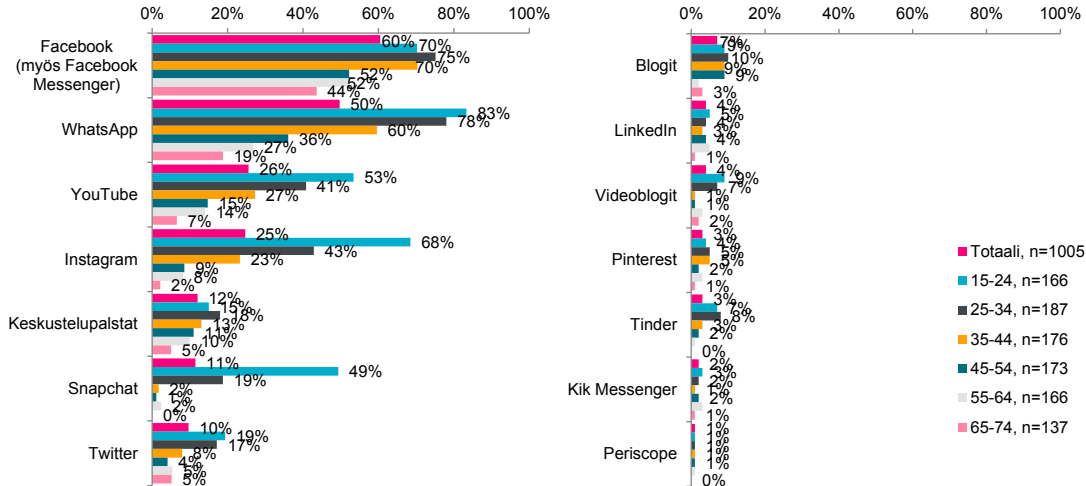
Some ja nuoret 2016 -tutkimuksessa (Ebrand 2016) suosituimmat sosiaalisen median palvelut olivat WhatsApp 88%, YouTube 85 % ja Facebook 81 %. Tutkimuksessa vuoden 2016 palveluiden käyttöä verrattiin vuoden 2013 tilanteeseen. Eniten käyttäjämääriään olivat kasvattaneet WhatsApp, Snapchat ja Instagram. Vuonna 2011 julkaistu Snapchat oli tuossa ajassa noussut täydestä tuntemattomuudesta jo reilusti yli joka toisen nuoren käyttämäksi palveluksi.

Nyt-liitteen teettämän Nuorten mediankäyttöä koskevan selvityksen (TNS Gallup 2016) perusteella Snapchat on vielä kuitenkin lähinnä kaikkein nuorimpien käyttämä sovellus. Alle 20-vuotiaista Snapchatia käytti 47 %, kun 21–29-vuotiaiden joukossa snapvideota julkaisi vain noin joka kymmenes (11 %).

Nuoret seuraavat sosiaalisen median kanavia, mutta vain hyvin harva on valmis jakamaan sisältöä kaikille avoimiin sosiaalisen median palveluihin. Nyt-lehden teettämässä selvityksessä 15–20-vuotiaista nuorista vain 13 % kertoi jakaneensa viikon aikana sisältöä ”status-päivityksenä”. Suljetuissa ryhmissä tai yhdelle kaverilleen sisältöjä oli jakanut 60 %.

Sosiaalisten medioiden päivittäinen käyttö ikäryhmittäin

Mitä seuraavista sosiaalisista medioista käytät? Merkitse myös, miten usein käytät k.o palvelua?
Käyttö vähintään kerran päivässä tai useammin

Nepa 8

Kuva 8. Nuorten mediankäyttö. Facebook pitää pintansa myös nuorten joukossa, vaikka muut kanavat kirivätkin rinnalle.

4.5 MARKKINOINTI SOSIAALISESSA MEDIASSA ON REAGOIMISTA

Festaripörssin yhteydessä harkittiin myös mainostamista esimerkiksi julkisissa liikennevälineissä. Lopulta todettiin, että nuoria olisi kuitenkin kustannustehokkaampaa tavoittaa sosiaalisen median välityksellä. Esimerkiksi bussin istuimen takapuolelle liimattavan mainostarran hinta on Suomen Liikennemediat -hinnaston mukaan vähintään 1,25 euroa kahden viikon ajalla. Festaripörssin vuoden 2017 kampanjan mainok-

sen pystyi samalla rahalla näyttämään Facebookissa yli 156 nuorelle, joilla oli samalla mahdollisuus siirtyä yhdellä klikkauksella täyttämään ilmoittautumiskaa-vaketta.

Facebook-markkinointia on myös helpompi kohdentaa maantieteellisesti vain halutuille alueille. Kampanjan aikana markkinointia kohdennettiin esimerkiksi Lappeenrannan ympäristöön, kun osalle alueen kurseista löytyi liian vähän ilmoittautuneita.

FB-markkinointi on myös riskittämpää kuin muissa kanavissa. Markkinointia on helppo testata ja kehittää

saatujen tulosten perusteella. Kun toimiva ratkaisu on löytynyt, voidaan budjettia haluttaessa kasvattaa. Kampanjan voi myös keskeyttää, kun tarvittavat tulokset on saatu.

Markkinoinnissa sosiaalisen median kanavat toimivat parhaiten, kun tarkoituksena on luoda kysyntää. Harva etsii sosiaalisesta mediasta tietoa järjestyksenvalvojakorttikoulutuksista, mutta moni on valmis lähtemään koulutukseen, jos mahdollisuudesta saa sosiaalisessa mediassa vinkin.

Kuva 9. Päivityksen näki 10 921 15–29-vuotiaiden ikäryhmään kuuluvaa nuorta koulutuspaikkakuntien ympäristössä. Julkaisuun reagoi 644 nuorta. Mainosbudjetti oli yhteensä 93€. Kuva: Pasi Ahola/Provinssi.

4.6 VIDEOON MERKITYS KASVAA

Some-markkinointia suunniteltaessa on hyvä ymmärtää eri kanavien luonne. Esimerkiksi Instagramissa perinteinen mainos voi saada huonon vastaanoton. Instagram on edelleen monien mielestä ajanviettopaikka, eivätkä kaikki halua nähdä siellä kaupallista sisältöä. Instagramissa mainoksia on nähty vasta noin neljän vuoden ajan. Festaripörssi-hankkeen Instagram-sivulla on lähinnä jaettu kuvia hankkeen koulutuksista ja festivaalitalkookeikoista.

Kuva 10. Päivityksen näki 3986 ikäryhmään 15–29 vuotta kuuluvaa nuorta Lappeenrannan ja Imatran ympäristössä. Julkaisuun reagoi 783 nuorta. Mainosbudjetti oli yhteensä 93€. Kuva: Lassi Rinne/Provinssi.

Yksi tärkeimmistä sosiaalisen median mainontatrendeistä on liikkuvan kuvan merkityksen kasvu. Esimerkiksi Snapchatin voimakas leviäminen on merkki tästä. Video on havainnollinen ja vetoaa tehokkaasti tunteisiin. Festaripörssille sisältöä tuottanut Luyeye Konssi eli ”Seksikäs-Suklaa” pitää Snapchatia jopa vaarallisen tehokkaana. ”Se on niin lähellä ihoa”, hän kuvaa.

Snapchat saattaa silti olla huono markkinointipaikka esimerkiksi Festaripörssille. Esimerkiksi Nyt-liitteen selvityksen mukaan vain 35 % alle 20-vuotiaista seuraa viikoittain Snapchatissa muuta kuin kavereiensa tuottamaa sisältöä. Snapchat-markkinoinnin kasvu saattaa johtaa toisen sosiaalisen median markkinointirendin eli vaikuttajaviestinnän vahvistumiseen. Tästä syystä Festaripörssi-hanke turvautui Seksikkään-Suklaan ja Dosedelan apuun. Heidän sketsiensä ja vloggaustensa kautta pyrittiin välittämään tietoa Festaripörssistä oikealle kohderyhmälle katu-uskottavalla tavalla.

4.7 MARKKINOINTI SOSIAALISESSA MEDIASSA EI OLE ILMAISTA

Facebook on edelleen ylivoimaisesti merkittävin some-markkinoinnin kanava. Peräti 61% suomalaisista kertoo käyttävänsä Facebookia päivittäin (DNA 2017). Facebookin käyttäjien määrä on ollut yhä nousussa ja lisäksi ohjelmistoon sisältyviä markkinointityökaluja on jatkuvasti kehitetty. Myös Festaripörssiin ilmoittautuneista suurin osa sai hankkeesta tiedon Facebook-sivujen kautta.

Facebookissa yritysten tekemille päivityksille on nykyään käytännössä mahdotonta saada orgaanista eli ilmaista näkyvyyttä. Jokaiselle käyttäjälle on päivän

aikana tarjolla tuhansia päivityksiä, joista Facebookin algoritmit arpoivat heille näkyville käyttäjän kannalta kiinnostavimmiksi arvioimansa päivitykset. Käytännössä vain maksetut päivitykset nousevat käyttäjien uutisvirtaan.

Facebookin vahva puoli markkinoinnissa on, että se mahdollistaa markkinoinnin kohdentamisen. Esimerkiksi Festaripörssi-hankkeessa tavoitteena oli saada kaikkiin koulutuksiin eri paikkakunnilla noin 100 ilmoittautumista. Kampanjan edetessä markkinointia kohdistettiin aina niille paikkakunnille ja koulutusaloille, joille ilmoittautumisia oli kertynyt vähiten.

Festaripörssi-hankkeen yhteydessä mainoksia kohdennettiin myös iän ja sijainnin perustella. Ilmoituksia näytettiin vain niille, jotka eivät olleet vielä

Kuva 11. Tavoitteena oli saada kaikkiin koulutuksiin eri paikkakunnilla noin 100 ilmoittautumista. Markkinointia kohdennettiin niihin kursseihin, joille ilmoittautumisia ei ollut kertynyt tarpeeksi.

Festaripörssin Facebook-sivun tykkääjiä. Päivityksiä on myös mahdollista ajastaa. Nuorille suunnattu markkinointi kannattaa ajoittaa klo 15–01 väliseen aikaan. Kaikkein eniten nuoret käyttävät sosiaalista mediaa iltaisin klo 18–21 välisenä aikana (Ebrand 2016).

Tarvittaessa mainoksia on mahdollista kohdentaa myös vaikkapa käyttäjien mielenkiinnon kohteiden ja käyttäytymisen perusteella. Periaatteessa nyrkkisääntönä voi pitää, että tehokkaassa kohderyhmässä ei pitäisi olla yli 100 000 vastaanottajaa.

4.8 TESTAA ENSIN

Facebook-markkinoinnissa ei kannata jäädä liikaa miettimään. Koko budjettia ei kuitenkaan kannata laittaa peliin heti, vaan aluksi kannattaa tehdä esimerkiksi kaksi erilaista mainosta, joita jaetaan laajalla kohderyhmällä, mutta pienellä budjetilla. Mainosten saamasta vastaanotosta on helppo päätellä, mihin suuntaan kampanjaa kannattaa kehittää. Jos toisen mainoksen näytön hinta on 0,01€ ja toisen 0,40€, voi ensimmäisellä mainoksella saada monikymmentertaisen näkyvyyden. Kun tehokas linja on löytynyt, markkinointia voi suunnata yhä tarkemmin oikealle kohderyhmälle. Budjetti tulee säätää asetettujen tavoitteiden mukaan.

Sponsoroitu päivitys tai mainos tarvitsee visuaalisia elementtejä. Facebook haluaa lisätä videoiden määrää palvelussaan, ja siksi niiden avulla voi olla helpompi saada näkyvyyttä. Jos lataa videon, on yritettävä päästä nopeasti asiaan. Lyhyt, maksimissaan 15 sekunnin video, on paras. Kolmen sekunnin katselun jälkeen videolle kirjataan katselukerta, mutta se ei vielä tarkoita, että sen sisältöön olisi juuri keskitytty.

Facebookin mukaan vuonna 2017 vain 7 % videoista klikattiin auki siten, että myös niiden ääni kuului (Facebook 2017). Parasta on siis tehdä video, jonka sisällön voi ymmärtää ilman ääntä. Mainosten tekstien tulee olla lyhyitä, ja niiden tulee sisältää selkeä toimintakehotus, kuten ”Ilmoittaudu nyt”.

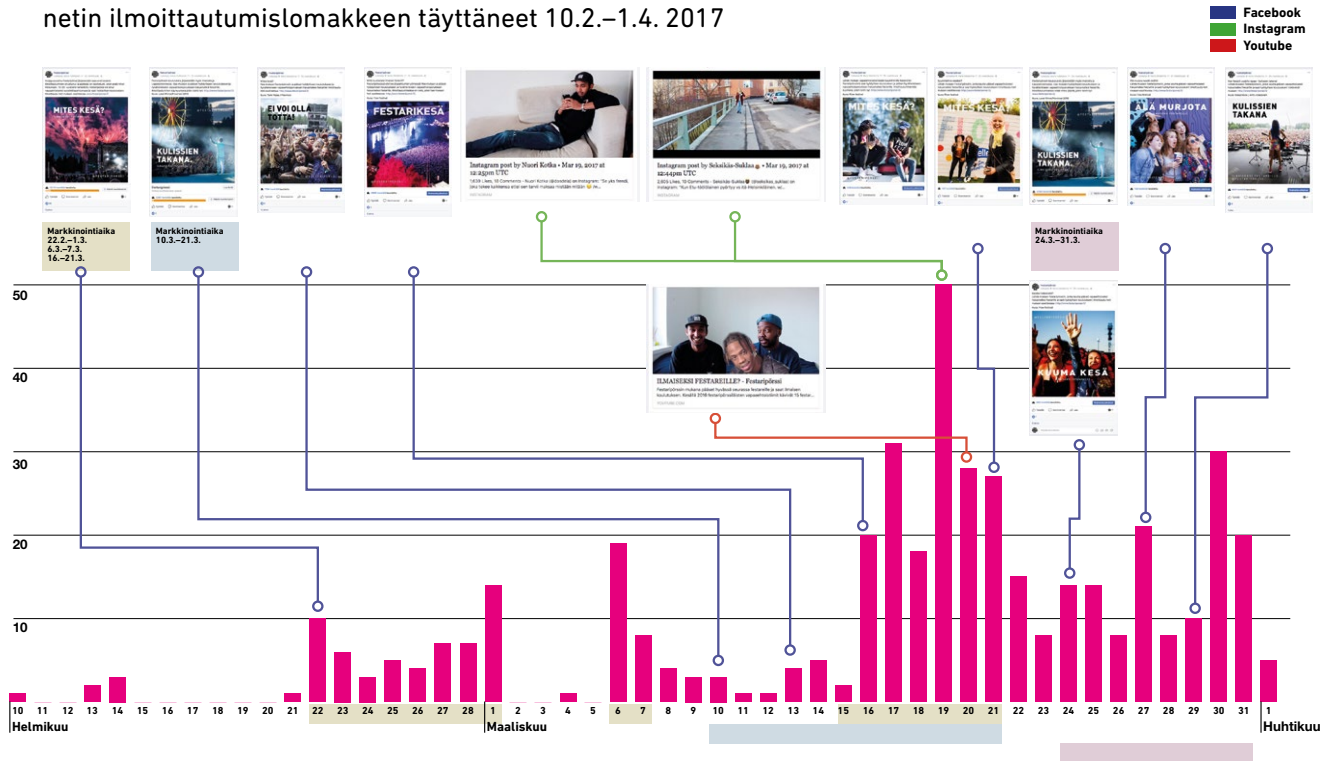
4.9 MITEN FESTARIPÖRSSIN VIESTINTÄ ONNISTUI?

Kumpi toimi paremmin – vuoden 2016 vai vuoden 2017 Festaripörssin kampanja? Vuonna 2017 tavoitettiin suurempi määrä nuoria. Heistä työttömiä oli hie- man vähemmän mutta ulkomaalaistaustaisia selkeästi enemmän kuin vuoden 2016 kampanjalla tavoitetuissa. Kohderyhmän tavoittaminen oli haasteellista tässäkin hankkeessa, mutta satoja nuoria saatiin liikkeelle. Voidaan toki kysyä, edustiko riittävän moni heistä ensisijaista kohderyhmää? Nuorten erilaisuus ja heidän vaihtelevat elämäntilanteensa toivat vapaaehtoisten tiimeihin hyvän ja kannustavan tunnelman, josta nuoret pitivät. Ja joka tapauksessa reilu puolet osallistujista kuului jollakin tavoin kohderyhmään.

Vuoden 2016 osallistujilta kysyttäessä Facebook oli ensisijaisena tietolähteenä 32 %:lle osallistujista, mutta vuoden 2017 havaintojen perusteella Facebookin merkitys osallistujien tavoittamisessa vaikuttaa paljon suuremmalta: kun Facebookissa käynnistettiin maksettu mainonta, ilmoittautumisia alkoi tulla saman tien. Kun mainonta keskeytettiin väliaikaisesti, ilmoittautumiset loppuivat kuin seinään. Esimerkiksi seuraavassa, vuoden 2017 ilmoittautumisten kertymistä kuvaavassa kaaviossa mainonta keskeytetään 2. maaliskuuta ja sitä jatketaan 6. maaliskuuta.

Mites kesä?

Festaripörssi some-kanavissa ja netin ilmoittautumislomakkeen täyttäneet 10.2.–1.4. 2017

Kaavio 4. Mites kesä? Festaripörssi somekanavissa ja netin ilmoittautumislomakkeen täyttäneet 10.1. – 1.4.2017.

Käytännössä ilmoittautumisten määrä oli suoraan verrannollinen Facebookissa käytettyyn rahaan. Jonkinlaisen lisäyksen ilmoittautumisten kertymiseen toivat myös ilmestyneet lehtijutut ja Instagram-videot.

Instagramissa ja YouTubessa julkaistut videot toivat osallistujamääriin selvän piikin, mutta vain yhden päivän ajaksi. Muina päivinä ilmoittautumisten määrä näytti johtuvan suuremmin Facebook-mainonnasta. Instagram-videoiden julkaisupäivänä Festaripörssiin

ilmoittautui noin 20–30 osallistujaa enemmän kuin edellisenä päivänä. On kuitenkin muistettava, että videoihin käytettiin rahaa huomattavasti enemmän kuin koko kampanjan Facebook-mainontaan. Jos sama rahasumma olisi sijoitettu Facebook-mainontaan, ilmoittautuneita olisi saatu vähintään satoja lisää.

Yhteenvedona sanottakoon, että mainonta Facebookissa oli Festaripörssin kannalta hyvin tehokasta hintaansa nähden. Sen lisäksi tarvittiin vain nettisivusto

ilmoittautumista varten, ja välttämätön oli koossa. Lehtijutut ja lehdistötiedotteet olivat ilmaista mainosta ja tekivät Festaripörssiä tunnetuksi, mutta välttämättömiä ne eivät olleet.

Voi pohtia, olisiko toisenlainen mainonta tai eri kanavat tuoneet enemmän ilmoittautumisia tavoitellusta kohderyhmästä. Facebook on kuitenkin Festaripörssin kaltaisessa tapauksessa edullinen tapa mainostaa. Lisäämällä markkinointia ilmoittautuneiden kokonaismäärän saisi helposti kaksinkertaistumaan, jolloin oletettavasti myös kohderyhmään kuuluvien määrä kaksinkertaistuisi.

Maksullisen kampanjoinnin rinnalla hanke ylläpiti aktiivista Facebook- ja Instagram-tiliä (#Festaripörssi). Sosiaalisen median päivittäminen kuului hankkeen työllistämien mentoreiden työnkuvaan. Päivityksissä kerrottiin kuvin ja sanoin hankkeen tiedotuksesta, koulutuksista, vapaaehtoistöistä ja muista toiminnoista. Niiden tarkoituksena oli yleisön tavoittamisen lisäksi myös madaltaa kynnystä mukaan lähtemiseen ja rohkaista mukana olevia nuoria pysymään kydyssä.

Kirjoitimme Festaripörssistä tiedotteita ja valmiita lehtijuttuja, joita julkaistiin useissa lehdissä lähinnä koulutuspaikkakunnilla. Juttujen ilmestyminen lisäsi ilmoittautumisia paikkakunnalla yleensä parin päivän ajan. Lentolehtisten, julisteiden ja muun perinteisen tiedotuksen merkitys liittyi luottamuksen ja uskottavuuden rakentamiseen yhteistyökumppaneiden, nuorisopalveluiden ja osallistujienkin suuntaan.

Kampanjoinnin kannalta on ylipäätään tärkeää, että tavoite on selvä kaikille ja että siitä pidetään tiukasti kiinni. Jos tavoitteena on, että koulutukseen osallistuisi 100 nuorta, joilla ei ole koulutus- tai opiskelupaikkaa, se vaatii todennäköisesti erilaista kampanjoin-tia kuin jos koulutuksiin pyritään saamaan ylipäänsä 15–29-vuotiaita nuoria.

Kampanjan sisältöön saattaa joskus myös kohdistua paineita, jotka ovat ristiriidassa sen tavoitteiden kanssa. Fokuksen säilyminen selkeänä ja asetettujen tavoitteiden saavuttaminen on markkinoinnin suunnittelijoiden ja toteuttajien vastuulla.

5.

JUHA ISO-AHO

FESTARIPÖRSSI FESTIVAALIEN NÄKÖKULMASTA

Festivaaleja ei olisi Suomessa – ja tuskin muuallakaan – mahdollista järjestää ilman vapaaehtoistyövoimaa. Vapaaehtoiset ovat tapahtumille taloudellisesti elintärkeää työvoimaresurssi, mutta he ovat myös keskeinen osa tapahtumayhteisöä ja festivaalien ilmapiiriä. Vapaaehtoisten käyttö on myös osa tapahtumien yleisökasvatusta ja brändäystä, olivat festivaalit siitä tietoisia tai eivät.

Festaripörssi-hankkeen tarkoituksena oli ensisijaisesti tarjota syrjäytymisuhan alla oleville 15–29-vuotiaille nuorille työelämässä ja erityisesti tapahtumatuotannoissa tarvittavia taitoja ja kokemusta työelämästä. Keinoina olivat täsmäkoulutukset ja festivaalivapaaehtoisuus. Toisena tavoitteena oli luoda väylä, jota pitkin festivaalit voisivat saada uusia, koulutettuja ja motivoituneita vapaaehtoisia tarpeisiinsa. Hankkeen toteuttamisen näkökulmasta näihin tavoitteisiin sisältyi kaksi merkittävää haastetta. Ensimmäinen haaste liittyi siihen, miten tavoitettaisiin kohderyhmään kuuluvat nuoret (käsitellään tässä kirjassa toisaalla). Toisena haasteena oli löytää festivaaleja, jotka kiinnostuisivat kokeilemaan uudentyypistä tapaa rekrytoida vapaaehtoisia ja samalla tarjoamaan vapaaehtoistyötä rajatulle kohderyhmälle aiemmasta poikkeavalla tavalla.

Jo ensimmäisenä toteutuskesänä 2016 kymmenet festivaalit osoittivat kiinnostusta. Lopulta viidelletoista festivaalille päättyi hankkeen kautta rekrytoituja vapaaehtoisia, kaikkiaan 94 nuorta. Tapahtumat valikoituivat nuorten kiinnostuksen mukaan. Useimmat ensimmäisenä kesänä mukana olleet tapahtumat halusivat jatkaa myös vuonna 2017 ja uusiakin festivaaleja saatiin mukaan.

Tässä luvussa tarkastellaan sitä, miten Festaripörssin tavoitteet toteutuivat festivaalien näkökulmasta ja miten tämän kaltaisen hankkeen lähtökohdat ja reunaehdot ovat ylipäätään mielekkäitä festivaalien kannalta. Aluksi käsitellään vapaaehtoistyöntekijöiden määrää ja roolia festivaaleilla aiemman tutkimuksen valossa. Sen jälkeen tarkastellaan hankkeeseen osallistuneiden festivaalien näkemyksiä Festaripörssin toimivuudesta heidän näkökulmastaan. Lopuksi pohditaan vielä festivaalien mahdollisuuksia olla entistä aktiivisempia toimijoita nuorten osallisuuden kokemuksen vahvistajina.

5.1 VAPAAEHTOISET FESTIVAALEJA RAKENTAMASSA

Kansalaisareena ry:n kumppaneidensa kanssa vuosina 2010 ja 2015 Taloustutkimuksella teettämässä laajasuurantatutkimuksessa kartoitettiin yli 15-vuotiaiden suomalaisten osallistumista vapaaehtoistyöhön. Vuoden 2015 kysely tehtiin helmi-maaliskuussa 2015, ja se koski kyselyä edeltävää neljää viikkoa. Otos oli 1026 Suomessa asuvaa henkilöä ja tulokset painotettiin edustamaan koko väestöä. (Kansalaisareena ry. ym. 2015)

Tutkimusajankohdasta johtuen tulokset eivät juuri kerro festivaalivapaaehtoisuudesta, sillä pääosa tapahtumista järjestetään kesällä. Ne sisältävät kuitenkin tämän luvun aiheen kannalta muutaman huomionarvoisen seikan. Ensinnäkin suomalaisten kulttuuriin ja taiteeseen liittyvään vapaaehtoistyöhön käyttämä aika oli vuodesta 2010 vuoteen 2015 mennessä noin kolminkertaistunut, mikä oli ylivoimaisesti suurin kasvuvauhti, kun sitä verrataan muilla sektoreilla tehtyihin vapaaehtoistyötunteihin. Toiseksi kulttuurin ja taiteen alalla tehty vapaaehtoistyö oli käytetyssä ajassa mitattuna noussut jo toiseksi suurimmaksi kansalaisten vapaaehtoistoiminnan kohteeksi heti lasten ja nuorison parissa tehtävän vapaaehtoistyön jälkeen.

Kasvuluvut kertonevat ennen kaikkea siitä, että 2010-luvulla kulttuurin parissa tehty vapaaehtoistyö on alettu sekä julkisessa keskustelussa että siihen osallistuvien ihmisten parissa mieltää vapaaehtoistyön kenttään kuuluvaksi. Aiemmin tällaista toimintaa kuvattiin useimmiten esimerkiksi harrastamisen tai talkoolaisuuden käsittein. Nykyisin sen nähdään yhä useammin olevan vapaaehtoistyötä siinä missä sosiaali- ja terveystalouden järjestöissä tehtävän perinteisen auttamistyönkin (ks. esim. Pessi ja Oravasaari 2010, 10–11; Rochester ym. 2010, 13–15). Tämä tulkinta ei

sulje pois sitä todennäköistä seikkaa, että kulttuuri-alalla todellakin tehtäisiin entistä enemmän vapaaehtoistyötä esimerkiksi julkisen rahoituksen leikkausten paikkaamiseksi. Tästä vain ei toistaiseksi ole olemassa tutkimustietoa.

Kattavaa tutkimustietoa ei ole myöskään festivaaleilla vapaaehtoisina työskentelevien henkilöiden määrästä. Festivaalien suomalainen kattojärjestö Finland Festivals on jäsenfestivaaliensa taloudellisia tunnuslukuja kokoavassa selvityksissään kartoittanut myös omien jäsenfestivaaliensa vapaaehtoisuudensä. Vuosien 2012 ja 2014 välillä järjestön jäsenfestivaalien vapaaehtoistyöntekijöiden määrä kasvoi noin 4 600 henkilöstä 7 400 talkoolaiseen (Festivaalien taloudellisia tunnuslukuja). Trendi on siis samansuuntainen kuin Kansalaisareenan edellä mainitussa tutkimuksessa. Vastauksia vuoden 2014 tilastoihin saatiin 79 festivaalilta, mikä kattoi käytännössä 100 % kattojärjestön toimintavolyymista.

Kun otetaan huomioon, että vain osa suomalaisista festivaaleista kuuluu Finland Festivalsiin ja erityisesti se, että vain harva suurimmista ja paljon vapaaehtoisia käyttävistä rockfestivaaleista on mukana järjestössä, on suomalaisten festivaalien vapaaehtoistyöntekijöiden vuosittainen kokonaisvolyymi todennäköisesti ainakin 10 000–20 000 henkilön välillä. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Pohjoismaiden suurimman rockfestivaalin, tanskalaisen Roskilden festivaalin vapaaehtoisjoukko on yksinään 20 000 ihmisen luokkaa. (Iso-Aho 2011.)

Mitä vapaaehtoiset sitten tyypillisesti tekevät tapahtumissa, ja mikä on heidän merkityksensä tapahtumajärjestäjien näkökulmasta? Vuonna 2011 tehdyssä kyselytutkimuksessa (ks. Iso-Aho 2011, 18–21 ja 29–32) kaikkiaan 34 suomalaista festivaalia eri kokoluokista ja tyylilajeista vastasivat näihin kysymyksiin.

Tehtävatasolla vapaaehtoisten rooli on keskeisesti asiakaspalvelun hoitamista. Näissä tehtävissä vapaaehtoisia käytti 81 % tapahtumista. Tehtäviin kuuluvat muun muassa lipunmyynti ja järjestyksenvalvonta sekä catering-palvelut. Muita yleisimpiä tehtäviä olivat myös kuljetus (63 %) ja erilaiset rakentamiseen ja purkamiseen liittyvät tehtävät (66 %). Harvinaisempaa oli vapaaehtoisten käyttäminen esimerkiksi tulkkaukseen tai markkinointitehtäviin (n. 20 %). Tehtävien kirjo on laaja, mutta valtaosaltaan niiden sisältö on luonteeltaan suorittavaa työtä, joskin tietyissä tapauksissa jonkinlaista sertifiointia (järjestyksenvalvojakortti, hygieniapassi) vaativaa. (mt.)

Kun festivaaleilta kysyttiin kolmea tärkeintä syytä vapaaehtoisten käyttämiseen tapahtumassa, nousivat muutkin kuin käytännölliset ja taloudelliset aspektit selkeästi esiin. Kenties yllättäen peräti 84 % festivaaleista mainitsi yhdeksi syyksi vapaaehtoisten luoman yhteisöllisyyden ja yhteishengen. Seuraavaksi yleisimmän mainittujen syiden joukossa olivat palkkakustannusten alentaminen (joka oli myös hiukan yllättäen kolmen tärkeimmän syyn joukossa vain 50 %:lla festivaaleista) sekä vapaaehtoisten tuoma imagohyöty (niin ikään 50 %:lla tapahtumista). Lähes yhtä moni (47 %) festivaaleista piti tärkeänä sitä, miten tapahtuma integroituu järjestämisspaikkakunnalle vapaaehtoistensa avulla. Sen, että vapaaehtoisista osaltaan kasvaa myös uutta festivaalien asiakaskuntaa, mainitsi kolmen tärkeimmän syyn joukossa vain 22 % tapahtumista, mutta toisaalta 73 % vastaajista oli joko melko tai täysin samaa mieltä väitteestä, joka koski vapaaehtoistyön merkitystä uuden yleisön kasvattamisessa. (mt.)

Vain 29 % tapahtumista ilmoitti kykenevänsä järjestämään tapahtumansa myös ilman vapaaehtoisia sen hetkessä laajuudessa. Vain yksi kyselyyn vastannut tapahtuma mainitsi harkinneensa vapaaehtoistyöntekijöistä luopumista. (mt.)

Festivaalien Suomi -teoksen artikkelissaan ja syksyllä 2017 ilmestyneessä väitöskirjatutkimuksessaan Minni Haanpää käsittelee vapaaehtoisten ja erityisesti vapaaehtoisten tiedon roolia tapahtumien toteutuksessa. Haanpää näkee vapaaehtoiset kanssatuottajina (”co-creators”), joiden panos asiakaspalvelu- ja järjestelytehtävissä on keskeinen tapahtumakokemuksen arvon muodostumisessa asiakkaille. (Haanpää 2016 ja 2017.)

Haanpään esille nostama näkökulma tuo uuden aspektin pohdintaan vapaaehtoisten merkityksestä festivaaleille. Vapaaehtoiset tuovat mukanaan tietoa erilaisista konteksteista. Esimerkiksi työelämä, aiempi tapahtumatyöskentely, harrastukset, paikallistuntemus tai opinnot voivat Haanpään mukaan toimia tiedon rakentamisen lähtökohtina. (Haanpää 2016, 99–100.)

Haanpään ajatuksenkulkua voisi tulkita edelleen niin, että erilaiset vapaaehtoiset taustoineen ovat tapahtumalle merkittävä tietovaranto. Maahanmuuttajanuoret ja koulutuspaikkaa vaille jääneet nuoret tuovat hyödyllistä tietoa vapaaehtoisten yhteisöön ja festivaalin järjestäjille. Tämän tiedon hyödyntäminen parantaa sekä vapaaehtoisen itsensä että asiakkaiden festivaalikokemusta.

Tapahtumat tarvitsevat vapaaehtoisia monista syistä ja talkooväen saatavuus on useimmille festivaalijärjestäjille elintärkeä asia. Saatavuuden yksi ulottuvuus on tarve vapaaehtoisjoukon uusiutumiseen. Mukaan halutaan aina uusia ikäpolvia ja kohderyhmiä, koska uskollisinkin talkoojoukko ikääntyy, väsyy tai voi jossain vaiheessa suunnata kiinnostuksensa muualle.

Toisaalta festivaalit ovat joillekin potentiaalisille kohderyhmille kiinnostava ja jopa houkutteleva toimintaympäristö. Silloin kysymykseksi muodostuu, että kohtaavatko festivaalien ja talkoolaisiksi haluavien

tarpeet aina parhaalla mahdollisella tavalla? Voisiko uusia, motivoituneita festivaalivapaaehtoisia löytyä kohderyhmästä, jota tapahtumien perinteiset rekrytointikanavat eivät kenties useinkaan tavoita, mutta joille talkoolaisuus voi olla avain osallisuuden kokemukseen? Näihin kysymyksiin myös Festaripörssi etsi omalta osaltaan ratkaisua.

5.2 FESTIVAALIT MUKAAN FESTARIPÖRSSIIN

Festaripörssi-hanke lähestyi festivaaleja ennen ensimmäistä toimintakesäänsä alkuvuodesta 2016 infokirjeiden, musiikkialan koulutustapahtumien ja suorien yhteydenottojen keinoin. Tammikuussa 2016 lähetettiin infokirje pienemmille festivaaleille sähköpostitse. Helmikuussa osallistuttiin Seinäjoella järjestettyyn MARS-tapahtumaan, ja samoihin aikoihin lähetettiin Finland Festivals'in 90 jäsenelle tiedote hankkeesta. Näiden lisäksi festivaaleja lähestyttiin ottamalla yhteyttä festivaalituottajiin henkilökohtaisesti, mikä esimerkiksi Lappeenranta-Imatra-seudulla tuotti parhaan tuloksen.

Hankkeesta kiinnostuneita festivaaleja oli runsaasti enemmän kuin niitä, joille Festaripörssin vapaaehtoisia lopulta sijoittui. Festivaalien valikoitumiseen vaikuttivat useat seikat, muun muassa se, että vaikka tapahtumia rekrytoitiin mukaan valtakunnallisesti, olivat hankkeen nuoret kolmelta alueelta: pääkaupunkiseudulta, Imatra-Lappeenranta-seudulta ja Jyväskylän seudulta. Toisena toimintavuonna mukana olivat kaksi ensin mainittua aluetta.

Merkittävin tekijä festivaalien lopullisessa valikoitumisessa oli kuitenkin se, että Festaripörssin koulutuksiin keväällä tulleet nuoret saivat itse valita kiinnostuksen-

sa perusteella tapahtumat, joihin haluavat osallistua. Usein valinnat osuivat suurimpiin ja tunnetuimpiin festivaaleihin, joille nuoret ehkä asiakkainakin olisivat menneet, jos siihen olisi ollut mahdollisuus. Jotkut taas valitsivat tapahtuman omalta paikkakunnaltaan, mahdollisesti osittain kustannussyistä, koska sen paremmin hanke kuin festivaalitkan eivät kustantaneet festaripörssiläisten matkoja tapahtumapaikkakunnille. Festaripörssin palkkaamat mentorit kokosivat nuorten ilmoittautumisten perusteella näistä tiimejä kohdetahtumiin ja matkustivat tapahtumiin yhdessä nuorten kanssa. Mentorit olivat Humakin kulttuurituottaja- ja yhteisöpedagogiopiskelijoita, joilla oli itsellään aiempaa kokemusta festivaalivapaaehtoisuudesta.

Lähtökohtana oli, että Festaripörssin vapaaehtoisilla on festivaaleilla samat oikeudet ja velvollisuudet kuin festivaalin itse hankkimilla talkoolaisilla. Festivaalien näkökulmasta riskinä saattoi pitää sitä, että tapahtumat eivät olleet itse päässeet normaaliin tapaan valitsemaan vapaaehtoisiaan. Tähän sisältyi myös aikataulujen yhteensovittamisen vaikeus. Useimmat kesäfestivaalit sulkevat talkoolaisrekrytointinsa jo kevättalvella, mutta Festaripörssin nuorten tiimit muodostettiin vasta kevään taittuessa kesäksi koulutusten päätyttyä. Toisaalta Festaripörssin vapaaehtoisten vahvuuksina olivat heidän saamansa koulutukset ja heidän mukanaan tukihenkilönä seuranneen mentorin työpanos.

5.3 FESTIVAALIEN PALAUTE FESTARIPÖRSSISTÄ

Ensimmäisen toimintavuoden jälkeen kaikki viisitoista kesällä 2016 Festaripörssissä mukana ollutta festivaalia haastateltiin osana hankkeen välievaluointia. Tapahtumien edustajilta kysyttiin palautetta tiedonsaannista,

organisoinnista, yhteiskuntavastuusta ja nuorten onnistumisesta tehtävissään. Lisäksi pyydettiin kehittämisehdotuksia seuraavaa vuotta varten.

Festivaalien näkökulmasta suurimmat ongelmat liittyivät tiedonsaantiin. Tieto hankkeesta ja sen toimintatavoista ja tavoitteista oli tapahtumien mielestä puutteellista sekä huonosti ajoitettua ja kohdennettua. Viestintä oli myös joiltakin osin päällekkäistä ja huonosti koordinoitua. Parhaiten tieto kulki festivaaleille heidän mielestään mentoreiden kautta. Sen sijaan esimerkiksi hankkeen verkkosivuilta tieto oli joidenkin kommenttien mukaan vaikeasti löydettävissä.

Olisin kaivannut yhteistä tapaamista, jossa olisi voinut käydä samalla kertaa läpi tarvittavat tiedot.

Jos olisimme tienneet alaikäisistä hakijoista, emme todennäköisesti olisi lähteneet hankkeeseen mukaan.

Festivaalien kommentteissa oli monia oikeaan osuneita arvioita, joiden pohjalta viestintää kehitettiin seuraavana vuonna. Toisaalta kommentit kertovat osaltaan viestinnän perillemenon varmistamisen vaikeuksista. Kohderyhmän ikähaarukka 15–29 vuotta oli kyllä ollut esillä lähes kaikessa hankkeen viestinnässä, mutta sitä ei varmastikaan ollut erikseen tähdennetty oikeissa paikoissa. Jotkut tapahtumat ottavat vain täysi-ikäisiä vapaaehtoisia, ja näiden osalta viestinnän kohdentamisella olisi välttytty turhilta yllätyksiltä.

Festaripörssin organisointia koskevilla vastauksilla näkyi selvä ero suurten ja pienten festivaalien välillä. Suuret festivaalit näyttävät useammin kokeneen festaripörssiläisten aiheuttaneen turhan paljon ylimääräistä työtä suhteessa heidän työpanoksensa määrään. On muistettava, että satoja vapaaehtoisia käyttävässä tapahtumassa hankkeen kautta tulleiden vapaaehtoisten osuus on häviävän pieni. Toisaalta pienet tapahtumat

kokivat festaripörssiläisten panoksen hyvinkin konkreettisena ja tärkeänä festivaalin toteutumisen kannalta.

Festivaaleilla toki ymmärrettiin myös hankkeen kokeilevaa luonnetta ja sitä, että asioiden toteuttamistapoja vasta opeteltiin. Kokonaiskuva festaripörssiläisten ja mentoreiden toiminnasta itse tapahtumissa jäi positiiviseksi.

Ennen ja jälkeen festariviikon mentorien kanssa tehty yhteistyö toimi tosi hienosti ja mentorit olivat tarkkoja pörssiläisten asioista, myös aktiivisesti kysyivät ja päivittivät tietoja. He pitivät kiitettävästi koko ajan yhteyttä meihin. Todellakin positiivista sanottavaa mentorien työstä, kuten kaikkien pörssiläistenkin, kiitos siitä.

Nuorten onnistumista festivaaleilla koskevilla kommentteilla todettiin heidän pääsääntöisesti suoriutuneen tehtävistään hyvin, mutta perumisprosentti oli suurempi ja sitoutuminen heikompa kuin muilla talokoolaisilla.

Peräänkuuluteltiin heitä aika paljon. Olisin voinut olla, että ihan sama, jos ilmoittavat myöhässä, niin sitten ei pääse tänne. Halusi kuitenkin tarjota tilaisuuden näille nuorille, jonka takia joustettiin.

Toisaalta pienillä festivaaleilla Festaripörssin nuoret erottuivat edukseen.

Festaripörssiläiset erottuivat edukseen, koska he olivat aktiivisia ja kertoivat selkeästi mitä osaavat tehdä ja mikä aikataulu/työvuoro sopii kullekin parhaiten, sillä päivät olivat pitkiä ja töitä tehtiin aamu-päivä-ilta-yövuoroissa.

Festivaaleilla oli myös kehittämisehdotuksia Festaripörssille. Pääosa näistä keskittyi hankkeen ja festivaalin väliseen viestintään sekä koulutuksen sisältöihin.

Jos heitä yritetään myydä, ett´ he ovat jotain spesiaalihuviä vapaaehtoisia niin kyllähän heidän silloin pitäis ymmärtää, miten tapahtumat yli-päättään syntyä. Ett´ se yhden päivän kassakonekokemus ei riitä. Muutenhan he ovat vapaaehtoisia vapaaehtoisten joukossa.

Ylläolevassa kommentissa tiivistyy paljon hankkeen ja festivaalien välisestä kommunikaatio-ongelmista. Hankkeen resurssit riittivät vain muutaman päivän täsmäkoulutuksen tarjoamiseen ennestään usein täysin vailla festivaali- tai työelämäkokemusta oleville nuorille. Festivaalin järjestämisprosessin kokonaisvaltainen ymmärtäminen ei tuossa ajassa ole mahdollista, joten koulutustarjonnassa keskityttiin konkreettisiin ja rajattuihin ”korttikoulutuksiin”, kuten järjestyksenvalvojakoulutukseen ja hygieniaosaamiskoulutukseen. Tältä osin joidenkin festivaalien odotukset saattoivat olla epärealistisia. Toisaalta myös hankkeen suunnalta korostettiin kenties liikaa, että tarjolla on koulutettuja talkoolaisia.

Joillekin festivaaleille Festaripörssin syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemista korostava lähtökohta osoittautui vaikeasti sulateltavaksi.

Meillä ei ole väliä onko nuori syrjäytynyt, syrjäytymisvaarassa vai ihan tavallinen. Jos hän on hyvä ja ahkera tyyppi, voimme mieluusti valita hänet töihin. Me emme halua lyödä leimoja keeneenkään.

Edellinen sitaatti ei kuitenkaan merkitse sitä, että ajatus yhteiskuntavastuusta olisi yleisesti ottaen festivaaleille vieras. Päinvastoin, lähes kaikki tapahtumat ilmoittivat yhteiskuntavastuun ja nuorten asioiden olevan tapahtumille tärkeitä. Jotkut halusivat vielä tähdentää, että kyse ei ole imagon kiillotuksesta tai ”viherpesusta”. Liika syrjäytymisuhan alla olevien nuorten mukana olon korostaminen tuntuisi ”sosiaalipornolta”.

Yhteiskunnallinen aspekti oli varmasti se syy miksi osallistuttiin.

Uskon, että voi antaa nuorille jatkossa jotain suuntaa tulevaisuudelle ja että löytyy kipinää ja iloa, innostusta yhteisöllisyydestä että pääsee tekemään tiiminä.

Festivaalien yhteiskuntavastuuta koskevien kommenttien kaksijakoisuudessa heijastuu rock-kulttuurin sisäisessä keskustelussa laajemminkin vallitseva tasapainoilu katu-uskottavuuden säilyttämisen ja yhteiskunnallisen hyväntekemisen välillä. Artistien kohdalla tämä ilmiö näkyy siinä, että jos kiinnostuu liikaa esimerkiksi sademetsien suojelusta, osa yleisöstä kääntää selkensä, koska pitää sitä epäaitona oman merkityksen korostamisena tai epätoivoisena markkinointikikkana. Useat festivaalit ovat kuitenkin viime vuosina nosta-neet esiin ympäristöön liittyvien kestävän kehityksen periaatteiden noudattamisen osana toimintakulttuuriaan. Ehkäpä sosiaalinen kestävyys voi olla tulevaisuudessa yhtä painokkaasti esiin tuotu näkökulma.

5.4 FESTIVAALIT NUORTEN OSALLISUUDEN KOKEMUKSEN VAHVISTAJINA

Vapaaehtoisten rekrytointi-ilmoituksissaan festivaalit käyttävät usein retorisia keinoja yhteisöllisyyden korostamista, samanhenkisten ihmisten seuraa ja jopa perhemetaforia (ks. Haanpää 2017, 80–82, Iso-Aho 2011, 21–24). Festivaaleilla työskennellessä onkin mahdollisuus päästä kokemaan osallisuutta jossain itseään suuremmassa. Tunnetta joukkoon kuulumisesta vahvistaa entisestään työrupeaman intensiteetti. Väliaikainen festivaaliryhteisö, johon kuuluvat niin

tapahtuman järjestäjät, vapaaehtoiset ja esiintyjät kuin yleisökin, rakentuu ulospäin näkyvään ilmenemismuotoonsa muutamassa päivässä. Se elää elämäänsä muutamasta päivästä kahteen viikkoon ja häipyy sitten pinnan alle tullakseen taas uudestaan esiin, tavallisesti vuoden päästä. Noiden muutamien, usein ympäripyöreiden päivien aikana toteutetaan yhdessä pieni ihme. Oman panoksen merkitys on nähtävissä välittömästi: ilman meitä ja meidän yhteistä ponnistustamme tätä ei olisi saatu aikaiseksi.

Festivaaleilla on tavattoman suuri potentiaali tarjota positiivisia yhteisöllisyyden, yhdessä tekemisen ja onnistumisen kokemuksia myös sellaisille ihmisryhmille, joille niitä ei ole ollut tarjolla koulutuksen tai työelämän yhteyksissä. Monille nuorille festivaalit ovat myös sisältönsä puolesta kiinnostavia toimintaympäristöjä. Ne ovat tapahtumia, joissa moni on käynyt tai haaveilut käyvänsä asiakkaana.

Festari-pörssin kaltainen toimintamalli olisi festivaaleille erinomainen mahdollisuus sekä toteuttaa yhteiskuntavastuutaan että saada mukaan uusia vapaaehtoistyöntekijöitä. Jatkossa festivaalit voisivat ottaa itse laajemmin vastuuta vapaaehtoisten koulutuksen ja perehdytyksen organisoinnista, koska festivaalijärjestäjät tietävät itse parhaiten, milloin ja millaista työvoimaa he haluavat mihinkin tehtäviin. Festivaaleilla on julkisuusarvonsa ja verkostojensa avulla myös erinomaiset mahdollisuudet tavoittaa uusia, muun muassa Festari-pörssissä tavoiteltuja kohderyhmiä.

6.

HANNA LAITINEN & KAIJA LAURILA

MENTORIT VAPAA- EHTOISTOIMINNAN TUKENA JA EHKÄISEMÄSSÄ SYRJÄYTYMISTÄ

Festaripörssin toteutuksen keskeisessä roolissa olivat palkatut mentorit. Yhdessä projektiassistentin kanssa he hoitivat yhteydenpidon festivaalien ja nuorten välillä, varmistivat, että jokainen vapaaehtoiseksi lähtevä löysi paikkansa tapahtumasta sekä ohjasivat, tukivat ja kannustivat nuoria festivaalin aikana. Juuri mentoreiden olemassaolo teki vapaaehtoiseksi lähtemisestä Festaripörssin osallistujille erilaisen kokemuksen kuin itsenäisesti festivaaleille hakeutuneille vapaaehtoisille. Mentoroinnin myös ajateltiin rohkaisevan syrjäytymisvaarassa olevia nuoria lähtemään mukaan ja saamaan tarvittavaa tukea festivaalin aikana. Miten mentorit itse arvioivat tämän onnistuneen?

Tässä luvussa tarkastellaan, mitä mentorointi käytännössä tarkoitti, millaisia rooleja hankkeen mentorit työssään ottivat ja miltä syrjäytymisen ehkäisy heidän näkökulmastaan näytti. Luvun pääasiallisena kiinnostuksen kohteena on ymmärtää mentoreina työskennelleiden omia kokemuksia ja näkemyksiä mentoroinnista, sen erilaisista rooleista ja vaadittavasta osaamisesta. Luvun lopussa tutkitaan muuhun kirjallisuuteen peilaten, miten Festaripörssin mentorin tehtävät muistuttavat ja eroavat muista nuorten vapaa-ajan osallistumi-

seen ja vapaaehtoistoiminnan tukemiseen keskittyvistä tehtävistä. Luvussa tuodaan esiin myös käsitellyn aineiston perusteella luotu tyypittely siitä, millaisia ulottuvuuksia syrjäytymisriski mentoreiden kuvauksissa sisältää ja millaisena mentorit näkivät roolinsa syrjäytymisen ehkäisijänä.

Luvun kirjoittajat käyttivät hyväkseen kolmea mentoreiden havaintoja ja pohdintoja kuvastavaa aineistoa: kesällä 2016 työskennelleiden mentoreiden kirjallisia raportteja, opiskelijaryhmän tekemää kolmen mentorin ryhmähaastattelua vuodelta 2016 sekä nauhoitettua arviointikeskustelua, johon osallistuivat kolme kesällä 2017 työskennellyttä mentoria ja projektiassistentti. Ryhmähaastattelut ja arviointikeskustelu litteroitiin ja analysoitiin temaattisesti ja tyypitellen. Lisäksi tutustuttiin hankkeessa tuotettuihin dokumentteihin, kuten rekrytointi-ilmoituksiin.

6.1 MENTOREIDEN TYÖTEHTÄVÄT JA TOIMINNAN ORGANISOINTI

Mentoroinnin käsite tuotiin hankkeeseen mukaan toiminnan jo alettua. Festaripörssin suunnitteluvaiheessa ei puhuttu mentoreista. Hankepäällikön muistikuvan mukaan (Simovaara 2017) kesällä festivaaleille mukaan lähteviä työntekijöitä päätettiin tuossa vaiheessa alkaa kutsua mentoreiksi, koska nimikkeeseen ei oletettu liittyvän rasitteita nuorten kannalta. Näin mentorin rooli olisi selvästi erilainen kuin hallinnollisissa tehtävissä toimivilla aikuisilla, joita nuoret ovat mahdollisesti elämänsä muilla osa-alueilla kohdanneet.

Mentoreilla oli merkittävä rooli hankkeen toteutuksessa. Heidän tehtävänään oli rohkaista ja motivoida nuoria lähtemään vapaaehtoisiksi festivaaleille, organisoida vapaaehtoisten jakautuminen, toimia välittäjänä festivaaliorganisaation ja vapaaehtoisten välillä sekä toimia nuorten tukena koko prosessin ajan (Stenius 2016). Käytännössä mentoreiden työtehtävät jakautuivat nuorten ohjaamiseen, toiminnan organisointiin ja viestintään. Ajallisesti toiminnan pääpaino oli loppukeväässä ja kesässä. Koska hankkeen varsinainen toimintakausi sijoittui pääosin kesälle ja näin ollen muun hankehenkilökunnan lomakaudelle, toimi mentoreiden ja projektiassistentin tiimi hyvin itsenäisesti.

Mentorit toimivat tiiviisti tiiminä yhteistyössä toistensa kanssa. Toiminnan suunnittelu, osallistujien hallinta ja osallistujille suunnattujen tapahtumien järjestäminen tapahtuivat pitkälti yhteistyönä mentoreiden ja projektiassistentin kesken. Yhteistyön vastapainoksi toisaalta taas mentorin työ oli suurilta osin hyvin itsenäistä: festivaaleille lähdettiin nuorten kanssa usein ainoana hankkeen työntekijänä, ja työn vaihtelevan luonteen vuoksi mentorilta vaadittiin paljon itsenäistä päätöksentekoa ja tilanteiden ratkaisemista. Viestintä nuorille oli jokaisen mentorin omalla vastuulla. Festa-

ripörssin toiminta muokkautuikin aina kunkin mentorin näköiseksi.

Festaripörssin mentorit rekrytoitiin hankkeen molempina toimintavuosina Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelijoista maaliskuuhun asti. Mentoreiden työsuhde jatkui elo-syyskuuhun asti. Ensimmäisenä vuonna rekrytoinnissa painotettiin kokemusta festivaaleilla työskentelystä sekä sosiaalisia ja viestinnällisiä taitoja. Rekrytointi-ilmoituksessa mentoreiden kuvattiin toimivan tuottajajarjoittelijoina vapaaehtoisten ohjaajina. Mentoreita valittiin kuusi, ja joukossa oli sekä kulttuurituotannon opiskelijoita että yhteisöpedagogiopiskelijoita. Ensimmäisen kesän jälkeen tehdyn väliarvioinnin perusteella mentoreiden rekrytoinnissa korostettiin mentorin roolia nuorten kanssa toimijana. Ensimmäisen vuoden raportoinnissa tuotiin myös esiin, että on sekä mentoreiden että nuorten etu, jos mentoreita on vähemmän. Tällöin yhdellä mentorilla on enemmän työtunteja käytettävissään. Niinpä toisena toimintavuonna mentoreita oli vain neljä, joista kaikki olivat yhteisöpedagogiopiskelijoita.

Mentoreiden tehtävät jakautuivat kevääseen, kesään ja alkusyksyyn. Keväällä mentoreiden vastuulla oli olla mukana suunnittelemassa ja toteuttaa nuorille suunnatut aloitustapahtumat Helsingissä, Lappeenrannassa ja Imatralla. Ensimmäisenä vuonna aloitustapahtuma järjestettiin myös Jyväskylässä. Tapahtumien tarkoituksena oli esitellä hankkeen toimintaa nuorille ja innostaa heidät mukaan. Tapahtumien yhteydessä nuoret valitsivat mentoreiden avustuksella haluamansa koulutukset sekä aikatauluhiinsa ja toiveisiinsa sopivat festivaalit.

Festivaalivalintojen jälkeen mentoreiden tärkein tehtävä oli jakaa nuoret heidän toiveidensa mukaan kesän tapahtumiin ja muodostaa heistä 4–8 hengen tiimejä. Samalla päätettiin, mitkä tiimit olisivat kenenkin mentorin vastuulla. Nuorten tiimejä muodostettaessa

pyrittiin huomioimaan konkreettisten aikataulujen ja tiimien koon lisäksi myös sosiaaliset tavoitteet. Nuoret, jotka tulivat mukaan hankkeeseen ystäviensä kanssa, pääsivät heidän kanssaan samoihin tiimeihin ja toisaalta yksin tulleet sijoitettiin yhteen, jotta he voisivat tutustua toisiinsa.

Mentorit osallistuivat myös nuorten koulutuksiin. Koulutuksissa heidän roolinaan oli lähinnä avustaa käytännön järjestelyissä, mutta osoittautui, että mentorin paikallaolo rohkaisi nuoria kysymään epäselvyyksistä ja kertomaan toiveistaan kesän suhteen.

Kun nuoret oli jaettu eri festivaaleille, mentoreiden tehtävänä oli ilmoittaa valinnoista nuorille ja varmistaa nuoren olevan vielä mukana. Nuorten tavoittaminen oli melko haasteellista. Kun tiimien jäsenet oli saatu varmistettua, mentorit loivat jokaiselle omalle tiimilleen WhatsApp-ryhmän, jossa tiimin sisäinen viestintä hoidettiin siitä eteenpäin. Kukin mentori lähti kesän aikana noin 4–6 festivaalille nuorten kanssa.

Varsinaisten festivaalimatkojen lisäksi mentoreiden kesän työ koostui pääasiassa viestinnästä. Nuorten kanssa sovittiin muun muassa festivaalien työvuoroista, yhteisistä kulkemisista ja majoituksista. Mentori oli koko kesän nuorten tavoitettavissa ja valmiina vastaamaan kaikkiin kysymyksiin. WhatsApp-ryhmät pyrittiin pitämään aktiivisina läpi kesän, jotta nuoret muistaisivat festivaalien olevan tulossa ja tiimi ryhmäytyisi jo ennen tapahtumaa tiiviin yhteydenpidon kautta. Tämän toivottiin ja myös huomattiin lisäävän nuorten sitoutuneisuutta. Niihin nuoriin, jotka tuntuivat tarvitsevan enemmän henkilökohtaista tukea ja kannustusta, mentori oli yhteydessä kesän aikana myös suoraan henkilökohtaisin viestein tai puhelimitse.

Osa tiimeistä tapasi myös kasvokkain yhdessä mentorin kanssa ennen festivaaleja. Näissä tapaamisissa saatiin täyttää festivaalin talkoohakulomakkeita, sopia

yhteisiä kulkemisia tapahtumaan tai käydä läpi tarvittavaa tietoa samalla tiimin muihin jäseniin tutustuen. Näitä tapaamisia ei kuitenkaan ollut jokaisen tiimin kanssa osittain siitä syystä, että kaikille sopivan päivän löytäminen ja nuorten motivoiminen tulemaan paikalle oli haastavaa.

Ensimmäisenä toimintakesänä mentorit huolehtivat yhteydenpidosta myös festivaalien suuntaan. Tämä koettiin mentoreiden keskuudessa hankalaksi, joten toisena toimintavuonna kaikki Festaripörssin ja festivaalien välinen viestintä siirrettiin projektiassistentin vastuulle.

Festivaalien jälkeen syksyllä mentoreiden vastuulla oli kirjoittaa ja postittaa nuorille työtodistukset. Kukin nuori sai festivaalin oman talkootodistuksen lisäksi Festaripörssin oman todistuksen, jossa oli mentorin kommentit. Useimmille nuorille mentorit myös antoivat yhteystietonsa sitä varalta, että nuoret kaipaisivat tulevaisuudessa töitä hakiessaan suosittelijaa.

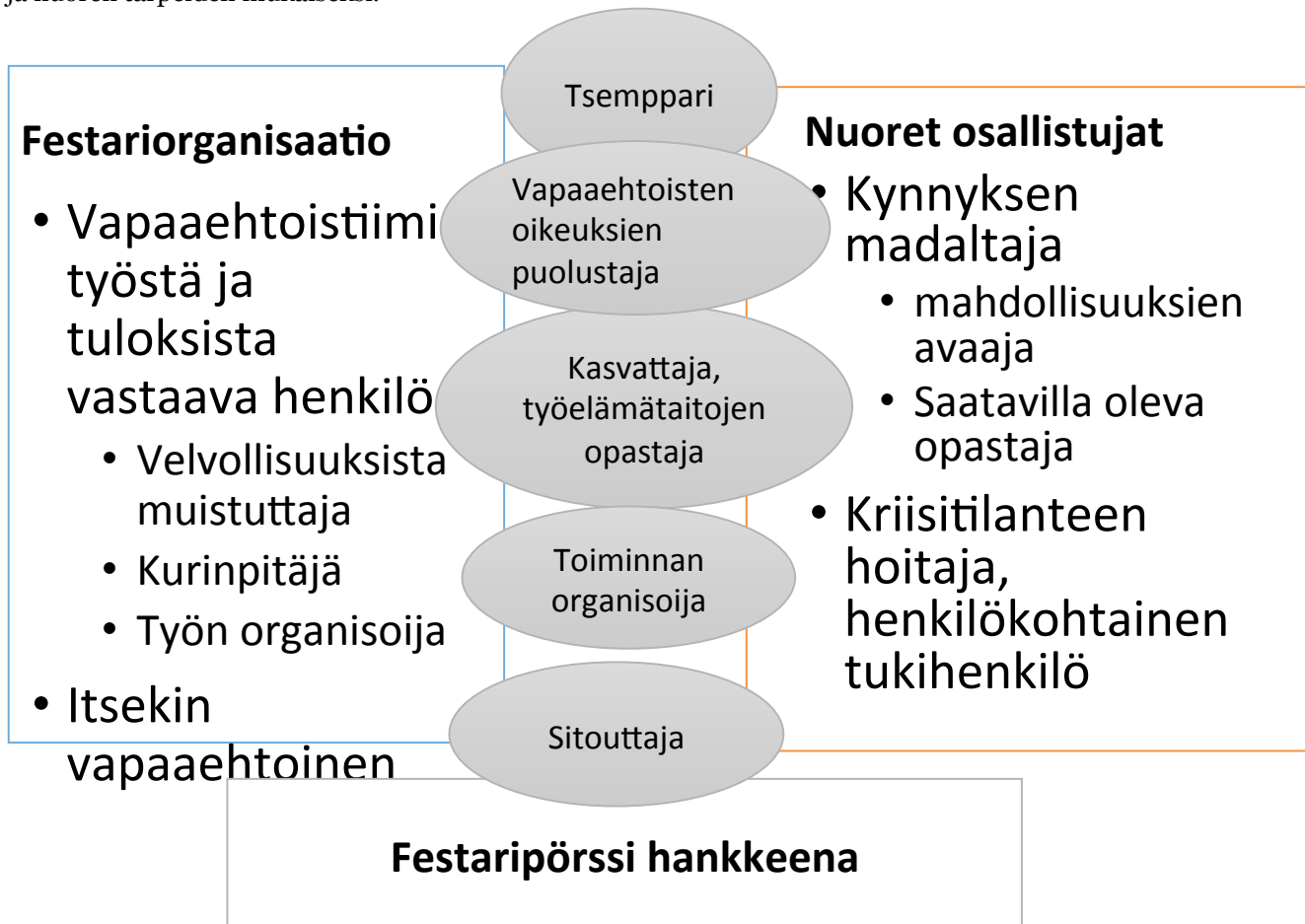
6.2 MENTOREIDEN ROOLIT NUORTEN JA FESTIVAALIEN VÄLISSÄ

Että siinä pitää olla tosi mukautuvaisessa roolissa... että siinä kaikkien välimaailmassa palloilu, ja oudoissa tilanteissa. M3 (2017)

Festaripörssi-hankkeen tavoitteena oli yhtäältä vastata festivaaliorganisaatioiden tarpeeseen saada osaavia ja toimintakykyisiä vapaaehtoisia ja toisaalta rohkais- ta ja tukea syrjäytymisriskissä olevia nuoria osallistumaan vapaaehtoistoimintaan festivaaleilla. Tämä kahtalainen tehtävä näkyi myös selvästi mentoreiden

kuvauksissa rooleistaan, jotka voidaan jakaa karkeasti kahteen pääkokonaisuuteen sen mukaan, keitä ne palvelivat: yhtäältä festivaaliorganisaatiota palvelevat, toisaalta nuorten tarpeisiin vastaavat tehtävät (ks. kaavio 5). Kaikki roolit eivät aktivoituneet kaikilla festivaaleilla eivätkä kaikkien nuorten kanssa, vaan roolit vaihtuivat tapahtumasta, nuoresta ja tilanteesta toiseen. Mentorilta vaadittiin nopeaa mukautumista ja kykyä sovittaa oma toimintansa aina kulloisenkin festivaalin ja nuoren tarpeiden mukaiseksi.

Festivaaliorganisaatioiden näkökulmasta olennainen mentorin tehtävä oli vastata Festaripörssin vapaaehtoistiimin työstä ja tuloksista. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että mentori otti nuoriin päin roolin työn organisoijana, velvollisuuksista muistuttajana tai kurinpitäjänä. Toisinaan tämä rooli meni niin pitkälle, että festivaaliorganisaatio osoitti mentorin tiimiin myös muita vapaaehtoisia, joilla ei ollut mitään tekemistä Festaripörssin kanssa.

Kaavio 5. Mentoreiden roolit suhteessa festivaaliorganisaatioihin ja nuoriin osallistujiin.

Mentorin kokemus siitä, että hän vastaa työn onnistumisesta festivaaliorganisaatioon päin, näkyi erityisen vahvasti ensimmäisenä kesänä, jolloin mentorit vastasivat myös yhteydenpidosta festivaaleihin. Tuolloin he kuvasivat erityisen stressaavina tilanteita, joissa he joutuivat ilmoittamaan tapahtuman järjestäjille siitä, että vapaaehtoistimistä oli jäänyt nuoria pois. Pahimmillaan viime hetken peruutukset johtivat siihen, että mentorit ryhtyivät itse paikkaamaan vapaaehtoisia tai houkuttelivat kavereitaan tehtäviin. Mentorit myös pyrkivät ohjaamaan nuoria vapaaehtoisia tekemään töitä reippaasti ja kunnolla. Mentorit kokivat selvästi, että heihin kohdistui odotuksia työnjohtajina, kuten seuraava sitaatti osoittaa:

... mentoreita pidettiin aika monilla festareilla että nämä tyypit nyt tietävät, että näihin voi luottaa. Niin sitten oli vähän se oma maine myös siinä, että tää on nyt tää mun porukka, joka täällä lorvii eikä tee mitään, niin oli sellainen paine saada ne hommiin. M1 (2017)

Festivaaliorganisaatioita palvelevien roolien vastapainoksi osa mentoreiden rooleista kohdistui olennaisesti rohkaisuun ja tuen antamiseen nuorille osallistujille näiden tarpeiden mukaan. Mentoreiden antamat vinkit ja rohkaisu madalsivat nuorten kynnystä tarttua uusiinkin tehtäviin ja avasivat näille mahdollisuuksia päästä osaksi ammattilaisporukoita. Toisaalta mentorit olivat nuorten saatavilla opastajina hyvin käytännönläheisissä asioissa, kuten muistuttamalla mukaan otettavista tavaroista ennen festivaaleille lähtöä, kertomassa missä nuorten piti milloinkin olla ja ohjeistamalla miten suoriutua tehtävistä.

Mentorit pitivät rohkaisijan ja tuen antajan roolissaan yhteyksiä nuoriin jo ennen festivaaleja. Festivaalitimien WhatsApp-ryhmien lisäksi mentorit kävivät myös kahdenkeskistä viestintää nuorten kanssa. Rohkaisun kannalta tämä oli olennaista, koska monilla nuorilla

oli korkea kynnys kysyä asioita ryhmässä. Mentorit kokivat näiden tukitoimien olevan ratkaisevan tärkeitä sille, että myös heikommassa asemassa olevat nuoret uskalsivat lähteä mukaan toimintaan, kuten sitaatti kuvaa:

Just tosi monella oli että ... ne kertoi, että ne on ihan viime pisteeseen, viime hetkeen vielä arpooneet, että uskaltaako ne lähteä vai ei... mulle nuori sanoi että jos mä en olisi pistänyt sille vielä viestiä että haluuko se nähdä ennen sitä festaria... niin se oli silleen että en mä olisi ehkä tullut. Jos mä en olisi ollut niin sellainen, niin saatavissa. Ja niin paljon yhteyksissä. M2 (2017)

Mentoreiden rooli tuen antajana ulottui toisinaan myös tilanteisiin, joissa he toimivat yksittäisten nuorten tukihenkilöinä epävarmuuden yllättäessä tai kriisitilanteissa. Ääritapauksessa mentori seurasi nuorta keskiyöllä sairaalaan asti toimien siellä hänen valtuuttamana edustajana. Tämä rooli tuntui mentoreista jopa hieman yllättävältä, sillä eiväthän he lyhyen tutustumisen perusteella tunteneet nuoria osallistujia kovin hyvin. Siitä huolimatta he edustivat apua tarvitseville nuorille luotettavaa ja turvallista aikuista, jonka varaan voi laskea hädän hetkellä.

Näiden selvästi joko festivaaliorganisaatioon tai nuoriin kohdistuvien palvelutehtävien lisäksi mentoreiden raporteista ja haastatteluaineistosta nousee esiin rooleja, jotka ovat festivaaliorganisaation ja nuorten välissä ja palvelevat molempia. Tyypillinen on ”tsempparin” rooli, jossa mentori kannustaa ja innostaa nuoria lähtemään mukaan, työskentelemään ahkerasti ja ylittämään ehkä omatkin odotuksensa siitä, mitä on mahdollista saada aikaiseksi.

Tätä lähellä on hyvin yleisesti kuvattu rooli kasvatustajana ja työelämätaitojen opastajana. Tässä roolissaan mentori asettuu toisaalta edellä mainittuun työhön

organisoijan, velvollisuuksista muistuttajan ja kurinpitäjänkin rooliin, mutta tarkastelee toimintaansa nuorten näkökulmasta ja kokee velvollisuudekseen ohjata nuorta oppimaan työelämässä tarpeellisia perustaitoja, asenteita ja vastuunottoa, kuten sitaatti kuvastaa:

... tuli tosi paljon vastaan nuoria, jotka eivät oikeasti osanneet olla töissä. Eikä niin kuin tienneet mitä työn tekeminen tarkoittaa tai että esim just työsopimusten kirjoittaminen, että mä oon nyt oikeasti vähän niin kuin sidottu tähän... M2 (2017)

Koska osa nuorista sai Festaripörssin kautta aivan ensimmäisen työkokemuksensa, kokivat mentorit työelämätaidoissa opastamisen olevan todella olennainen tehtävä. Vaikka nuoret olivat “vain” vapaaehtoistyöntekijöitä, mentorit näkivät sitoutumisen ja tehtävien hyvin hoitamisen ehdottoman tärkeinä asioina. Esimerkiksi tilanteissa, joissa nuori viime hetkellä jättäytyi pois tai käyttäytyi muuten työelämässä ei-hyväksyttävällä tavalla, mentorit kokivat vastuuta saada nuori ymmärtämään, minkälaista toimintaa työelämässä ihmisiltä odotetaan. Tämä oli välillä haastavaa, sillä osa festivaaleista suhtautui vapaaehtoisten vastuuseen rennosti:

...muutama nuori viime tintaan X-tiimistä oli että en mä nyt tulekaan että mä oon kipeä ja sitten sen toisen kaveri on että mäkin oon kipeä. Niin sitten kun se festari itse sanoo vaan että no ei voi mitään ja sitten itse on siinä vähän silleen että mutta kun, että ei se tälleen voi vaan mennä...että enhän mä voi antaa niille sellasta viestiä että on ihan ok, että eihän työpaikallakaan voi tolleen feidata... Siinä tilanteessa mulla oli sellanen olo että en mä halua että sille tulee sellanen filis että voi vaan jättää tulematta, että se on ihan ok. M1 (2017)

Festivaaleilla mentoroinnin kannalta parhaita vapaaehtoistehtäviä olivat sellaiset, joissa mentorit ja

nuoret vapaaehtoiset saattoivat tehdä töitä yhdessä, esimerkiksi festivaalin rakennustehtävät. Jos vapaaehtoistehtävä vaati järjestyksenvalvojakoulutusta tai anniskelupassia, jota mentorilla itsellään ei ollut, tai jos vapaaehtoisten tiimi jakautui pienempiin ryhmiin, mentorit lähinnä kiertelivät ajoittain katsomassa, että kaikki sujuu hyvin. Tämä rooli tuntui usein vähemmän luonnolliselta kuin yhdessä tekeminen ja sopi paremmin yhteen työn organisaattorin tai valvojan roolin kanssa.

Näiden roolien lisäksi mentorit joutuivat muutaman kerran yllätyksekseen tilanteisiin, joissa heidän piti toimia nuorten oikeuksien puolustajina suhteessa festivaaliorganisaatioon, joka oli määritellyt nuorille liian raskaita työtehtäviä. Yksi mentoreista kuvaa elävästi:

... nuoret oli laitettu festarialueen ulkopuolelle tosi pitkää vuoroa tekemään, yöllä, se loppui 4.30 yöllä ja niillä ei ollut vessaa siellä, ne ei olleet päässeet tauolle. Kello oli siinä vaiheessa puoli kolme, minä ja [toinen mentori] mennään sinne että “moi, miten menee”. No ei mennyt kovin hyvin ja me aletaan soittelemaan läpi kaikkia näitä tal-koolaiskoordinaattoreita ja järjestysmiesvastavaa ja kaikkia, että miten tämä on voinut mennä näin että nää ei oo käyneet syömässäkään...Että ei ne [nuoret vapaaehtoiset] olisi lähtenyt sitä itse tekemään. Mutta sitten taas kun kuunteli niitten juttuja niin ei ne olisi tulleet seuraavana päivänä jos me ei oltaisi sitä järkkäty. M2 (2017)

Mentoreiden roolien painotukset muuttuivat jonkin verran ensimmäisen ja toisen kesän välillä. Ensimmäisenä kesänä Festaripörssi-hankkeen odotukset mentoreita kohtaan kohdistuivat lähinnä toiminnan organisointiin ja nuorten tukena olemiseen. Toisena kesänä Festaripörssi-hanke asetti selvästi enemmän painoa sille, että mentorit toimivat nuorten sitouttajina toimintaan (ks. myös kaavio 5). Tähän rooliin kuului

toimintaa esimerkiksi ryhmän rakentajana; toiveena oli, että nuori ei ilmoittautumisen jälkeen putoaisi niin helposti toiminnasta pois, jos hän tuntisi mentorin ja oman tiiminsä vapaaehtoisia ja kokisi kuuluvansa porukkaan.

Mentorin roolien painotukset vaihtelivat myös paljon sen mukaan, millaiset odotukset ja millainen tausta mentorilla itsellään oli. Mentorina ensimmäisenä kesänä toiminut kulttuurituotannon opiskelija kuvaa tätä hyvin:

... että ehkä yhteisöpedagogit ottivat sen ehkä enemmän tavallaan semmosena vielä niin kuin ehkä "isona siskona" tai niin kuin vielä semmosena tukihenkilönä. Ja sitten mä ehkä otin sen enemmän tavallaan että niin kuin on siellä tukena ja mentorina mutta tavallaan en oo kyllä missään nimessä kenenkään niin kuin äiti.... Että kumminkin kyseessä on täysikäiset ihmiset että jonkinlaisena ehkä väliesimiehen roolissa, että tavallaan odottaa kumminkin ihmiseltä sitä että ne tulee töihin ajoissa... M1 (2016)

6.3 MENTORIT SYRJÄYTYMISEN EHKÄISIJÖINÄ

Hankkeen toisen toimintakauden, kesän 2017 jälkeen mentoreiden tapaamisessa pohdittiin, minkälaisen tuen tarvetta nuorilla erityisesti ilmeni ja minkälaisille nuorille mentoreista oli eniten hyötyä. Vaikka iso osa hankkeessa mukana olevista nuorista ei paperilla vastannut sen kohderyhmää, ilman työ- tai koulutuspaikkaa jääneitä syrjäytymisvaarassa olevia nuoria, oli heidän joukossaan paljon nuoria, joille mentorin merkitys oli suuri. Keskustelusta nousi esiin erilaisia ryhmiä, joille mentorit kokivat olleensa erityisen tärkeässä

roolissa. Mentorit näkivät, että näiden nuorten parissa mentorin mukanaolo ja toiminta osaltaan toimivat syrjäytymistä ehkäisevästi. Mentorit pyrkivät mukauttamaan toimintansa vastaamaan jokaisen nuoren ja jokaisen ryhmän tarpeita.

Selkeä ryhmä hankkeen nuorissa olivat arat ja ujut nuoret, jotka eivät olisi uskaltaneet lähteä festivaaleille ilman mentorin tukea. Se, että tiimin mukana oli joku, joka hoiti käytännön asiat ja jolta oli turvallista kysyä neuvoa sekä ennen tapahtumaa että työvuoron aikana, oli ratkaisevassa asemassa siinä, että nuori uskalsi lähteä mukaan. Näiden nuorten kanssa mentorit olivat erityisen paljon yhteydessä ennen festivaaleja henkilökohtaisesti ja tapahtuman aikana varmistivat, että nuoret löysivät paikkansa ryhmässä. Mentoreiden kokemuksen mukaan juuri nämä arat nuoret saivat vapaaehtoistyöstä paljon itsevarmuutta ja rohkeutta. Kesän 2017 mentori kuvaa:

Musta oli ihana huomata että näki ihan silmissä kuinka niiden itsetunto, tai että tuli sellaista itsevarmuutta hirveesti... Niin niin tuleehan siitä nyt ihan semmonen tosi voittajafilis, varmasti kokemuksena kanssa semmonen, joka kantaa eteenpäin jatkossa. M1 (2017)

Toinen useammassa tiimissä esiin noussut ryhmä oli nuoret, joilla ei ollut lainkaan aikaisempaa työkokemusta eikä tietoja ja taitoja töissä toimimiseen. Näille nuorille hankkeessa mukana oleminen antoi ensimmäisen työkokemuksen ja tärkeitä käytännön oppeja työelämästä aina ajoissa paikalle saapumisesta ja tehtävien hoitamisesta työtodistuksen saamiseen. Näiden nuorten kohdalla mentorit pyrkivät varmistamaan, että nuoret olivat selvillä siitä, mitä heiltä odotetaan. Mentorit näyttivät, miten työtehtävät hoidetaan ja opastivat käytännön asioissa, sekä toimivat esimerkkinä siitä, miten työelämässä käyttäydytään.

Hieman samanlaista tukea tarvitsivat myös ne nuoret, joilta puuttui motivaatiota tai tulevaisuuden suunnitelmia. Mentorit pyrkivät kannustamaan näitä nuoria työtehtäviin, mutta toisaalta myös antamaan heille vapautta löytää talkootehtävistä omia kiinnostuksen kohteitaan. Yksi mentoreista kertoi esimerkin nuoresta, jolla koulu oli juuri päättynyt, mutta jolla ei ollut erityisiä kiinnostuksen kohteita tai suunnitelmia tulevaisuudelle. Talkootehtävien kautta nuori oli innostunut festivaalin rakennustehtävistä.

Sitä ihan oikeasti kiinnosti se homma tosi paljon ja se oli tosi hienoa nähdä. Ja sitten se oikein sano mulle vielä että hei kiitos, se pisti mulle vielä jälkikäteen, että kiitti että sain olla mukana että nyt mä ehkä tiedän mitä mä haluan tehdä. Se oli tosi hienoa huomata, että vaikka ei ihan selkeesti ollut sellainen syrjäytynyt, mutta oli ehkä kuitenkin vaarassa syrjäytyä, kun sillä ei ollut mitään mikä sitä kiinnosti. Niin toi ehkä auttoi sitä. M1 (2017)

Pitkään kotona olleille nuorille hanke tarjosi mielekästä tekemistä ja keinon päästä tutustumaan muihin nuoriin. Tämä ryhmä oli se, joka eniten vastasi syrjäytyneen määritelmää. Näille nuorille pelkästään festivaaleille pääseminen muiden kanssa oli olennainen osa hankkeen merkitystä. Festaripörssi pystyi tarjoamaan mukaan lähtevälle nuorelle sekä lupauksen mukavasta seurasta että pääsyn ilmaiseksi festivaaleille. Näiden nuorten kohdalla syrjäytyminen tarkoitti sekä yksinäisyyttä että köyhyyttä, eikä tapahtumiin ollut tullut lähettyä seuran ja rahan puutteen vuoksi.

Erityistä mentorin tukea tarvitsivat myös nuoret, joilla oli mielenterveysongelmia. Kesien aikana mentorit kohtasivat useita tilanteita, joissa esimerkiksi nuoren paniikkihäiriö tai muu mielenterveyden ongelma asetti haasteita. Näissä tilanteissa mentori oli useimmiten se, johon nuori turvautui hädän hetkellä. Osa nuorista kertoi ongelmistaan mentorille myös etukäteen ja mento-

rin mukanaolo antoi turvallisuuden tunnetta siitä, että joku on paikalla ja auttaa kriisitilanteen sattuessa.

Mentorit nostivat esiin myös vapaaehtoistyön tekemisen ja vapaaehtoistyöhön osallistumisen osana isompaa syrjäytymistä ehkäisevää yhteiskunnallista toimintaa. Mukana olevista nuorista kaikilla ei ollut aikaisempaa kokemusta vapaaehtoistyöstä. Festaripörssin ja tapahtumissa tehtävän talkootyön nähtiin toimivan mahdollisesti reittinä muuhunkin vapaaehtoistoimintaan ja siitä saatavaan hyötyyn.

6.4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Keskeinen Festaripörssin mentorien työrooliin liittyvä ominaisuus oli muuntautumiskyky. Mentorit vaihtelivat roolista toiseen yhtäältä sen mukaan, miten vapaaehtoistyö oli festivaalilla organisoitu ja millaisia odotuksia sieltä tuli, toisaalta vapaaehtoisten nuorten ja heidän tarpeidensa mukaan. Myös mentorin oma osaaminen, kokemus ja koulutustausta vaikuttivat siihen, millaisia rooleja eri mentorit erilaisissa tilanteissa ottivat.

Rooleja tarkastellessa voidaan tulkita, että Festaripörssin mentorin tehtävässä oli piirteitä ainakin neljästä vakiintuneemmasta ja enemmän tutkitusta ammatillisesta tai vapaaehtoisesta tehtävästä, mutta se ei täysin asetu mihinkään niistä. Nämä tehtävät ovat työelämämentorin, nuorten mentorin, vapaaehtoistoiminnan johtajan ja nuorisotyöntekijän tehtävät.

Mentoroinnin käsitettä käytetään tyypillisesti kuvaamaan tilannetta, jossa kokeneempi toimija antaa henkilökohtaista tukea nuoremman toimijan (aktorin) oppimiselle ja kasvulle. Tällainen mentorointi sijoittuu yleensä työelämään, jossa kokeneempi työntekijä eli

mentori tukee nuorempaa ammattilaista eli aktoria otamaan haltuun uusia tehtäviä ja etenemään urallaan. Perinteisesti ajateltuna mentorointi perustuu tällöin nimenomaan siihen, että mentori jakaa osaamistaan ja hiljaista tietoaan aktorille. Nykyaikaisessa mentoroinnissa kuitenkin nähdään, että lähtökohtana ovat aktorin tarpeet ja tavoitteet, joista tämä voi keskustella kokeneemman mentorin kanssa. (Kupias & Salo 2014, 11–18.) Tässä mielessä Festaripörssin mentorit ovat aineiston perusteella lähempänä perinteisiä mentoreita, joiden tehtävät tulevat toisinaan lähelle perehdyttäjän roolia (emt., 19).

Mentoroinnin käsitettä käytetään myös erityisessä merkityksessä kuvattaessa aikuisen suhdetta tukea tarvitsevaan nuoreen. Tällöin mentorin määrittelyssä on yleensä olennaista, että hän on aikuinen tai ainakin nuorta vanhempi, ei ole sukulainen eikä toimi ammatillisessa roolissa suhteessa nuoreen (Du Bois & Karcher 2013, 4). Nuorten mentorointiohjelmissa kohderyhmänä ovat usein jollain tapaa erityisen tuen tarpeessa olevat nuoret, joilla arvioidaan olevan erityinen syrjäytymisen riski tai joilla ei syystä tai toisesta ole omia aikuisia ympärillä. Tällöin mentorointi sisältää monenlaista nuorten kasvun ja kehittymisen tukea, ja siihen voi liittyä jopa joitakin vanhemmuuteen liittyviä rooleja (ks. Aalto & Tolvanen 2015). Festaripörssin mentoreilla näyttää olevan myös tällaisia piirteitä, vaikka kaikki heistä eivät olleetkaan vanhempia kuin kaikki aktorinsa, eivätkä he olleet vapaaehtoisia vaan toimivat palkattuina. Kulttuurituotannon opiskelijan analyysi yllä sitaatissa osoittaa kuitenkin, että ainakin ulkopuolelta katsoen jotkut mentoreista ottivat myös “äitimäisiä” rooleja suhteessa nuoriin osallistujiin.

Festaripörssin mentoreiden tehtävä poikkeaa muista mentoroinnin muodoista erityisesti mentoroinnin keston, ryhmäperustaisuuden sekä aktorin roolin ja sitoutumisen suhteen. Vaikka mentoriryhmät luotiin jo kevään tapaamisissa, Festaripörssin mentorointisuhde

aktivoitui usein vasta festivaaleille tultaessa ja loppui työvuorojen päättyessä eli usein jo muutaman päivän kuluttua. Mentorisuhteeseen sitoutumista ei myöskään erikseen käsitelty nuorten vapaaehtoisten kanssa eivätkä nuoret näin päässeet määrittelemään omaa rooliaan ja odotuksiaan suhteessa mentorisiin, kuten mentori-aktori -suhteessa tehdään. Mentorisuhde oli ensisijaisesti ryhmäkohtainen, mutta tarjosi mahdollisuuden myös kahdenväliseen mentorointiin nuoren (aktorin) aloituksesta.

Mentorin roolissa oli monia yhteisiä piirteitä myös sen kanssa, miten vapaaehtoistoiminnan johtajan tehtäviä kuvataan: tehtävänä on johtaa, innostaa, luoda yhteisöä, osallistaa, valtaistaa ja sitouttaa vapaaehtoisia (Kuuluvainen 2014, 28). Kaikki näistä tehtävistä näkyvät jollain tavalla Festaripörssin mentorin tehtävässä, vahvimmin yhtäältä vapaaehtoistyön johtamisen ja innostamisen tehtävät, toisaalta yhteisön luomisen ja sitouttamisen tavoitteet.

Festivaalivapaaehtoisuuden lyhyen keston vuoksi nämä kuitenkin jäivät mentoreiden roolissa pinnalliselle tasolle. Yhteisön rakentamisella tosin toivottiin, että yksinäiset nuoret löytäisivät ehkä pysyviäkin kaveruussuhteita, mutta pääasiassa yhteenkuuluvuutta käsiteltiin osana sitoutumista siinä merkityksessä, että nuori todella tulisi niille festivaaleille, joille oli luvannut. Pidempi sitoutuminen Festaripörssiin ei ollut tavoitteena. Samalla tapaa osallistaminen ja valtaistaminen tarkoittivat käytännössä vapaaehtoisen mahdollisuuksia esittää toiveita siitä, mille festivaaleille he halusivat ja millaisia tehtäviä siellä mielellään tekisivät. Päätösvalta jäi kuitenkin mentoreille ja tapahtumien työnohtajille, joten mentoreiden tehtävään ei kuulunut tuottaa vapaaehtoisille sen vahvempia mahdollisuuksia osallistua vapaaehtoistehtäviensä määrittämiseen ja suunnitteluun tai vapaaehtoisorganisaation päätöksentekoon.

Mentorin tehtäviä voidaan lopulta tarkastella myös nuorisotyön näkökulmasta. Nuorisotyön perusfunktioita noudatellen mentorit osallistuivat nuorten sosiaalisuuteen eli heidän liittämiseensä kulttuurin ja yhteiskunnan jäseniksi (Nieminen 2007, 23). Tämä tapahtui ohjaamalla nuorten työelämätaitoja ja kykyä kantaa vastuuta luvatuista tehtävistä. Kuten yllä kuvattiin, mentoreiden rooli oli toisinaan yhteydessä myös siihen, että nuori tunnisti omia kiinnostuksen kohteitaan ja taipumuksiaan, mikä on yhteydessä nuorisotyön personalisaatiofunktioon (emt. 24–25).

Mentorin roolia voidaan kuvata myös nuorisokasvatustajan näkökulmasta. Palkatut mentorit, etenkin yhteisöpedagogiopiskelijat, toimivat nuorten vapaa-ajalla epämuodollisen kasvatuksen ammattilaisina tukien osallisuutta ja emansipaatiota, estäen syrjäytymistä ja osallistuen kontrolliin (Soanjärvi 2011, 100–108). Lyhyen keston vuoksi toki mentoreiden harjoittama moniulotteinen nuorisokasvatus jäi kohtuullisen pinnalliseksi, eikä sillä ollut laajempia yhteyksiä esimerkiksi demokraattiseen osallistumiseen tai nuorten pidempiaikaiseen pitämiseen ”poissa pahoilta teiltä”. Mentorit kuitenkin tekivät oman osansa siinä, että mahdollisimman moni nuori sai omien tarpeidensa näkökulmasta hyvän ja vahvistavan kokemuksen vapaaehtoistoiminnasta festivaaleilla, millä voi parhaimmillaan ehkäistä syrjäytymistä.

Erilaiset roolit osoittavat hyvin, miten moninainen mentorin tehtävä Festaripörssissä oli ja miten monenlaisista osaamista mentorit tehtävässään tarvitsivat. Erilaisten roolien kautta on myös mahdollista selittää, miksi nuoret vapaaehtoiset kokivat mentorit niin eri tavoin. Yksille mentorit esiintyivät organisaattoreina, toisille vapaaehtoisina muiden rinnalla, kolmansille tukena ja turvana jne. (ks. luku 9).

Festaripörssin mentoreiden kokemukset ovat kiinnostava lisä keskusteluun, jossa pohditaan tuettua vapaa-

ehtoistoimintaa (ks. Rajala & Nieminen 2017). Se tuo olennaista informaatiota siitä, miten moninaisia tuen tarpeita vapaaehtoisuudesta kiinnostuneilla ihmisillä voi olla. Festaripörssin kokemusten mukaan suunnitelmassa onkin syytä miettiä, miten järjestetään tukitoimia ja miten varmistetaan osaamista, jotta voidaan vastata kaikkiin erilaisiin tarpeisiin aina vapaaehtoistehtävien tehokkaasta organisoinnista ja pienestä tsemppauksesta vaativien kriisitilanteiden ratkaisuun vapaaehtoisten henkilökohtaisissa hätätilanteissa.

7.

NANA STENIUS & JUHA ISO-AHO

FESTARIPÖRSSIN YHTEISTYÖVERKOSTO NUORTEN TAVOITTAMISEKSI

Mihin pyrittiin? Miksi? Mitä verkostoja oli käytössä? Mikä on verkostojen merkitys?

Tässä artikkelissa avataan Festaripörssin yhteistyöverkostoa ja kuvataan prosessia, jonka avulla nuoria saatiin mukaan toimintaan. Yhteistyöverkosto pitää sisällään järjestöjä, hankkeita ja erilaisia nuorten kanssa toimivia tahoja. Näiden lisäksi syrjäytymisvaarassa olevia nuoria tavoitettiin sosiaalisen median eli Instagramin, Facebookin ja YouTuben avulla.

Kun hanketta aloiteltiin, ei projektitiimissä ollut mukana nuorisovaltuustojen ammattilaisia. Hanke syntyi Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon opiskelijoiden sekä lehtorien ja projektityöntekijöiden ideoimana ja kehittelemänä. Vasta kun alettiin pohtia tarkemmin hankkeessa määritellyn kohderyhmän tavoittamista, todettiin nuorisovaltuustojen erityistietämyksen tarve. Piti lähteä hahmottelemaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa työskenteleviä tahoja.

Syrjäytymisvaarassa olevista nuorista puhuttaessa tulee määritellä mitä tarkoittaa syrjäytymisvaara. Tulee muistaa, että vailla työ- tai koulutuspaikkaa oleva nuori

ei ole automaattisesti syrjäytymisvaarassa. Nuori saattaa viettää perusteltua väliavuotta, joka parhaassa tapauksessa voi vahvistaa nuoren omaa identiteettiä sekä avartaa tulevaisuudensuunnitelmia (Aaltonen & Lapalainen 2013, 126). Tanja Hakoluoto on toisaalla tässä teoksessa puhunut uudesta määritelmästä, NEET-nuorista (Not in Employment, Education or Training). Viimeaikaisissa keskusteluissa on suosittu neutraalimpaa ja konkreettisempaa NEET-määritelmää (ks. luku 2). Tässä luvussa puhutaan kuitenkin syrjäytymisvaarassa olevista nuorista tarkoittaen nuoria, jotka eivät ole koulu- tai työelämässä.

Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret eivät löydy mistään rekisteristä, eikä heitä voi leimata tietynlaiseksi ryhmäksi. Tämän takia näiden nuorten löytäminen ja toimintaan mukaan ohjaaminen ei ole helppoa. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tavoittaminen on erilaista kuin esimerkiksi kaikkien 16-vuotiaiden helsinkiläisten, sillä mitään listaa syrjäytymisvaarassa olevista nuorista ei ole käytettävissä.

Hankkeen kaksi toimintavuotta mahdollistivat sen, että ensimmäisenä vuonna kohderyhmän nuorten

tavoittamiseen käytettyjä keinoja voitiin arvioida uudelleen ja kokeilla tarvittaessa uudenlaisia tapoja ja kanavia. Luonnollisesti myös ensimmäisenä vuonna saatu nuorten antama palaute sekä kesän kokemuksista kertovat valokuvat ja muut materiaalit olivat käytävissä.

7.1 VAIHE 1: NUORTEN TAVOITTAMINEN: VIESTIÄ VERKOSTOIHIN JA KOHTAAMISIA

Festaripörssin numeraaliset tavoitteet nuorten tavoittamisesta täyttyivät jo ensimmäisen toimintavuoden aikana. Festaripörssi tavoitti sen verran nuoria kuin oli tavoitteeksi kirjattu. Syksyllä 2016 kun katsottiin kesän 2016 ESR-lomakkeista saatuja tilastoja, huomattiin että kaksi kolmasosaa nuorista oli Festaripörssin alkaessa opiskelemissa tai koulutuksessa. Sen lisäksi osa nuorista oli työelämässä. Työttömiä oli hieman alle kolmasosa. Jos syrjäytymisvaara käsitetään niin, että nuorella ei ole työ- tai koulutuspaikkaa, voidaan sanoa että Festaripörssi ei kesän 2016 aikana täysin onnistunut saavuttamaan syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. (Stenius 2017, 36.)

Nuorten tavoittelu alkoi marraskuussa 2015, kun Festaripörssin visuaalinen ilme varmistui. Sosiaalisen median kanavat päästiin avaamaan alkuvuodesta 2016. Sosiaalinen media on parhaassa tapauksessa kustannustehokas ja nopea tapa tavoittaa nuoria. Näkyvyys sosiaalisessa mediassa, eritoten Facebookissa ja Instagramissa, on tärkeää, sillä 16–24-vuotiaista noin 90% käyttää sosiaalista mediaa (Valtari 2016). Päätettiin aloittaa Facebookissa markkinointikampanja, joka kohdennettiin 15–29-vuotiaille nuorille.

Jo ensimmäisenä vuonna pidettiin tärkeänä nuorten kohtaamista henkilökohtaisesti (Jaakola, Korkkula 2016, 33). Tämän vuoksi projektipäällikkö Jyrki Simovaara kävi vierailmassa etsivää nuorisotyötä tekevässä Vamoksessa sekä kolmessa eri nuorten työpajassa; metalliverstaalla, woodoo-verstaalla ja mediaverstaalla. Helsingin kaupungilla on 15–19-vuotiaille työttömille nuorille tarkoitettuja työpajoja, joissa nuoret pääsevät tekemään harjoitustöitä ja edistämään ammatillista osaamistaan (Helsingin kaupunki 2017). Etelä-Karjalassa puolestaan lehtori Juha Iso-Aho vieraili sekä Lappeenrannan että Imatran Ohjaamoissa kertomassa Festaripörssistä. Ajatus oli, että näistä paikoista tavoitetaan nuoria, jotka ovat vaarassa syrjäytyä.

Tämän lisäksi ensimmäisenä toimintavuonna Festaripörssiä lähdettiin markkinoimaan julistein nuorisotalan järjestöissä, kouluissa ja nuorisotaloilla. (Jaakola & Korkkula 2016, 74–75.) Päätimme viedä mainoksia tiloihin, joissa liikkuu kaikenlaisia nuoria, ei pelkäämään syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Hankkeen ensimmäisenä toimintavuonna oli välttämätöntä saada aikaan näkyvyyttä. Pyrimme siihen, että nuorten lisäksi nuorisotalan ammattilaiset ja nuorten kanssa työskentelevät saavat tietoa Festaripörssistä.

Visuaalinen markkinointi on sinänsä tärkeää, mutta varsinkin hankkeen alkuvaiheessa olennaisempaa oli yhteistyöverkoston rakentaminen ja oikeiden tahojen löytäminen. Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret on mahdollista tavoittaa yhteistyössä nuorten työpajojen, työttömien yhdistysten sekä työvalmennuskeskusten kanssa. Jo hankehakemuksessa todettiin, että hankkeen ensimmäinen toimenpide on luoda toimiva yhteistyöverkosto edellä mainittujen kumppaneiden kanssa. Hankehakemuksessa ennakoitiin, että verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö on edellytys sille, että Festaripörssi tavoittaa nuoria mukaan toimintaan. Yhteistyö lisää parhaassa tapauksessa molemminpuolista näkyvyyttä ja osallistaa nuoria molempiin toimintoihin.

Verkostojen avulla on mahdollista ratkaista ongelmia, joihin yksi taho ei pysty.

Pelkästään yhden palveluntarjoajan avulla voi olla hankala saada nuorta yhteiskunnallisen osallistumisen suuntaan, mutta palveluverkoston vuorovaikutus keskenään lisää nuoren mahdollisuutta kiinnittyä yhteiskuntaan ja avun piiriin jäämiseen. (Palola ym. 2012, 56.)

Verkosto on joukko eri toimijoita, joilla on yhteiset tavoitteet. Verkoston toiminta ja niiden väliset suhteet perustuvat sitoutumiseen ja luottamukseen. (Airila, Aho, Nykänen 2016, 4.) Verkostojen vahvuus liittyy siihen, että eri alojen toimijat yhdistävät vahvuutensa. Festaripörssin toiminnassa verkostojen merkitys näkyi jo hankkeen suunnitteluvaiheessa, sillä kulttuurituotajien lisäksi tarvittiin mukaan nuorisotalon toimijoita. Pelkästään yhden ammatillisen ryhmän toiminnalla ei varmastikaan olisi saavutettu samanlaisia tuloksia kuin eri toimijoiden yhdistämisellä. Yhteistyössä toimiminen tehostaa toimintaa, yhdistää erilaista osaamista, tavoittaa asiakkaat paremmin ja parantaa toiminnan laatua (Airila ym. 2016, 6).

Verkostojen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyy myös haasteita. Kommunikointi on edellytys sille, että verkoston jäsenillä on sama perusnäkemys toiminnasta. Samaa mieltä ei tarvitse olla, mutta on tärkeää, että motivaatio on sama ja roolit ovat selkeät. Festaripörssin ohjausryhmään kuului toimijoita eri aloilta (esimerkiksi Ohjaamo Helsinki hankkeen projektipäällikkö ja Maailma kylässä -festivaalin tuotantopäällikkö). Tämä jo osaltaan helpotti kommunikointia erilaisten ammatillisten tahojen välillä.

Valtakunnallinen Ohjaamo-hanke, joka alkoi vaiheittain suurin piirtein samoihin aikoihin Festaripörssin kanssa, tarjosi laajana verkostona yhden mahdollisen väylän kohderyhmän tavoittamiseen:

Ohjaamo tukee erityisesti erilaisissa nivelvaiheissa olevia nuoria ja edistää koulutukseen ja työelämään kiinnittymistä. Nuorten yksilölliset tilanteet huomioiden Ohjaamon tarjoama ohjaus ja tuki voi sisältää monia eri vaiheita ja mm. sosiaalisen kuntoutuksen ja terveydenhoitajan palveluita tähdänten opinto- tai työllistymispolulle pääsyyn ja polulla pärjäämiseen. (Nuorisotakuu 2017.)

Ohjaamon kohderyhmä ja tavoitteet olivat pitkälti samat kuin Festaripörssin, joten ajatus yhteistyöstä tuntui luonteelta. Tammikuussa 2016 juhlittiin Helsingin Ohjaamon avajaisia, ja Ohjaamoita oli avattu jo aikaisemmin ympäri Suomea. Erityisesti Imatra-Lappeenranta-seudulla molempien kaupunkien Ohjaamot olivatkin sekä Festaripörssin aktiivisia markkinoijia että hankkeen koulutusten järjestämispaikkoja.

Ohjaamoiden kanssa tehdyn yhteistyön lisäksi potentiaalisia toimintaan mukaan tulevia nuoria tavattiin ensimmäisen kerran marraskuussa 2015 Helsingissä Nuorten Yhteinen Stadi -tapahtumassa. Tapahtumaan oli kutsuttu 1000 työ- tai koulutuspaikkaa vailla olevaa nuorta. Paikalle saapui noin 90 nuorta. Festaripörssiä esiteltiin nuorille ja heidän kanssaan juteltiin. Vaikka tapahtumaan osallistui odotettua vähemmän nuoria, oli keskustelu antoisaa paikalla olleiden nuorten kanssa. He pääsivät myös vaikuttamaan Festaripörssin visuaaliseen ilmeeseen. (Jaakola, Korkkula 2016, 38.) Nuorten osallistaminen suunnitteluun lisää parhaassa tapauksessa heidän mielenkiintoaan hanketta kohtaan.

Vaikka ajateltiin, että Ohjaamot ja vierailut työpajoissa ja Vamoksessa toisivat toimintaan mukaan paljon nuoria, niin ensimmäistä vuotta tutkittaessa huomattiin, että Facebook oli vaikuttavin markkinakanava (Stenius 2017, 42). Facebookin avulla tavoitettiin nuoria määrällisesti paljon ja Festaripörssin näkyvyys levisi Facebookin kautta. Facebook madaltaa kynnystä tiedon etsimiseen ja toimintaan mukaan ilmoittautumiseen,

mutta sitoutuminen voi olla vaikeampaa, kun osallistujia ei tiedä mitään toiminnassa mukana olevista henkilöistä. Tästä huolimatta sosiaalisen median kohdenettu markkinointi lisäsi osallistuvien nuorten määrää. Tämä tieto oli otettava huomioon uusia nuoria tavoiteltaessa.

7.2 VAIHE 2: ENSIMMÄISEN KESÄN KOKEMUKSET KÄYTTÖÖN JA TUBETTAJAT TÖIHIN

Ensimmäisen toimintavuoden jälkeen yhteistyöverkostojen kanssa toimiminen erosi ensimmäisestä vuodesta siten, että oli jotain konkreettista näytettävää ja kerrottavaa. Oli mahdollisuus kokemusten kautta kuvata prosessia, jonka Festaripörssi mahdollisti. Nuorille ja yhteistyöverkostoille pystyi kertomaan esimerkiksi Instagramista, jossa oli paljon kuvamateriaalia edelliseltä kesältä.

Syksyllä 2017 Helsingin, Imatran ja Lappeenrannan Ohjaamoista saadun palautteen perusteella kehitettiin yhteistyötä heidän kanssaan. Ohjaamot kaipasivat selkeyttä ja johdonmukaisuutta, mutta olivat otettuja siitä, että Festaripörssi lisäsi myös molemminpuolista näkyvyyttä. (Stenius 2017, 41.) Tilanne oli toisena toimintakautena myös Ohjaamoille helpompi, sillä he pystyivät kertomaan nuorille Festaripörssistä. Myös Festaripörssissä mukana olleet nuoret ja Ohjaamon toiminnassa mukana olleet nuoret saattoivat kertoa toisille nuorille kokemuksistaan.

Keväällä 2017 Festaripörssiä käytiin esittelemässä Herttoniemen Vamoksessa. Paikalla oli noin 10 nuorta. Heti esittelyn jälkeen kolme nuorta ilmoittautui mukaan, mutta lopulta yksikään heistä ei saapunut koulu-

tuksiin. Tämä vahvistaa ajatusta siitä, että syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tavoittaminen on mahdollista, mutta toimintaan mukaan saaminen vaatii enemmän työtä. Markkinoinnin tulisi olla jatkuvampaa ja nuorten tulla tutummiksi ohjaajalle. Nuoren luottamus toimintaa kohtaan kasvaa, kun hän on saanut toiminnalle kasvat. Tämän vuoksi yhteistyö esimerkiksi Vamoksen tai muiden syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa toimivien tahojen kanssa tulisi olla pitkäjänteistä ja säännöllistä. Se ei ole helppoa varsinkaan hankkeessa, jonka jatkuvuudesta ei ole varmuutta.

Yhteistyöverkoston tuli keväällä 2017 uusi toimija, kun päätettiin yhdessä mainostoimisto Origine!:n kanssa ottaa yhteyttä nuorten suosiossa olevaan tubettajaan ja mediapersoonaa Dosdelaan. Hän teki yhteistyössä Seksikkään-Suklaan kanssa kolme eri videota ja päivitti niitä Instagramiin ja Youtubeen. Dosdelalla on Instagramissa katsojia lähemmäs 20 000, joten Dosdelan kautta Festaripörssi tavoitti suuren määrän nuoria. Määrällisesti Youtube-video tuotti tuloksia. Syrjäytymisvaarassa oleville nuorille mainonnan kohdentaminen oli kuitenkin vaikeaa, sillä videossa ei haluttu suoraan tuoda esille, että toiminta on tarkoitettu ensisijaisesti vailla työ- tai koulutuspaikkaa oleville nuorille. Mukaan tuli paljon nuoria, jotka olivat toisen asteen opinnoissa tai juuri valmistuneita. Youtube-videon kautta tuli toisaalta mukaan myös paljon maahanmuuttajataustaisia nuoria. Suurin osa toisen vuoden osallistujista oli ulkomaalaistaustaisia. Luultavasti kuitenkin useimmat heistä olivat Suomessa syntyneitä ja täällä kasvaneita.

Festaripörssin perusteella näyttää joka tapauksessa siltä, että nuorille ominainen tapa vastaanottaa viestintää ja verkostoitua on ilmeisesti juuri sosiaalisen median kanavissa mukana oleminen. Se, että tätäkään kautta tavoitetut nuoret eivät enimmäkseen kuuluneet varsinaiseen kohderyhmään, on kenties väistämätöntä. Syrjäytymisvaarassa olevia on joka tapauksessa

vähemmistö ikäluokasta ja jos käytetään viestintäkanavana mitä tahansa sellaista välinettä tai verkostoa, joka ei ole suunnattu erityisesti heille, niin tulos on todennäköisesti tämän suuntainen. Hankaluus tämän kohderyhmän tavoittamisessa on siinä, että syrjäytymisvaarassa olevat nuoret näyttäisivät olevan keskimääräistä passiivisempia seuraamaan ylipäänsä mitään viestintäkanavia.

7.3 JÄLKIARVIO: MITKÄ KEINOT TOIMIVIMPIA, MITEN JATKOSSA KANNATTAA TEHDÄ?

Jos Festaripörssin toiminta jatkuisi vuonna 2018, olisi yhä enemmän joustonvaraa ja mahdollisuuksia yhteistyöverkoston laajentamiseksi ja vakiinnuttamiseksi. Festaripörssin toimintaidea rakentui hankkeen aikana kolmen tukijalan varaan. Humakin kulttuurituotannon ja hankkeen aikana enenevässä määrin myös nuorisotyön asiantuntemus sekä tietysti koko hankkeen idean omistajuus muodostivat yhden näistä. Toinen tukijalka olivat nuorisotyön kentällä vaikuttavat verkostot. Kolmantena tekijänä olivat festivaalit, joille hankkeen kautta tarjottiin koulutettuja vapaaehtoisia. Näistä viimeksi mainittu jäi nuorten tavoittamisen näkökulmasta pitkälti vastaanottajan asemaan. Festivaalien omalla toiminnallaan saavuttama julkisuus jäi hankkeen aikana oikeastaan täysin hyödyntämättä kohderyhmän tavoittamisessa. Sama koskee tapahtumien verkostoja, kuten mediaa ja artisteja. Toiminnan tehostamiseksi tarvittaisiin jatkossa kaikkien osapuolien omistautumista asialle.

Mainontaa tehdään ihmisille, jotta heitä saadaan toimintaan mukaan. Mainonta on sitä tehokkaampaa, mitä paremmin sen tekijä tuntee kohderyhmänsä

tarpeet, toimintatavat ja ajattelun (Juslén 2012, 65). Nuorilla on paras näkemys siitä, mikä toisia nuoria kiinnostaa. Nuoret voisivat olla mukana kampanjan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tähän voisi pyytää yhteistyökumppaniksi esimerkiksi nuorten mediakylpylää. Mediakylpylä on Helsingin kaupungin ylläpitämä työpaja, jossa 15–19-vuotiaat työttömät nuoret pääsevät perehtymään eri media-alojen prosesseihin, kuten esimerkiksi videokuvaan, lehtijournalismiin ja mainosten tekoon (Helsingin Kaupunki 2017). Festaripörssikampanjan tuottaminen voitaisiin tehdä yhdessä heidän kanssaan, jolloin Festaripörssi saisi markkinointiinsa ainutlaatuista näkökulmaa ja mediakylpyläläiset työkokemusta suoraan kentältä.

Festaripörssin yhteistyöverkoston voisi lisätä myös jo Festaripörssiin osallistuneita nuoria. He voisivat mennä esittelemään Festaripörssiä uusille nuorille. Kohentaaminen olisi tasavertaisempaa, kun olisi joku, joka on ollut jo mukana prosessissa ja kuuluu samaan ikäryhmään. Festaripörssissä mukana ollut nuori pystyy myös kertomaan toiminnasta osallistujan näkökulmasta, mitä hanketiimi ei pysty tekemään. Hän saattaisi nostaa ihan eri asioita esille kuin joku muu, joka kertoo toiminnasta.

Keväällä 2017 Festaripörssin aloitustilaisuudessa nuorten kanssa jutellessa kävi ilmi, että nuoria tavoitettaessa yksi parhaista kanavista on puskaradio. Useat nuoret sanoivat, että olivat kuulleet kaveriltaan, että Festaripörssissä oli kivaa ja päättivät sen vuoksi lähteä mukaan toimintaan. Jos alussa investoitaisiin enemmän siihen, että saataisiin syrjäytymisvaarassa olevia nuoria mukaan toimintaan, voisi se vielä vuosienkin päästä kantaa hedelmää. Hankaluutena tässä on toiminnan jatkumisen epävarmuus. Jos toiminta olisi jatkuvaa, Festaripörssiä olisi helpompi tehdä näkyväksi. Jatkumosta puhuttiin myös loppukesällä, kun nuoret intoilivat, että ”mä aion todellakin tulla ens vuonna uudestaan”. Yhä useampi nuori tietää Festaripörssin.

Yksi mahdollisuus olisi tiiviimpi yhteistyö esimerkiksi etsivää nuorisotyötä tekevän Vamoksen kanssa. Vamos auttaa nuoria kiinnittymään koulutukseen tai työhön, sekä löytämään tarvitsemansa palvelut (Vamos 2017). Vamoksen toiminnassa mukana olevat nuoret voisivat suorittaa opintoja Festaripörssissä. Myös jokin pienryhmä, kuten esimerkiksi Romanihankkeessa mukana olevat nuoret, voisi kouluttautua ja lähteä yhdessä festivaaleille.

Festivaalit voisivat omissa viestintäkanavissaan tuoda aktiivisesti esille Festaripörssiä ja tuoda toiminnan kasvoiksi ja markkinoijiksi tapahtumisissaan esiintyviä artisteja. Tapahtumilla on myös mediakumppaneita, joita voisi valjastaa asian taakse. Kyse on kuitenkin toiminnasta, jolla sekä festivaalit että media-alan yritykset voisivat osoittaa yhteiskuntavastuutaan samalla, kun tapahtumat saavat toimintansa kannalta tärkeitä vapaaehtoistyöntekijöitä.

7.4 POHDINTA

Festaripörssissä on hienoa se, että se mahdollistaa hyödyn lisäksi ilon ja yhdessä tekemisen. Festaripörssin toiminnan voitaisiin ajatella olevan enemmänkin ennaltaehkäisevää kuin korjaavaa työtä. Yhtenä hankkeen tavoitteena olisi mahdollista pitää vertaisoppimista niin että erilaiset nuoret oppisivat toisiltaan, mentoreiltaan ja festivaaliympäristöstä, eikä pelkästään niin, että kokoamme yhteen joukon nuoria, jotka ovat vailla työ- ja koulutuspaikkaa. Tällöin verkosto koostuisi enemmänkin nuorisotyötä tekevästä tahoista, eikä se olisi tarkasti rajattu pelkästään syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa työskenteleviin tahoihin. Vaikka Festaripörssin osallistujista syrjäytymisvaarassa olevia nuoria ei ollutkaan suurin osa, niin se ei ole huono asia. Erilaisten ihmisryhmien kohtaaminen ja vertaisoppiminen on luultavasti arvokkaampaa kuin

se, että tuodaan vain tiettyyn ihmisryhmään kuuluvia ihmisiä yhteen. Tämä voidaankin nähdä Festaripörssin vahvuutena: festivaalien tiimit koostuivat ihan eri elämäntilanteissa olevista nuorista. Yksi nuorista oli juuri saanut lukion päätökseen, toinen oli työtä etsivä maahanmuuttaja ja kolmas yliopistossa opiskeleva, lähestulkoon valmistunut maisteri. Niin nuorille kuin aikuisillekin tekee hyvää kohdata eri elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Se saattaa avata kaikille mahdollisuuksia ja avartaa näkökulmia.

Festivaalit ovat monenlaisia nuoria kiinnostava ja motivoiva toimintaympäristö. Festivaalitalkoolaisena voi kokea yhteisöllisyyttä ja onnistumisen tunteita ilman perinpohjaista koulutusta tai aiempaa työkokemusta. Festivaalit toimivat nopeana työelämäkokeiluna hyvin matalalla kynnyksellä. Ilman Festaripörssin kaltaisia hankkeita tai kampanjoita kuitenkin osa tällaisia kokemuksia tarvitsevista nuorista jää todennäköisesti niitä vaille, koska festivaalivapaaehtoiseksi hakeutumisen mahdollisuutta ei pidetä kovin aktiivisesti esillä muualla kuin festivaalien omissa viestintäkanavissa. Jotta festivaalivapaaehtoisuus tulisi laajemmin myös näiden kohderyhmien ulottuville, tarvitaan verkostoyhteistyötä, jossa ovat nuorten kanssa työskentelevien tahojen lisäksi aktiivisesti mukana myös festivaalit.

8.

HANNA LAITINEN

MITÄ ULKOMAALAISTAUSTAISET OSALLISTUJAT SAIVAT FESTARIPÖRSSISTÄ?

Festaripörssin tavoitteena oli edistää syrjäytymisuhan alaisten nuorten mahdollisuuksia osallistua vapaaehtoistoimintaan ja tarjota heille sitä kautta mahdollisuuksia saada kokemuksia työelämästä. Määritelmät syrjäytymisuhan alla olevista nuorista ovat monimutkaisia, ja syrjäytymisriskissä olevia nuoria on hankala saavuttaa (ks. luvut 2 ja 9). Kysymys kuuluukin: kenelle Festaripörssiin osallistuminen tuotti erityisiä merkityksiä? Vai tuottiko kenellekään?

Tässä luvussa tarkastellaan Festaripörssin merkityksiä yhdelle ryhmälle, ulkomaalaistaustaisille osallistujille. Erityinen kiinnostus näitä nuoria kohtaan perustuu tietoon, että ulkomaalaistaustaisten nuorten riski syrjäytyä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle on merkittävästi suurempi kuin kantaväestön. Pääkaupunkiseudulla asuvien nuorten joukossa tämä riski on viisinkertainen (Myrskylä 2012, 16). Tendenssi näkyy myös aikuisväestössä: kaikkien ulkomaalaistaustaisten työttömyysluvut ovat keskimäärin selvästi suuremmat kuin kantasuomalaisten, ja erityisen suuria työttömyysluvut ovat afganistanilais-, irakilais- ja somalia-laistaustaisten joukossa (Saukkonen 2016, 79–83).

Ulkomaalaistaustaiset nuoret ovat luonnollisesti hyvin moninainen joukko, eikä kaikkien yksilöiden syrjäytymisriski ole sama. Suomeen itse muualta muuttaneiden eli niin kutsuttujen ensimmäisen polven maahanmuuttajien (Martikainen & Haikkola 2010, 15) tilanteet ovat hyvin erilaisia riippuen lähtömaasta, koulutuksesta, kielitaidosta ja muun muassa siitä, onko maahanmuuton syynä työ, opiskelu, perhesiteet vai pakolaisuus tai turvapaikanhaku. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat turvapaikanhakijoina Suomeen tulleet nuoret, joiden koulutuspolulla ja muussa integroitumisessa suomalaiseseen yhteiskuntaan on monia esteitä (OKM 2016; Nieminen, Kivijärvi & Toivikko 2016).

Ensimmäisen polven maahanmuuttajien lisäksi ulkomaalaistaustaisiin luetaan myös ne nuoret, joiden vanhemmat ovat syntyneet muualla, vaikka he itse olisivatkin syntyneet Suomessa. Nämä niin kutsutut toisen sukupolven maahanmuuttajat (Martikainen & Haikkola 2010, 15) osallistuvat samaan peruskoulutukseen kuin kantaväestökin. Heidän mahdollisuutensa jatkokoulutuksessa ja työelämään siirryttäessä eivät kuitenkaan näytä olevan keskimäärin yhtä hyvät kuin kantaväestöön kuuluvilla vertaisillaan. Pekka

Myrskylän (2012, 16) raportoiman tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisen nuoren syrjäytymisriski pääkaupunkiseudulla on 20,4 prosenttia kun se on kantaväestöllä 4,2 prosenttia. Tutkimuksessa havaittiin, että pääkaupunkiseudulla koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevista nuorista jopa 41 prosenttia oli ulkomaalaistaustaisia (emt., 14). Tosin tässäkin on otettava huomioon suuret erot eritaustaisten nuorten välillä. Isoista kieliryhmistä suurimmat syrjäytymisen riskit ovat nuorilla kurdeilla ja somaleilla, joista 30 prosenttia oli mainitussa tutkimuksessa (emt. 19) koulutuksen ja työelämän ulkopuolella.

Sekä ensimmäisen polven maahanmuuttajat että seuraavat polvet kokevat vaikeuksia päästä työmarkkinoille. Ensimmäisen polven kohdalla maahanmuuttajien erityiset työllistymisen esteet liittyvät muun muassa kielitaitoon, suomalaisen työelämän tuntemukseen, verkostojen puutteeseen, koulutuksen, osaamisen ja aiemman työkokemuksen tunnistamisen vaikeuksiin sekä muihin työnhakijaan liitettäviin ominaisuuksiin, mutta myös työnantajien puutteellisiin tietoihin ja taitoihin, resursseihin ja asenneongelmiin sekä yhteiskunnan rakenteellisiin ongelmiin (Sisäasiainministeriö 2011, 18–25). Hiljattain ilmestynyt EU:n perusoikeusviraston FRA:n raportti (FRA 2017, 31) osoittaa, että työnhaussa koettu syrjintä on Suomessa mittavaa erityisesti niiden ulkomaalaistaustaisten ihmisten kohdalla, joilla on juuret Saharan eteläpuolisessa Afrikassa; 45 prosenttia tästä ryhmästä on kokenut syrjintää. Syrjintäperusteiksi raportissa mainitaan ihonväri, etninen tai maahanmuuttotausta ja uskonto (emt. 12).

On siis erityisiä syitä olettaa, että ulkomaalaistaustaisilla nuorilla on keskimäärin suurempi riski syrjäytyä etenkin työelämän ulkopuolelle kuin kantasuomalaisilla. Siksi onkin kiinnostavaa tarkastella, millaisia merkityksiä Festaripörssillä oli ulkomaalaistaustaisille nuorille.

Festaripörssi kiinnosti ulkomaalaistaustaisia nuoria erityisesti jälkimmäisenä kesänä 2017, jolloin 54 nuorta 151 osallistujasta ilmoitti olevansa ”ulkomaalaistaustainen tai kuuluvansa muuhun vähemmistöön”. Karkeasti voidaan arvioida, että noin kolmannes vuoden 2017 osallistujista oli ulkomaalaistaustaisia. Tämä on huomattavasti enemmän kuin ulkomaalaistaustaisten nuorten osuus yleisesti Suomessa tai edes pääkaupunkiseudulla, jossa vieraskielisten osuus 15–29-vuotiaista on noin 13 prosenttia (Myrskylä 2012, 18). Tämä nostaa esiin kysymyksen, onko tarve tämän kaltaiselle ohjatulle vapaaehtoistoiminnalle jollain tapaa suurempi tai onko kokemus Festaripörssistä ja sen vaikutuksista jollain tapaa erityinen näiden nuorten näkökulmasta.

8.1 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN – KYSELY JA HAASTattelut

Vuonna 2017 osallistujien taustoja tutkittiin kahdella tavalla: ensinnäkin kaikille osallistujille lähetetyssä kyselyssä kysyttiin, kokeeko vastaaja olevansa kantasuomalainen. Tähän kysymykseen kielteisesti vastanneita oli kyselyssä kaikkiaan 19, kun kokonaisvastaajamäärä oli 70. Näitä ei-kantasuomalaisia vastaajia kutsutaan jatkossa artikkelin luettavuuden vuoksi ulkomaalais-taustaisiksi, vaikka kyselyn sanamuodon perusteella ryhmään voi kuulua myös muita. Kyselyn vastaajamääriä ja luotettavuutta on käsitelty tarkemmin luvussa 9. Kyselyn ja sen analyysin teki neljän hengen opiskelijaryhmä tämän teoksen toisen toimittajan, Arto Lindholm johdolla.

Toiseksi vuoden 2017 osallistujille tehtiin henkilökohtaisia haastatteluja. Haastattelujoina toimi 30

Humakin opiskelijaa, jotka jakautuivat pienryhmiin. Kaikkien ryhmien päätehtävä oli sama, eli heidän tuli selvittää Festaripörssiin osallistumisen merkityksiä haastateltaville, mutta kysymysten muotoilu ja painotukset vaihtelivat. Kymmenen opiskelijan tavoitteena oli kiinnittää erityistä huomiota siihen, millaisia yhteyksiä osallistujien mahdollisella ulkomaalaistaustalla oli kokemukseen Festaripörssistä. Kukin haastatteli- ja muotoili lopulliset kysymyksensä omalla tavallaan. Kysymysrungot kattoivat teemoja haastateltavan kokemuksista eri vaiheissa prosessia, oppimisesta, suhteista toisiin, mielenkiinnosta vapaaehtoistyöhön sekä näkemyksistä Festaripörssiin vaikutuksista työllistymiseen tai tulevaisuuden suunnitelmiin.

Haastattelijat olivat hyvin tarkkoja eettisistä kysymyksistä ja varoivat kaikin tavoin luomasta luokittelevia eroja itsensä ja nuorten haastateltavien välille tai tuottamasta kokemuksia siitä, että haastateltava edustaisi jotakin ”toista” tai ”maahanmuuttajaa” (ks. toiseuden ja maahanmuuttajan erillisen kategorian tuottamisesta Buchert 2016). Kun ryhmät suunnittelivat haastattelukysymyksiä, päädyttiin siihen, että äidinkieltä ja syntymäpaikkaa voidaan kysyä leimaamatta haastateltavaa johonkin ”toisen” kategoriaan. Tästä huolimatta osa haastattelihoista kysyi vain äidinkieltä, osa jätti molemmat kysymykset esittämättä, koska he kokivat niiden olevan liian toiseuttavia. Tämä oli nuorten osallistujien suojelemisen kannalta hyvä asia. Toisaalta sen vuoksi haastatteluissa saatettiin menettää mahdollisuus ymmärtää tarkemmin, millaisia erityisiä ulottuvuuksia mahdollinen ulkomaalaistausta nuorille Festaripörssissä tuotti. Toisaalta kysymys luokittelusta ei ole yksinkertainen. Kuten Antti Kivijärvi (2015, 29) toteaa, osa nuorista ei sovi kivuttomasti sen kummempin kantasuomalaisen kuin maahanmuuttajankaan luokkaan, eikä suhde etniseen taustaan ole välttämättä nuorelle olennainen identifioitumisen kohde. Tätä kuvastaa myös yhden haastateltavan reaktio kysymykseen äidinkielestä:

Mä en oo oikeen ikinä ymmärtänyt tota termii kunnolla, ku vanhemmat on niinku Somaliasta, mut mä oon ite syntyny Suomessa. Mä en oo ikinä oikeen osannu kategorisoida itteeni niinku mihinkään lokeroon. (20-vuotias)

Opiskelijat lähestyivät Festaripörssiin osallistujia yksi kerrallaan ja pyysivät näitä haastatteluun. Osalla osallistujista yhteystiedot olivat vanhentuneet tai he eivät muuten vastanneet, ja moni kieltäytyi haastattelusta. Lopulta haastateltaviksi valikoituivat kaikki Festaripörssiin vuonna 2017 osallistuneet, joihin saatiin yhteys ja jotka suostuivat haastatteluun. Haastatelluista kahdeksan kertoi äidinkieltensä olevan joku muu kuin suomi tai ruotsi, yleisimmin somalin kieli, tai viittasi omaan tai vanhempiensa synnyinmaahan Suomen ulkopuolella. Lisäksi yksi haastateltava kuvasi haastattelun alussa spontaanisti tummaa ihonväriään ja huiviaan työllistymisen esteenä. Nämä yhdeksän haastattelua muodostavat tämän luvun haastatteluaineiston. ”Ulkomaalaistaustaisuus” tässä artikkelissa viittaa siis joko muuhun kuin suomeen tai ruotsiin äidinkielenä, omaan tai vanhempien taustaan maahanmuuttajana tai ulkopuolisuuden kokemukseen tumman ihonvärin tai islamiin liitettyjen ulkoisten merkkien takia.

Kaikki aineiston haastattelut tehtiin kasvokkain kahvilassa, kirjastossa tai muussa julkisessa tilassa, ne äänitettiin ja litteroitiin sanatarkasti. Yksi haastatteluista oli parihaastattelu ja seitsemän oli yksilöhaastattelua. Haastattelihoita oli kuusi, eli muutamat haastattelijat tekivät useamman kuin yhden haastattelun. Haastattelut olivat laadultaan vaihtelevia; joissain syntyi paljon spontaania keskustelua, joissa haastateltava puhui omista lähtökohdistaan, kun taas toisissa tekstin pääosa on haastattelijan pitkiä johdantoja ja haastateltavan lyhyitä reaktioita niihin.

Haastatteluja analysoitiin sisältöanalyttisesti etsimällä haastatteluteksteistä nousevia ilmiöitä ja käsitteitä

sekä näiden yhtäläisyyksiä ja eroja. Ensimmäisillä lukukerroilla liikkeelle lähdettiin aineistolähtöisesti tutkien, millaisista asioista haastateltavat puhuivat ja miten he määrittelivät asioita ja kokemuksiaan. Seuraavilla lukukerroilla paneuduttiin tarkemmin tutkimustehtävästä ja aiemmasta tutkimuksesta nousevien teemojen tarkasteluun. Näiden perusteella muodostettiin temaattinen luokittelu, jonka avulla aineistoa analysoitiin. Lopuksi kiinnitettiin vielä erityistä huomiota poikkeuksiin. Analyysin tekoon osallistuivat haastateltuja tehneet opiskelijat ryhmänä ja tämän artikkelin kirjoittaja.

8.2 FESTARIPÖRSSI MUUTTI ELÄMÄNI SUUNNAN – MITÄ SE TARKOITTA?

Yksi kyselytutkimuksen väitteistä oli ”Festaripörssi muutti elämäni suunnan”. Tämä väite tuotti selvät erot kantasuomalaisien ja ulkomaalaistaustaisten vastaajien välille. Ulkomaalaistaustaisista vastaajista 63 prosenttia oli täysin tai osittain samaa mieltä väitteestä, kun kantasuomalaisista niin koki vain 37 prosenttia.

Miten elämän suunta sitten muuttui? Kysely antaa vain vähän lisäinformaatiota siitä, mitä asia käytännössä voi tarkoittaa. Kyselyn muiden tulosten perusteella näyttää siltä, että kokemus liittyisi ensisijaisesti Festaripörssissä saadun koulutuksen ja kokemuksen tuomiin hyötyihin tai uusien kavereiden saamiseen. Kyselyn perusteella nimittäin kaikki ulkomaalaistaustaiset osallistujat kokivat Festaripörssin antamasta koulutuksesta (järjestyksenvalvojan koulutus, hygieniapassi, ensiapukoulutus) olevan heille joko paljon (42 %) tai jonkin verran (58 %) hyötyä Festaripörssin jälkeen. Sen sijaan kantasuomalaisien vastaajien parissa hyöty

nähtiin pienempänä, ja noin neljäsosa ei pitänyt koulutusta lainkaan hyödyllisenä jatkon kannalta. Lisäksi ulkomaalaistaustaiset tutustuivat uusiin ihmisiin kantavaestöön kuuluvia nuoria enemmän: ulkomaalaistaustaisista vastaajista reilusti yli puolet (58 %) oli täysin samaa mieltä siitä, että he saivat Festaripörssissä uusia kavereita, kun taas kantasuomalaisista vain alle kolmannes (29 %) raportoi näin.

Haastattelut vahvistavat näiden havaintojen paikkansa pitävyyttä. Festaripörssistä saadun koulutuksen ja vapaaehtoiskokemuksen hyödyllisyys jatkon kannalta nousee vahvasti esiin haastatteluaineistosta. Työelämäkokemuksen kerryttämisen teemassa on lukuisia mainintoja koulutuksen, osallistumistodistuksen ja Festaripörssiin osallistumisesta saadun työkokemuksen merkityksestä. Osallistuminen näkyy osana ansioluetteloa töihin pyrkiessä tai on osoituksena siitä, että on orientoitunut tietylle opiskelualalle. Vastaavia havaintoja tosin nousi myös kantasuomalaisien haastatteluista (ks. luku 9). Suurta muutosta nämä kokemukset eivät kuitenkaan kuvaa, vaan pikemminkin vahvistusta jo ennen Festaripörssiä mielessä olleelle ajatukselle siitä, että järjestyksenvalvojakoulutus, hygieniapassi tai ensiapukoulutus olisivat hyödyllisiä tulevaisuuden kannalta.

Myös kavereussuhteet nousevat vahvasti esiin ulkomaalaistaustaisen osallistujien haastatteluissa. Monet kuulivat Festaripörssistä kavereiltaan ja lähtivät alun alkaenkin mukaan kaveriporukassa. Kavereiden kanssa lähteneistä osa itse asiassa arvioi, että oman mukana olleen kaveriporukan vuoksi ei ollut juuri tarvetta tutustua muihin, vaikka ilmapiiri sinänsä olikin mukava ja yhteistyön oli sujuvaa muiden vapaaehtoisten kanssa. Mukana oli kuitenkin myös pienemmässä porukassa tai yksin lähteneitä nuoria, joista osa oli solminut Festaripörssin aikana myöhempään elämään kantaneita kavereussuhteita. Yksi mainitsee erityisesti saaneensa uuden sydänystävän Festaripörssissä, ja

toinen kommentoi laajemmin kokemustaan siitä, miten tutustui uusiin ihmisiin:

Mä niinku opin että ihmisiin voi tutustua niinku puhumalla. Ettei tarvi niinku olla mitään silleen yhteistä. Mä tutustuin siihen tosi moneen ihmisiin ja näin ja tälleen. [...] Nyt mul on niinku toisia... uusia kavereita festareiden kautta. (16-vuotias)

Aineistoista ei käy ilmi, ovatko uudet ystävät ulkomaalaistaustaisia vai kantasuomalaisia. Tällaiset eronteot eivät näyttäydy haastateltavien puheessa lainkaan. Uudet sydänystävät ja havainnot omasta kyvystä solmia uusiakin kavereussuhteita saattavat tuntua nuoresta ihmisestä merkityksellisiltä koko elämän suunnan kannalta. Kaikkia elämän suunnanmuutoksia nämäkään eivät silti selitä. Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen muita haastateltuaineistoista nousevia teemoja.

8.3 ONNISTUMISEN KOKEMUKSIA JA ITSENSÄ YLITTÄMISTÄ

Todistusten ja kaverien saamisen lisäksi kolmas haastateltuaineistossa yleisesti mainintoja kerännyt teemakokonaisuus kuvaa osallistujien oppimiskokemuksia. Oppiminen liittyi koulutusten lisäksi työtehtävissä tarvittavaan osaamiseen ja tehtävissä suoriutumiseen, kuten seuraavat haastateltavat kuvaavat:

Mun mielestä mä ainakin onnistuin lipuntarkastuksessa. Mä en niinku kuvitellut että mä osaisin noin hyvin. Se vaan meni. (16-vuotias)

Yhdessä hetkessä olin yksin ja mulla oli se liivi päällä ja mun piti vahtia, ettei ihmiset mee mun ohi. No sit kaks sellaista miestä yritti mennä ja mä vaan seisoin siinä ja sanoin niille ettei ne saa, ja se

oli sairaan siistiä kun ne vaan totteli mua ja olin ihan et wow, tuli ihan ... itsenäinen, tai siis itsevarma olo! Et mua kuunnellaan! (18-vuotias)

Työelämässä tarvittavien taitojen ja onnistumisen lisäksi haastatteluissa kuvataan siis myös omasta itsestä tehtyjä havaintoja, kuten itsevarmuuden lisääntymistä. Tämä ei aina liity työtehtäviin, vaan jotkut kuvaavat ylittäneensä aiempia kynnyksiä lähtiessään kotoa toiselle paikkakunnalle ennalta tuntemattomiin olosuhteisiin. Yksi haastateltava kuvaa elävästi, miten koulumajoitus, koulusuihkut, liikuntasalin lattialla nukkuminen ja mahdollisesti humalassa olevat muut nuoret pelottivat etukäteen, mutta todellisuus ei ollut ollenkaan niin paha kuin kuvitelmat:

Siel oli tosi tosi turvallista, et tytöt oli iha toisel puolella ja pojil oli kokonainen yläkerta, et se oli oikeesti tosi mukavaa. (19-vuotias)

Nämä itsensä voittamisen kokemukset tai yllättävät onnistumiset uusissa tehtävissä voivat olla osa sellaista kokemusta, mikä on saanut kyselyssä vastaamaan, että elämän suunta on muuttunut. Haastatteluissa kysyttiin myös suoraan, miten osallistuja arvioi Festaripörssin vaikutuksia ja mitä hän arvelee tekevänsä tulevaisuudessa. Näissä vastauksissa nuoret arvioivat kuitenkin Festaripörssin merkityksen yleisesti olleen aika vähäinen. He kuvaavat olevansa ”edelleen sama ihminen” tai katsovansa, että ”Festaripörssi ei saanut mua lopettamaan koulua”. Joku kuvaa Festaripörssissä oloa ”pelkäksi chillailuksi”.

8.4 SUHDE TYÖELÄMÄÄN JA SYRJINTÄÄN

Festaripörssin tavoitteena oli antaa nuorille vapaaehtoistoiminnan kautta kokemusta työelämästä. Ulkomaalaistaustaisten osallistujien aiemmat suhteet työelämään näyttäytyvät haastatteluaineistossa risti-riittäisinä. Monilla haastateltavilla oli nuoresta iästään huolimatta jo monenlaista työkokemusta. Samalla aineisto sisältää useita kuvauksia siitä, miten vaikeaa on saada töitä. Monissa haastatteluissa viitataan siihen, miten työpaikat saadaan suhteilla. Tämä näkyy sekä maininnoissa tilanteista, joissa töitä ei ole saatu ("koska mulla ei ole suhteita") että esimerkeissä omien, sukulaisten tai tuttavien suhteiden kautta saaduista työpaikoista. Ilman suhteita olleet nuoret ovat lähettäneet hakemuksen toisensa jälkeen saamatta töitä. Nuoret kuvaavat siis itseään pääasiassa aktiivisina. Syyt sille, ettei töitä saada, löytyvät suhteiden puuttumisesta tai ulkopuolisista tekijöistä. Joidenkin kohdalla kokemus Festaripörssistä valoi lisää uskoa omiin mahdollisuuksiin, kuten seuraava haastatteluote kuvaa:

No ennen kun mä en saanut hirveesti töitä, niin suhtauduin tosi negatiivisesti siihen että tuunksmä saamaan mitään töitä, mutta nyt mä uskon et aina niitä mahdollisuuksia löytyy. (19-vuotias)

Samaa kuvaa toinen haastateltava, joka rohkaistuu omasta onnistumisestaan järjestysmiehenä, mutta lanistuu kuitenkin yhteiskunnan syrjinnän edessä:

Uskallan nyt kyllä tosi paljon rohkeammin. Mutta vaikka uskallan, niin isoin este hakemiselle on vaan se, kun on tullut niin monta kertaa syrjityksi ja hylätyksi niin ei vaan halua enää yrittää. Koska mul on tää huivi ja oon tummaihoinen niin ei jengi vaan halua palkata mua. Ja se on isoin este. (18-vuotias)

Musliminaisten käyttämää huivia kuvataan kahdessa haastattelussa suoraan esteenä työnsaannille tai ammatinvalinnalle. Festaripörssissä sen ei kuitenkaan kuvata vaikuttaneen millään tavalla. Mainitsemisen arvoista onkin, ettei aineistosta nouse kertaakaan esiin Festaripörssissä tapahtuneita syrjinnän tai muita epätasa-arvon kokemuksia. Asiaa kysyttiin myös eksplisiittisesti lähes kaikissa haastatteluissa, ja vastaus oli aina sama. Kaikkia kohdeltiin tasa-arvoisesti. Ottaen huomioon aiempien tutkimusten tulokset syrjinnästä ja rasismista (FRA 2017), tämä voi olla osallistujille merkittävä kokemus, vaikka he eivät sitä sanallisesti tuokaan esiin.

8.5 FESTARIPÖRSSIN MENTORIT ULKOMAALAISTAUSTAISTEN OSALLISTUJIEN NÄKÖKULMASTA

Mentoreiden rooli tulee spontaanisti esiin vain muutamassa haastattelussa. Erikseen kysyttäessä mentorista kerrotaan sekä myönteisiä että kielteisiä havaintoja. Muutama ei tosin muista ollenkaan, kuka tai mikä mentori oli. Tyypilliset mentoria koskevat havainnot näyttäytyvät hyvin seuraavan haastateltavan kuvauksessa, joka alkaa spontaanisti keskusteltaessa siitä, millaista oli lähteä festivaalille yksin. Mentorilla oli ollut merkittävä rooli ennen festivaalille menoa osallistujien tutustuttamisessa toisiinsa:

Et kun mehän mentiin eri ryhmiin ja meillä oli se omahenkilö siinä, se mentorityylinen avustaja tai semmonen, nii hän sitten teki semmosia ryhmiä ja sen ryhmän kanssa mentiin yks päivä kahville ja sit siinä ehti tutustua ja sen kautta sai kavereita. (20-vuotias)

Myöhemmin, kysyttäessä tarkemmin mentorin roolista osana festivaalikokemusta, sama haastateltava kuitenkin kuvaa, miten mentorista ei ollut paljonkaan apua edes silloin, kun tilanne oli hankala.

Olis ollu vähän kiva jos se olis ollu vähän auttamassa, keräämässä niit roskaa tai viemäs niit pois tai jotain tämmöstä et se olis ollu kivaa. Niinku seuranaki. Ei siellä pilkkopimeessä ole kiva seisokella yksin. (20-vuotias)

Samankaltaiset kokemukset mentorin roolista näyttävät aineistossa myös muualla. Jos mentorista mainitaan jotain myönteistä, kokemukset liittyvät usein mentorin toimintaan alussa, festivaalille saapumisen yhteydessä, jolloin mentori on ollut bussilla vastassa ja näyttämässä paikkoja. Mentorilla on siis ollut rooli turvallisuudentunteen luomisessa alussa ja siinä, että ihmiset ovat tutustuneet toisiinsa, jollei heillä ole ollut ennestään kavereita. Sen sijaan mentorin rooli itse työnteon yhteydessä näyttää ristiriitaisempaan. Osasta haastatteluista välittyy toive, että mentori olisi ollut tukena työn hankalissa vaiheissa. Joskus niin myös oli; mentori oli mukana tekemässä töitä ja kannustamassa, jos alkoi väsyttää.

Aineistossa on myös yksi kertomus yksittäisestä tilanteesta, jossa festaripörssiläiseltä puuttuva varuste oli aiheuttaa hankalan tilanteen, mutta jossa mentori tuli apuun. Toisille taas näyttäytyi, että mentori oli vain mukana yhtenä vapaaehtoisena muiden joukossa tai kävi katsomassa tiimin työtä välillä, mutta hänellä ei ollut erityistä roolia. Joillekin näyttäytyi puolestaan, että mentori oli tiukka kurinpitäjä, joka lähinnä valvoi taukojen pituutta tai muuta sellaista. Nämä roolit vastaavat hyvin mentoreiden omaa kuvausta erilaisista rooleistaan (ks. luku 6).

8.6 OLIKO FESTARIPÖRSSILLÄ JOTAIN ERITYISTÄ MERKITYSTÄ ULKOMAALAISTAUSTAISILLE OSALLISTUJILLE?

”Festaripörssi muutti elämäni suunnan.” Se, että lähes kaksi kolmasosaa ulkomaalaistaustaisista kyselyyn vastaajista allekirjoitti näin vahvalta kuulostavan väittämän, tuntuu paljolta. Festaripörssin arviointitutkimuksen muut aineistot eivät kykene täysin selittämään, miten nuorten elämän suunta muuttui.

Festaripörssin suurin konkreettinen anti oli hygieniapassi-, järjestyksenvalvoja- tai ensiapukoulutus, kokemus vapaaehtoistehtävästä kesäisellä festivaalilla osana muuta vapaaehtoisporukkaa, mahdollisuus osallistua festivaalien konsertteihin sekä todistus osallistumisesta. Tämän lisäksi osa nuorista sai kavereita ja mukavan kokemuksen. Näin ollen osallistuminen Festaripörssiin kytkeytyy nuorten maailmassa sekä koulutukseen, työelämään, vapaa-aikaan että kavereisuhteisiin. Festaripörssi tarjosi uusia ja yllättäviäkin kokemuksia, omien pelkojen voittamista, mukavaa yhdessäoloa ja tunnetta omasta pärjäämisestä erilaisissa olosuhteissa ja työhön kohdistuvien vaatimusten alla. Kokemus elämän suunnan muuttumisesta pitääkin luultavasti eri vastaajilla sisällään hyvin erilaisia teki-joita.

Tutkimuksen aineistoon valikoituneet ulkomaalaistaustaiset nuoret eivät ole sen syrjäytyneempiä kuin kantaväestön nuoretkaan, sillä suurin osa oli koulussa tai töissä. On siis todettava, ettei ulkomaalaistaustaistenkaan nuorten laajahko osallistuminen suoraan tarkoita sitä, että Festaripörssi olisi saavuttanut erityisen syrjäytyneitä osallistujia. Syrjäytymistä ehkäisevä tai osallistujien kykyjä ja itseluottamusta voimistava

vaikutus sillä kyllä on voinut olla, osoittavathan aikaisemmat tutkimukset, että ulkomaalaistaustaisilla on suurempi riski jäädä koulutuksen tai työn ulkopuolelle sekä kohdata syrjintää kuin kantaväestöön kuuluvilla (FRA 2017; Myrskylä 2012; Saukkonen 2016).

Festaripörssin onnistumisen näkökulmasta tulokset kertovat ulkomaalaistaustaisten nuorten itsensä kuvaavan Festaripörssin keskeisimmäksi anniksi koulutusten hyödyn tulevaisuuden kannalta, lisäksi he arvostavat saamaansa kokemusta ylipäänsä ja iloitsevat uusista kavereista. Aiemman tutkimuksen valossa olennaista on myös, että Festaripörssin osallistumista leimaa kokemus yhdenvertaisuudesta: jokainen osallistuja osallistui festivaalien rakentamisen tai ylläpitämisen tehtäviin tasa-arvoisesti ja kokematta syrjintää. Syrjintäkokemusten sijaan aineistosta nousee useita kuvauksia erilaisiin festivaalityöhön liittyviin porukoihin kuulumisesta ja keskinäisestä auttamisesta.

Yksittäinen hyvä kokemus yhdessä lyhytkestoisessa hankkeessa ei varmaankaan muuta ulkomaalaistaustaisten nuorten kokemusta yhteiskunnasta ja työelämästä yleisemmin. Etenkin haastatteluihin näyttää myös valikoituneen erityisen aktiivisia ja mahdollisesti myös tavallista paremmin pärjääviä nuoria, joiden kokemukset voivat olla myönteisempiä kuin haastatelluista kieltäytyneiden. Voi myös olla, etteivät opiskelijavoimin tehdyt haastattelut rohkaisseet kertomaan ikävistä kokemuksista.

Aineistosta voidaan kuitenkin löytää tukea ajatukselle, että Festaripörssi onnistui tarjoamansa koulutuksen ja kokemuksen lisäksi luomaan uusia kavaruussuhteita, vahvistamaan ulkomaalaistaustaisten osallistujien uskoa omiin kykyihin, pärjäämiseen ja siihen, että suomalaisessa yhteiskunnassa on työpaikkoja, joissa yhdenvertainen osallistuminen on mahdollista.

9.

ARTO LINDHOLM

FESTARIPÖRSSIIN OSALLISTUNEET NUORET

Festaripörssi-hankkeen onnistuminen mitataan viime kädessä sillä, pystyimmekö vähentämään syrjäytymisvaarassa olevien nuorten vaaraa syrjäytyä. Kaikki hankkeessa tehdyt asiat, kuten mentorointi ja koulutukset, oli suunniteltu tukemaan tätä tavoitetta. Tässä luvussa tarkastelen sitä, keitä Festaripörssiin osallistuneet nuoret olivat, missä määrin he olivat syrjäytymisvaarassa ja ennen kaikkea sitä, miten he hankkeen kokivat. Oliko vapaaehtoistyöllä ja koulutuksilla pitkälle kantavaa merkitystä nuorille, vai oliko kyseessä ohimeinevä, melko merkityksetön kokemus?

Näihin kysymyksiin saadaan vastauksia kolmella tavalla: Ensinnäkin mittaamalla määrällisesti objektiivisia tosiasioita, kuten kuinka moni on saanut työ- tai koulutuspaikan Festaripörssin ansiosta. Voimme myös tarkkailla ulkopuolisina nuorten taitojen, itsevarmuuden, vastuunottamisen tai muiden vastaavien ominaisuuksien kehittymistä. Tähän Festaripörssin mentoreilla oli erityisen hyvät mahdollisuudet. Näin kertyneitä havaintoja avaavat Hanna Laitinen ja Kaija Laurila toisaalla tässä teoksessa (ks. luku 6). Kuitenkin tehokkain tapa saada tietoa nuorten kokemuksista on kysyä niistä heiltä itseltään. Tässä luvussa esittelen koosteen nuorilta kerätystä tutkimusaineistosta.

9.1 TUTKIMUSAINIESTOT

Keräsimme tietoa nuorilta kahdessa vaiheessa: sekä ensimmäisen että toisen festivaalikesän päätyttyä eli syksyllä 2016 ja syksyllä 2017. Ensimmäinen tutkimus oli hankkeen välievaluaatio, jonka ensisijaisena tavoitteena oli syklisen toimintatutkimuksen hengessä kehittää Festaripörssikonseptia. Tuolloin tutkimusaineistoa kerättiin osallistuneiden nuorten lisäksi heidän mentoreiltaan, yhteistyökumppaneiltamme, festivaalijärjestäjiltä ja hankehenkilökunnalta. Jälkimmäisenä vuonna keskityimme pelkästään hankkeen perimmäisen tavoitteen toteutumisen arviointiin eli siihen, missä määrin onnistuimme vähentämään nuorten syrjäytymisvaaraa. Tulkitsemme nuorilta kerättyjä havaintoja yhtenä kokonaisuutena.

Vuoden 2016 tutkimuksessa tutkimme osallistuneita nuoria kvantitatiivisesti puhelinhaastattelututkimuksella. Soitimme kaikille 97 osallistuneelle. Heistä 63 vastasi puheluun ja vastanneista 51 (81 %) suostui haastatteluun. Tutkimukseen siis osallistui hieman yli puolet (51/97) Festaripörssiin osallistuneista. Lisäksi teimme neljä yksilöhaastattelua ja kaksi neljän osallistujan ryhmähaastattelua. Haastattelut suorittivat

Humakin kehittämistyön menetelmien opiskelijat minun johdollani. Haastateltavat nuoret olivat pääkaupunkiseudulta, Lappeenrannasta ja Imatralta.

Vuonna 2017 Festaripörssiin osallistui 153 nuorta, kun osallistumiseksi lasketaan vähintään jonkin koulutuksen suorittaminen. Tällä kertaa lähetimme kaikille osallistuneille mobiilikyselyn tekstiviestillä marraskuussa 2017. Houkuttimeksi vastaamiselle asetimme pienen arvotun palkinnon. Kyselyyn vastasi 70/153 eli 45,8 prosenttia osallistuneista. On mielenkiintoista, että tekstiviestikyselyllä saimme lähes yhtä hyvän vastausprosentin kuin soittamalla nuorille. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että läheskään kaikki nuoret eivät vastaa tuntemattomasta numerosta tulevaan puheluu. Kvantitatiivisen aineiston lisäksi haastattelimme 22:ta nuorta henkilökohtaisesti saadaksemme syvällisempää tietoa Festaripörssiin vaikutuksista nuorten asemaan työ- ja opiskelumarkkinoilla.

Näiden aineistojen lisäksi keräsimme perustiedot kaikilta vuoden 2017 Festaripörssiin osallistuneilta koulutuksen yhteydessä. Festaripörssiin osallistuneet nuoret olivat pääasiassa 16–22-vuotiaita. Tyypillisin osallistuja oli 19-vuotias keskiarvon ollessa 19,2 vuotta. Selvähkö enemmistö (63 %) oli naisia. Jälkimmäisenä toimintavuonna peräti joka kolmas luokitteli itsensä maahanmuuttajataustaiseksi. Suurimmalla osalla (58 %) ei ollut mitään aikaisempaa kokemusta vapaaehtoistyöstä. Vain muutama (6 %) koki olevansa muita heikommassa asemassa työmarkkinoilla.

9.2 MISSÄ MÄÄRIN FESTARIPÖRSSIIN OSALLISTUNEET NUORET OLIVAT SYRJÄYTYMISVAARASSA?

Iso kysymys on, missä määrin Festaripörssiin osallistuneet nuoret olivat syrjäytymisvaarassa. Tähän kysymykseen ei kuitenkaan ole yksiselitteistä vastausta. Sekä vuonna 2016 että 2017 runsaat 20 prosenttia osallistuneista oli työttömiä, mikä on täsmälleen sama osuus kuin alle 25-vuotiaita työttömiä Suomessa yleensäkin on. Selvä enemmistö Festaripörssiin osallistuneista (64 %) opiskeli keskiasteen tutkintoa joko ammatillisessa oppilaitoksessa tai lukiossa. Tästä näkökulmasta katsottuna osallistujat eivät olleet sen suuremmassa syrjäytymisriskissä kuin muutkaan suomalaiset nuoret – toisaalta eivät myöskään pienemmässä.

Maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat tilastollisesti suuremmassa syrjäytymisvaarassa kuin kantasuomalaiset nuoret (ks. luku 8). Vuoden 2017 Festaripörssiin osallistui iso määrä maahanmuuttajataustaisia nuoria. Jos maahanmuuttajataustaisuus lasketaan syrjäytymisriskiksi, niin runsaat 40 prosenttia osallistuneista kuului varsinaiseen kohderyhmäämme. Maahanmuuttajataustaisuus on kuitenkin syrjäytymisriski vain tilastollisten keskilukujen valossa, sillä lähes kaikki Festaripörssiin osallistuneet maahanmuuttajataustaiset nuoret olivat opiskelijoita tai työelämässä. Vaikuttaa siis siltä, että tavoitimme maahanmuuttajataustaisten nuorten parhaiten suomalaiseen yhteiskuntaan integroituneen osan.

Myös haastatteluaineistomme analyysi tukee kvantitatiivista havaintoa siitä, että Festaripörssiin osallistuneet nuoret eivät keskimäärin olleet erityisessä syrjäytymisriskissä. Pikemminkin toimintaan osallistuneilla nuorilla oli selkeitä tavoitteita elämässään, ja vapaaehtoistyökokemus koulutuksineen tuki näitä tavoitteita. Monet

nuoret olivat jopa hämmästyttävän kypsiä ja analysoivat itse Festaripörssin vaikutusta syrjäytymisriskiin. Muuttamat eläytyivät syrjäytymisriskissä olevan nuoren asemaan ja kertoivat haastattelijalle, kuinka vapaaehtoistyö avaa heille portteja parempaan tulevaisuuteen.

Syrjäytymisriski on vaikea ja monimuotoinen käsite. Jos se määritellään yksinkertaisesti ilman työ- ja koulutuspaikkaa jäämiseksi, eivät hankkeeseen osallistuneet nuoret olleet sen suuremmassa syrjäytymisriskissä kuin muutkaan nuoret. Haastatteluaineistojen perusteella tilanne näyttäisi jopa päinvastaiselta. Hanna Laitinen ja Kaija Laurila tuovat artikkelissaan (luku 6) kuitenkin esiin, että mentoreiden näkökulmasta tietty syrjäytymisriski oli olemassa. Mentorit löysivät viisi erilaista Festaripörssiin osallistuneen, mahdollisesti syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tyyppiä. Nämä olivat (1) nuoret, joilla ei ollut lainkaan aikaisempaa työkokemusta, (2) arat ja ujut nuoret, (3) nuoret, joilta puuttui motivaatiota tai tulevaisuuden suunnitelmia, (4) pitkään kotona olleet nuoret ja (5) nuoret, joilla oli mielenterveysongelmia. Mentoreiden havainnot kyseenalaistavat kysely- ja haastattelututkimuksilla saadut tulokset, ja on mahdollista, että haastateltaviksi valikoituivat ne nuoret, joilla asiat olivat erityisen hyvin. Lisäksi on mahdollista, että haastattelun aikana oma elämäntilanne näyttäytyi valoisammalta kuin miten mentorit sen kenttätyössä näkivät.

9.3 FESTARIPÖRSSIKOKEMUS HAASTATELUAINEISTON VALOSSA

Haastatteluidemme analyysin tulosten perusteella vapaaehtoistyöllä koulutuksineen oli huomattavia positiivisia vaikutuksia nuorten itsensä mielestä. Haastat-

teluaineisto suorastaan pursusi kuvauksia siitä, miten kokemus oli kasvattanut henkisesti ja pakottanut nuoret ylittämään itsensä. Eräs osallistuja kertoi: ”kun huomasi pärjäävänsä aika hyvin, löytyi sellainen puoli itsestä, mitä en ollut aikaisemmin ymmärtänyt”. Moni joutui vapaaehtoistyössä kovalle sekä fyysisesti että henkisesti, mutta sai tyydytystä siitä, että työt tulivat kuitenkin tehdyiksi.

Vapaaehtoistyökokemus kasvatti osallistujien itsevarmuutta. Eräs haastateltava kertoi, kuinka hän on muuttunut ”avoimemmaksi kaikelle uudelle”. Toinen kuvasi, kuinka ”tekemisen meininki on kasvanut” ja kolmas, kuinka ”on itsevarmempaa hakee töitä kun on täydempi CV”. Yksi haastateltava taas huomasi, kuinka ennen vaikeille ehdotuksille on nyt helpompi sanoa ”no joo”. Haastatteluaineistosta löytyy hyvin vähän mitään Festaripörssiä vähättelevää ilmaisua.

Festaripörssiin osallistuminen ei ollut vähäpätöinen asia. Sekä koulutukset että itse vapaaehtoistyöhön osallistuminen jännittivät ja suorastaan pelottivat monia. Läheskään kaikki ilmoittautuneet eivät koskaan saapuneet koulutuksiin, mikä myös saattaa kertoa jännityksestä. Rohkeus ja itseluottamus kasvoivat vasta onnistumisen kokemusten myötä. Näin tapahtui varsinkin silloin, kun työnjohtajalta sai hyvää palautetta ja nuori huomasi, että häneen todella luotetaan. Nämä hetket olivat nuorten elämässä ”sikamageita huippufiliksen” kokemuksia.

Nuoret eivät pitäneet ilmaista lippua festivaaleille niin merkityksellisenä kuin olisi voinut kuvitella. Toki monet mainitsivat kalliin festivaalilipun arvon ja mieleisten bändien näkemisen, mutta silti enemmän arvostettiin ilmaiseksi saatua hygieniapassia tai järjestyksenvalvojakorttia. Koulutusta tosin myös kritisoitiin varovaisin sanankääntein. Opettajia pidettiin asiantuntevina, mutta toivottiin lisää toiminnallisia menetelmiä luentojen sijasta.

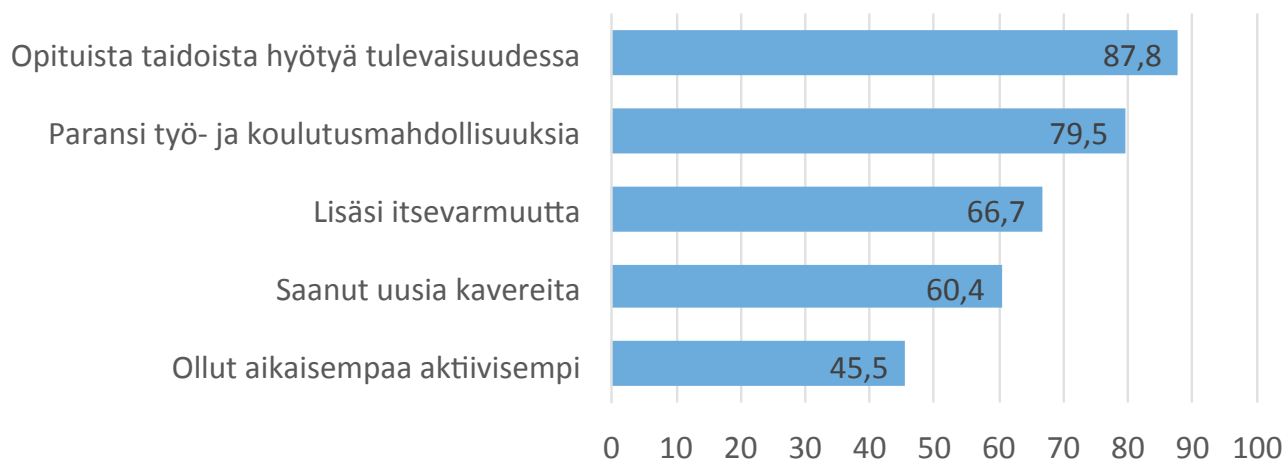
Festaripörssin vapaaehtoiset sulautuivat ongelmitta muiden vapaaehtoisten joukkoon. He kokivat olevansa osa staffia, josta symbolina toimi esimerkiksi samanlainen kypärä kuin muulla henkilökunnalla. Muutaman päivän kokemus ei sinänsä luonut erityistä yhteisöllisyyttä nuorten keskuuteen, mutta silti muutamat kertoivat saaneensa uusia kavereita lyhyessä ajassa. Mentoreiden roolia arvostettiin: varsinkin nuorimmat ja festivaalityössä kokemattomat pitivät mentoria ensiarvoisen tärkeänä.

Nuoret kokivat, että Festaripörssi antoi heille monenlaisia hyötyjä tulevaisuuden varalle. Muutamat halusivat sijoittua juuri tapahtumatuotantotalalle – tosin jotkut kavahtivat alan kaoottisuutta. Monet kiinnostuivat mentoreiden innoittamina nuorisotyöstä ja jotkut kulttuuri- ja musiikkialasta tapahtumatuotantoa laajemmin. Lisäksi monet kokivat, että yleinen motivaatio työntekoon oli parantunut eikä työelämä näyttänyt enää yhtä kaukaiselta kuin ennen Festaripörssiin osallistumista. Koulutuksesta ja työstä saatuja todistuksia arvostettiin. Yksi haastateltava oli saanut järjestyksenvalvojakortin ansiosta keikkatyötä vuokratyöyhtiöstä.

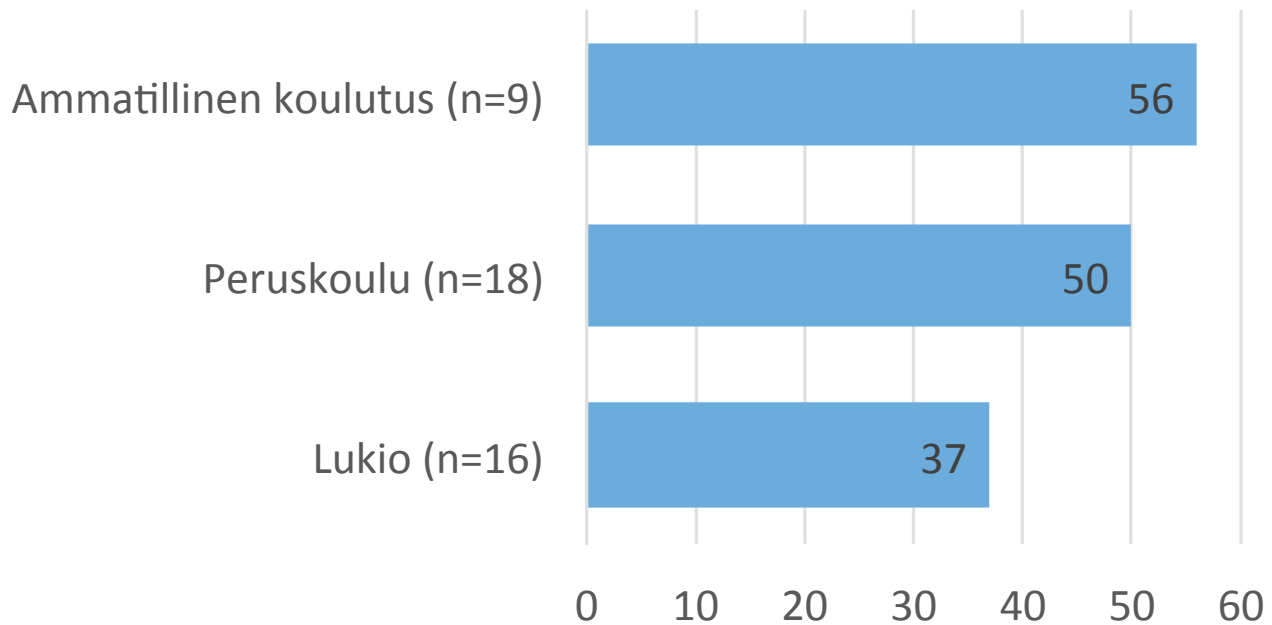
9.4 FESTARIPÖRSSIKOKEMUS KYSELYTUTKIMUSTEN VALOSSA

Kyselytutkimus ja haastattelututkimus tukivat toisiaan monin tavoin. Molemmat tutkimukset antoivat Festaripörssikokemuksesta niin positiivisen kuvan, että pelkästään toisella aineistolla olisimme epäilleet nuorten antaneen kaunisteltuja vastauksia. Vuoden 2016 aineisto osoittaa, että neljä viidestä nuoresta koki työ- ja opiskelumahdollisuuksiensa parantuneen Festaripörssin ansiosta, ja melkein puolet koki olevansa nyt aikaisempaa aktiivisempia.

Vuoden 2017 tutkimuksessa kysyimme hiukan provokatiivisesti, muuttiko Festaripörssi elämäsi suunnan. Oletimme, että näin pitkälle meneviä vaikutuksia Festaripörssillä ei olisi ollut, mutta 14 prosenttia vastaajista oli täysin tätä mieltä ja melkein puolet ainakin jossain määrin tätä mieltä. Festaripörssi ei siis ollut yhdenentekevä vaihe elämässä – kaikkea muuta. Muutenkin vuoden 2017 ja 2016 aineistot antoivat yhtäläisen kuvan kokemuksen merkityksellisyydestä: Neljä viidestä

Kaavio 6. Festaripörssin koetut hyödyt (prosenttia, 2016 aineisto).

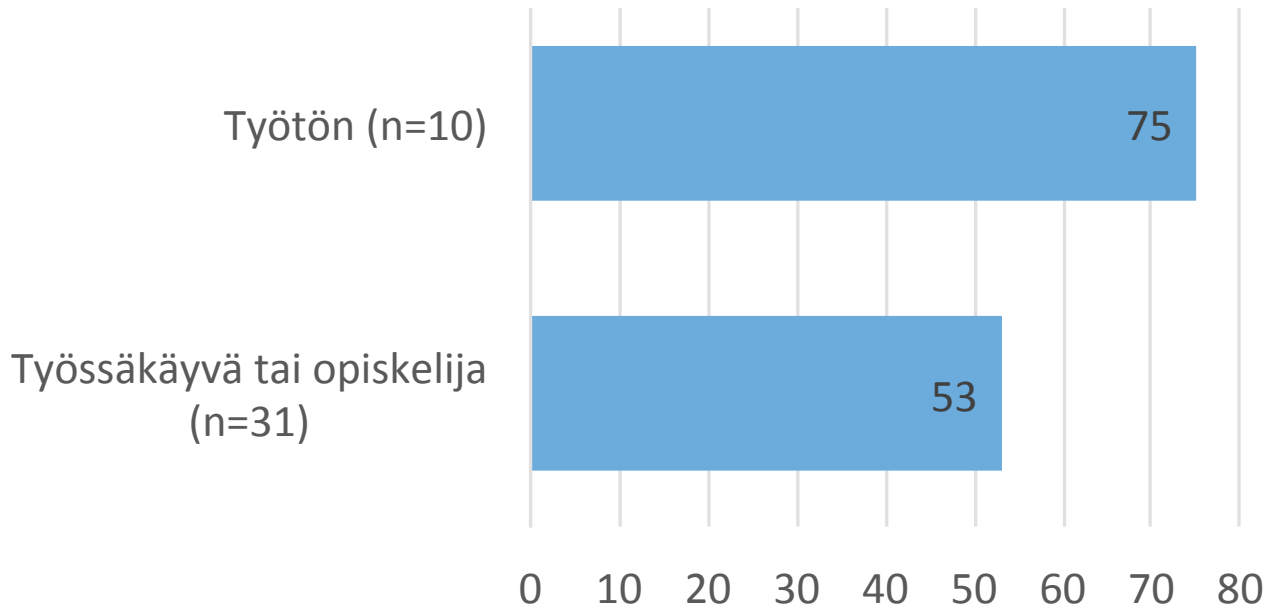
Kaavio 7. Festaripörssin ansiosta koettu itsevarmuuden kasvu koulutuksen mukaan (prosenttia, 2016 aineisto).

koki vahvistuneensa Festaripörssin ansiosta ja kolme neljästä kertoi ylittäneensä itsensä. Selvä enemmistö osallistuneista nuorista koki saaneensa työnhaun kannalta tärkeitä taitoja.

Erityisen merkityksellistä kvantitatiivisissa havainnoissa on se, että mitä lähempänä syrjäytymisriskiä nuori oli, sitä enemmän Festaripörssikokemuksesta näyttäisi olleen hänelle hyötyä. Työttömien itsevarmuus nousi enemmän kuin työssäkäyvien tai opiskelijoiden ja vähemmän koulutettujen enemmän kuin lukiolaisten. Vähemmän koulutetut kertoivat Festaripörssin vaikuttaneen elämänsä suunnan muuttumiseen useammin kuin muut ryhmät. Lukiolaisten itsevarmuuden kasvuun Festaripörssillä oli selvästi vähemmän vaikutusta kuin muihin ryhmiin.

Enemmän kouluja käyneet arvostivat kuitenkin vapaaehtoistyöhön valmentavaa koulutusta enemmän kuin vähemmän kouluja käyneet. Ero lukion ja pelkän peruskoulun suorittaneiden välillä oli huomattavan suuri. Pelkän peruskoulun suorittaneet arvostivat enemmän työkokemusta kuin koulutusta.

Koulutusta arvostettiin määrällisten lukujen valossa erittäin paljon. Kaikki kokivat hygieniapassin hyödylliseksi ja järjestyksenvalvojakoulutuksen lähes kaikki. Asiakaspalvelukoulutus sen sijaan arvioitiin vähemmän hyödylliseksi. Lähes kaikki saivat tarpeeksi ohjausta ja tukea, ja yhdeksän kymmenestä oli sitä mieltä, että heidän taitonsa kehittyivät, he oppivat uusia asioita ja tulivat yksilöinä huomioiduiksi opetuksen aikana. Vaikka laadullinen aineisto osoitti, että luentotyypistä koulutusta kritisoitiin, 90 prosenttia kertoi

Kaavio 8. Itsevarmuuden lisääntyminen Festaripörssin ansiosta työtilanteen mukaan (prosenttia, 2016 aineisto).

viihtyneensä opetuksessa. Itseluottamuksen lisääntymisestä oltiin hieman epävarmempia, mutta neljä viidestä katsoi itseluottamuksensa kasvaneen koulutuksen ansiosta.

Peräti 92 prosenttia osallistuneista oli sitä mieltä, että he tekivät merkityksellistä työtä festivaaleilla. Joutavanpäiväisiin ja tylsiin töihin ei joutunut juuri kukaan: tästä kertoo sekin, että joka kolmannella työtä oli liikaa. Työ festivaaleilla oli nuorimmille osallistujille siinä mielessä erityisen merkityksellistä, että juuri he kokivat vapaaehtoistyössä ylittäneensä itsensä ja juuri heille työ oli ollut yllättävän rankkaa fyysisesti. Työpäivät olivat pitkiä eikä aina päässyt edes syömään silloin kun olisi toivonut. Avoimen palautteen mukaan kuitenkin tärkeintä oli selviytyminen hektisestä festivaalitalvotyöstä. Kokonaisuutena tutkimusaineistomme piirtävät Fes-

taripörssistä erittäin positiivisen kuvan. Osin kyse saattaa olla kohteliaisuudesta: harva kaiki kritisoisi ilmaista koulutusta, mentorointia, huolenpitoa ja mahdollisuutta vapaaehtoiseen työhön. Pelkästä kohteliaisuudesta tutkimusaineisto ei kuitenkaan kerro. Festaripörssi oli monelle erityisen merkityksellinen kokemus, jopa elämän suunnan kääntänyt tapahtuma

10.

ARTO LINDHOLM & JUHA ISO-AHO & JYRKI SIMOVAARA

LOPUKSI: VAPAAEHTOISTYÖ FESTIVAALEILLA SOSIAALISEN VAHVISTAMISEN VÄLINEENÄ

Festaripörssi-hanke onnistui monissa tavoitteissaan erinomaisesti. Kaksi ja puolisataa nuorta koulutettiin vapaaehtoiseksi. Osallistuneet nuoret olivat suorastaan ylitsepuosuavan tyytyväisiä koulutuksiin, mentoointiin festivaaleilla ja ylipäänsä koko kokemukseen. Molempien toimintavuosien jälkeen tehdyt määrälliset ja laadulliset tutkimukset todistivat Festaripörssikemuksella olleen huomattavia positiivisia vaikutuksia nuorten asemaan tulevaisuuden työ- ja opiskelumarkkinoilla. Monille osallistuneille kokemus jopa muutti elämän suuntaa. Osa yltiöpositiivisesta palautteesta saattoi tosin olla kohteliaisuutta, sillä luultavasti melko harva yleensäkin kritisoi ilmaiseksi saamaansa palvelua.

Hankkeen suunnittelusta asti oli selvää, että syrjäytymisvaarassa olevia nuoria olisi vaikea saada osallistumaan Festaripörssiin, ja jo heidän tavoittamisensa olisi haastava tehtävä. Syrjäytymisriskin alla olevia nuoria yritettiin löytää jalkautumalla erilaisiin tapahtumiin yhdessä yhteistyökumppaneittemme kanssa. Kovasta työstä ja nuorisolan ammattilaisten avusta huolimatta tämä osoittautui vaikeaksi tieksi: vaikka tavoitimme suhteellisen paljon selvässä syrjäytymisvaarassa olevia nuoria, vain hyvin harva heistä lopulta ilmoittautui

Festaripörssiin. Selvä enemmistö ilmoittautui onnistuneiden sosiaalisen median kampanjoiden kautta, eikä heitä erityisesti valikoitu.

Taustatietojensa perusteella Festaripörssiin osallistuneet nuoret eivät olleet erityisessä syrjäytymisvaarassa – haastatteluaineiston perusteella pikemminkin päinvastoin. Tämä kuitenkin pätee vain osallistuneiden enemmistöön. Mukana oli myös työttömiä ja muutamia sellaisia, joilla ei ollut mitään työtä tai koulutusta peruskoulun jälkeen. Työttömyys ja kouluttamattomuus on kuitenkin vain yksi ja varsin karkea tapa määritellä syrjäytyminen. Osallistuneiden nuorten kanssa paljon aikaa viettäneet mentorit näkivät osallistuneissa nuorissa paljonkin sosiaalisen vahvistamisen tarvetta. Monet nuoret olivat aluksi arkoja ja ujoja, toiset vailla tulevaisuuden suunnitelmia, jotkut olivat pitkään olleet ainoastaan kotona ja joillakin oli mielenterveysongelmia. Vaikka asiat olisivat näennäisesti hyvin, elämänhallinta voi silti olla puutteellinen.

Tärkeä havainto oli, että Festaripörssi vaikuttaisi hyödyttävän eniten työ- ja opiskelumarkkinoilla heikommassa asemassa olevia nuoria. Mitä vähemmän

nuorella oli koulutusta, sitä tärkeämpi Festaripörssikokemus hänelle oli. Myös työttömät hyötyivät kokemuksesta muita ryhmiä enemmän. Vaikka näistä havainnoista ei voi vetää luotettavia tilastollisia johtopäätöksiä, on uskottavaa, että vapaaehtoistyö vahvistaa eniten heikommassa ja epävarmemmassa asemassa olevia nuoria.

Nämä havainnot ovat linjassa Tanja Hakoluodon tämän teoksen artikkelissaan esiin nostamien näkemysten kanssa. Hakoluoto toteaa, että vapaaehtoistyön merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä voidaan luontevasti kytkeä työtä ja koulutusta laajempaan sosiaalisen pääoman käsitteeseen. Sosiaalinen pääoma on verkostojen, arvojen ja normien sekä vastavuoroisuuden ja osallisuuden muodostama kokonaisuus. Pelkästään työ- tai koulutuspaikan saaminen ei varjele nuorta syrjäytymiseltä, vaan syy-seuraussuhteet ovat monimutkaisempia. Siksi kunkin nuoren tilanne tulisi Hakoluodon mukaan nähdä yksilöllisemmin ja tukea nuoria monimuotoisilla keinoilla, joista vapaaehtoistyö voi olla yksi.

Festaripörssi onnistuikin kenties jopa ensisijaisesti osallistujiensa sosiaalisessa vahvistamisessa. Yhtenä tekijänä tässä saattoi olla se, että osallistujat eivät lopulta olleet tiukimman syrjäytymisuhan määritelmän mukaan valikoituja, vaan koulutusryhmät olivat koulutustaustan ja työmarkkina-aseman suhteen hyvinkin heterogeenisiä. Sama periaate toteutui sekä osallistujien että festivaalien edustajien mukaan festivaalien vapaaehtoistehtävissä: festaripörssiläisillä oli tehtävissään samat oikeudet ja velvollisuudet kuin muillakin vapaaehtoisilla. Tätä kuvaa osallistujien haastatteluai-neistossa esimerkiksi järjestyksenvalvojana ensimmäistä kertaa toimineen, maahanmuuttajataustaisen nuoren riemastuttava kokemus siitä, että hänellä oli kuin olikin tehtävän vaatima osaaminen ja auktoriteetti väärin perustein tapahtuma-alueelle pyrkineen henkilön pysäyttämiseen (ks. luku 8). Tällainen osaamisen

ja osallisuuden kokemus voi kantaa nuorta paljon pidemmälle kuin itse järjestyksenvalvojatutkinto.

10.1 MITÄ FESTARIPÖRSSIN JÄLKEEN?

Festaripörssi-hankkeen tavoitteena oli myös rohkaista syrjäytymisvaarassa olevia nuoria jatkamaan vapaaehtoistyöskentelyä hankkeen jälkeen. Mentoreiden tuki vapaaehtoiseksi haluaville nuorille madalsi kynnystä lähteä vapaaehtoiseksi. Ilmoittautuminen vapaaehtoiseksi ennestään tuntemattomaan tapahtumaan, mahdollinen matkustaminen ja erityisesti työskentely tapahtumassa uusien ihmisten kanssa ovat varsin vaativia kynnyksiä ylitettäviksi. Hanke mahdollisti mentoreiden avulla tuleviin vapaaehtoistöihin, työpaikkoihin ja ihmisiin tutustumisen ainakin jonkin verran etukäteen, mikä madalsi kynnystä.

Ilman Festaripörssin kaltaista hanketta mentorointityyppisen tukipalvelun järjestäminen voi olla hankalaa, sillä se vaatisi resursseja joko festivaaleilta tai esimerkiksi kuntien nuorisopalveluilta. Monilla festivaaleilla onkin jo yhteistyötä erilaisten nuorisopalveluiden kanssa tuetun vapaaehtoistyön merkeissä. Nuorten hakeutumista vapaaehtoistyöhön voitaisiin tukea myös tiedottamalla nuorille tehokkaammin kiinnostavista vapaaehtoistyön mahdollisuuksista sekä helpottamalla vapaaehtoiseksi hankkiutumista. Nykyisellään nuoria kiinnostavat festivaalit ylläpitävät kukin omaa vapaaehtoisten rekrytointikanavaansa. Vapaaehtoistyön mahdollisuudesta kertominen ei kuitenkaan ole festivaalin tiedotuksessa kovin keskeinen asia, sillä halukkaita tulijoita on riittävästi. Syrjäytymisuhan alla olevat nuoret eivät välttämättä löydä oikeita rekrytointikanavia.

Festaripörssi-hankkeen alussa selvitettiin olemassa olevat vapaaehtoisten rekrytointiportaalit ja festivaalien tarpeet vapaaehtoisten suhteen. Rekrytointiportaaleja oli useampia, mutta ne profiloituvat eri kohde-ryhmien ja niiden jakamien yhteisten arvojen mukaan. Sosiaalialalla oli omansa ja kirkolla omansa. Olemassa olevista palveluista yksikään ei ollut kohdennettu syrjäytymisvaarassa oleville nuorille. Toisaalta festivaalit eivät kaivanneet uutta järjestelmää vapaaehtoisten rekrytointiin, sillä tiedot on kuitenkin siirrettävä heidän omiin järjestelmiinsä. Muun muassa kommunikointi isolle vapaaehtoisjoukolle, työvuorot ja tarvittavat ruokailu- ja majoituspalvelut edellyttävät isoissa tapahtumissa toimivaa tietojärjestelmää.

Festivaaleilla vapaaehtoisten viestinnän ja työvuorojen hallinnointi sitoo paljon työtä. Festivaalien tarpeet tässä olivat kahtalaiset. Suuremmat toimijat ylläpitävät omaa järjestelmäänsä vapaaehtoisten hallinnoimiseksi, eivätkä kaipaa uutta järjestelmää. Pienemmille toimijoille taas on haasteellista löytää vapaaehtoisia, ja heillä olisi tarvetta yksinkertaisellekin järjestelmälle vapaaehtoisten löytämiseksi ja listaamiseksi. Tämä seikka houkuttaisi suosittelemaan, että sosiaalista vahvistamista tarvitseville nuorille kannattaisi tarjota mahdollisuutta työskennellä juuri pienillä festivaaleilla. Palautekyselyt kuitenkin osoittavat, että nuoret itse haluavat työskennellä mieluummin suurilla ja suosituilla festivaaleilla.

Käytännön toimenpiteenä Festaripörssin toimintamallin jatkon turvaamiseksi hanke ja kulttuuritapahtumia palveleva GEST-ohjelmisto tuottavat hankkeen lopuksi yhteistyössä vapaaehtoisrekrytointin ja hallinnoinnin järjestelmän. Järjestelmä integroituu suoraan GEST-tapahtumanhallintaohjelmistoon. Se löytyy osoitteesta www.festariporssi.fi. Ohjelmiston ylläpidosta vastaa kaupallisin perustein toimiva GEST ja rekrytointikanavan käyttäjinä ovat ohjelmiston käyttäjät, joihin lukeutuvat mm. Pori Jazz, Provinssi, Ruis-

rock, Tampere Film Festival, Rakkautta & Anarkiaa, Sodankylän elokuvajuhlat, WKND, Tampere Guitar Festival, Fullsteam, Tavastia, Lost in Music, Tampereen kaupunki, Refugees Welcome, Musiikki ja Media.

Festaripörssi.fi-osoitteen kautta hankkeen tavoittamat nuoret ja muutkin kiinnostuneet saavat jatkossakin tietoa ajankohtaisista vapaaehtoistyön mahdollisuuksista ja voivat kerryttää omaa osaamistaan vapaaehtoistyön kautta. Festaripörssin brändi, www.osoite.fi ja testattu toimintamalli hyödynnetään näin vapaaehtoisuuden tukemisessa toimialan omin voimin.

Festaripörssissä vapaaehtoisille tarjotut koulutukset järjestettiin hankkeen puolesta, ja aina festivaalien odotukset ja koulutuksen sisällöt eivät kohdanneet parhaalla mahdollisella tavalla. Olisikin hyödyllistä pohtia, voisiko koulutukset järjestää tiiviimmin tapahtumissa tehtävän vapaaehtoisten rekrytointiprosessin tai itse vapaaehtoistyön yhteydessä. Tällöin myös vapaaehtoistyötä tarjoavat festivaalit voisivat olla määrittelemässä koulutusten sisältöä omiin tarpeisiinsa sopiviksi ja myös ottamassa vastuuta niiden toteutuksesta.

Tämä vaatisi tietysti tapahtumilta resursseja, mutta tarjoaisi toisaalta festivaaleille mahdollisuuden yhteiskuntavastuun toteuttamiseen. Festivaaleilla on olemassa omat median, artistien ja yritysten edustajien verkostonsa, joita voisi monin tavoin valjastaa toimintaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten osallistamiseksi. Festaripörssin kokemusten perusteella niin sanotulla vaikuttajaviestinnällä (esim. tunnettujen artistien mukanaolo viestinnässä) on merkitystä erityisesti nuorten suosimissa sosiaalisen median kanavissa (ks. luku 4).

10.2 VAPAAEHTOISTYÖ SUOMESSA 2018: VAPAAEHTOINEN MAHDOLLISUUS OSALLISUUTEEN VAI AKTIIVIKANSALAISEN VELVOITE?

Vuoden 2018 alussa on keskusteltu paljon työttömyysturvan aktiivimallista. Sen yhteydessä on otettu esille myös ajatus vapaaehtoistyön kytkemisestä aktiivimalliin siten, että osallistuminen vapaaehtoistyöhön voisi tietyin ehdoin ehkäistä työttömyysturvan leikkauksen (ks. esim. Teittinen 2018). Ehdotus ei ole ongelmaton, koska se vie vapaaehtoistyötä velvoitetyön suuntaan.

Lisäksi tehdyn vapaaehtoistyön raportointi toisi lisää tehtäviä ja byrokratiaa jo ennestään pienillä resursseilla toimiville järjestöille. Toisaalta ehdotus kertoo vapaaehtoistyön sosiaaliseen vahvistamiseen ja ihmisten aktivoimiseen liittyvien mahdollisuuksien lisääntyneestä ymmärryksestä. Ei ole kuitenkaan vielä kovin kauaa siitä, kun vapaaehtoistyössä oleminen saatettiin katsoa päinvastoin esteeksi työttömyysetuuden maksamiselle.

Kaiken kaikkiaan erilaiset puheenvuorot, ehdotukset ja toimenpiteet, jotka tähtäävät nuorten ja muidenkin kansalaisten syrjäytymiskehityksen pysäyttämiseen, ovat lisääntyneet jokaisella yhteiskunnan tasolla. Yritysrahoitteinen Me-säätiö on esimerkki siitä, miten elinkeinoelämän piirissäkin on syntynyt aloitteita, jotka tähtäävät näihin päämääriin. Vuonna 2014 perustetun Me-säätiön tavoitteena on vähentää lasten, nuorten ja perheiden eriarvoistumista ja syrjäytymistä Suomessa. Me-säätiön toiminnanjohtaja Ulla Nord toteaa Yhteenveto-lehdessä 3/2017 (Leppänen 2017, 29) että ”tärkeää on luoda erilaisia sosiaalisen osallistumi-

sen polkuja ja antaa nuorille mahdollisuus itse kehittää toimintaa, johon he haluavat osallistua”.

Festaripörssin toiminta ja sen saama julkisuus toivat lisää huomiota festivaaleilla tehtävälle vapaaehtoistyölle. Samalla ne avasivat vapaaehtoistoiminnan osallistavan ja syrjäytymisen ehkäisyyn pyrkivän näkökulman myös tässä vapaa-aikaan ja viihteeseen tavallisesti kytkeytyvässä kontekstissa. Musiikkifestivaalit ja muutkin yleisötapahtumat ovat Festaripörssin tulosten perusteella monille nuorille lähtökohtaisesti kiinnostava ja houkutteleva toimintaympäristö. Juuri siksi niiden mahdollisuudet tarjota osallisuuden ja osaamisen kokemuksia nuorille ovat niin merkittävät. Yksi mahdollinen askel eteenpäin Festaripörssin toiminta-ajatuksen kehittämisessä voisikin olla nuorten kannustaminen omien tapahtumien luomiseen.

LÄHTEET

Aalto, Tiina & Tolvanen, Sonja 2015. ”Hän on aika uniikki verrattuna muihin”. Nuorten kokemuksia mentoroinnista Amigo-hankkeessa. Terveiden edistämisen koulutus, Laurea ammattikorkeakoulu. Ylemmän ammattikorkeakoulun opin- näytetyö.

Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi & Ikäheimo, Salla 2015. Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 160, sarja: Kenttä. Helsinki: Unigrafia.

Auli Airila, Outi Aho ja Mikko Nykänen 2016. Verkostot hal- tuun: Ideoita toimialarajojen ylittämiseen nuorisotyössä. Työterveyslaitos. Viitattu 10.11.2017. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131565/Verkostot%20haltuun.pdf?sequence=1>.

Armila, Päivi & Halonen, Terhi & Käyhkö, Mari (toim.) 2016. Reunamerkitöjä hylkysyrjästä. Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 178, sarja: Liike. Helsinki: Unigrafia.

Asplund, Rita & Vanhala, Pekka 21.12.2016. ”Neet-nuorten tulkinnassa korjattavaa”. ETLA Muistio No 52. Viitattu 21.9.2017. <http://pub.etla.fi/ETLA-Muistio-Brief-52.pdf>.

Buchert, Ulla 2016. Hyvinvointipalveluissa tuotetaan toiseutta luokittelemalla ihmisiä maahanmuuttajiksi. Janus (24) 1/2016, 84–88.

Burchardt, Tania, Le Grand, Julian & Piachaud, David 1999. Social Exclusion in Britain 1991-1995. Social Policy and Administration (33) 3/1999, 227–244.

Burchardt, Tania 2000. Social exclusion. Teoksessa Martin Davies (toim.). The Encyclopaedia of Social Work. Oxford: Blackwell, 320–321.

Burchardt, Tania & Le Grand, Julian & Piachaud, David 2002. Degrees of exclusion: developing a dynamic, multidimensional measure. Teoksessa John Hills & Julian Le Grand & David Piachaud (toim.). Understanding Social Exclusion. Oxford: Oxford University Press, 30–43.

Du Bois, David L & Harcher, Michael (toim.) 2014. Handbook of Youth Mentoring. Second edition. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage Publications.

Farrel, Carol & Bryant, Wendy 2009. Voluntary work for adults with mental health problems: a route to inclusion? A review of the literature. British Journal of Occupational Therapy, (72) 4/2009, 163–173.

Festivaalien taloudellisia tunnuslukuja. Finland Festivalsin jäsenfestivaalien taloustietoja vuodelta 2014. Finland Festivals ry. Viitattu 24.11.2017. <http://www.festivals.fi/wp-content/uploads/2016/04/Festivaalien-taloudellisia-avainlukuja-2014.pdf>.

FRA 2017. European Union Agency for Fundamental Rights. Second European Union Minorities and Discrimination Survey. Main results. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Grönlund, Henrietta & Pessi, Anne Birgitta 2008. Osallisuuden asenteet ja teot. Nuoret ikäryhmät vapaaehtoistoiminnassa. Teoksessa Minna Autio & Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.). Polarisoituvuus? Nuorten elinolot -vuosikirja 2008. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 84. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 38. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes). Helsinki: Hakapaino, 127–137.

Haanpää, Minni 2016. Vapaaehtoisten tieto festivaaleja rakentamassa. Teoksessa Satu Silvanto (toim.) Festivaalien Suomi. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. Cuporen julkaisuja 29, 96–101.

Haanpää, Minni 2017. Event co-creation as choreography. Autoethnographic study on event volunteer knowing. Rovaniemi: University of Lapland.

Harinen, Päivi 2008. Hyvä, paha yksinäisyys. Itsellisyys, yksinäisyys ja ystävyys myöhäisnuoruudessa. Teoksessa Minna Autio & Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.). Teoksessa Polarisoituvuus? Nuorten elinolot -vuosikirja 2008. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 84. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 38. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes). Helsinki: Hakapaino, 84–93.

Heikkinen, Hannu & Kontinen, Tiina & Häkkinen, Päivi 2006. Toiminnan tutkimisen suuntaukset. Teoksessa Hannu Heikkinen & Esa Rovio & Leena Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 39–76.

Helsingin kaupunki 2017. Stadin ammattiopisto. Tiedote ”Mediakylpylä”. Viitattu 10.11.2017. https://www.hel.fi/amatillinen/fi/haussa-nyt/ennen_ammattillista_koulutusta/mediakylpyla.

Iso-Aho, Juha 2011. Kulttuuri kutsuu. Vapaaehtoiset tapahtumien voimavarana ja hengenluojina. Tuottaja2020, osaraportti. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viitattu 24.11.2017. http://tuottaja2020.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/6_Kulttuuri_kutsuu_iso-aho_KEVYT2.pdf.

Jaakola, Meri & Korkkula, Lari 2016. Nuori edellä Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tavoittaminen ja viestinnän toteutus Festaripörssi-hankkeessa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 4.11.2017. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/105621/Jaakola_Meri_Korkkula_Lari.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Juslén, Jari 2012. Facebook-mainonta, miten tavoitat 2 miljoonaa suomalaista 10 minuutissa. Akatemia 24/7. Viitattu 10.11.2017. https://akatemia.fi/wp-content/uploads/2012/12/Facebook-mainonta_1luku.pdf.

Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka & Häkli, Jouni 2015. Myönteinen tunnistaminen - näkökulma hyvinvoinnin edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Teoksessa Jouni Häkli & Kirsi Pauliina Kallio & Riikka Korkiamäki (toim.). Myönteinen tunnistaminen. Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 171, sarja: Kenttä. Helsinki: Unigrafia, 7–9.

Kansalaisareena ry & HelsinkiMissio & Kirkkohallitus & Taloustutkimus 2015. Vapaaehtoistyö Suomessa 2010 ja 2015. Viitattu 24.11.2017. http://www.kansalaisareena.fi/Vapaaehtoistyö_Suomessa_2010ja2015.pdf.

Kiilakoski, Tomi 2016: I am Fire but my Environment is the Lighter. A Study on Locality, Mobility, and Youth Engagement in the Barents Region. Finnish Youth Research Society, Finnish Youth Research Network and author 2016. Finnish Youth Research Society, Finnish Youth Research Network. Publications 179, internet publications 98.

Kivijärvi, Antti 2015. Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaisuuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 162.

Kupias, Päivi & Salo, Matti 2014. Mentorointi 4.0. Helsinki: Talentum.

Kuuluvainen, Salla 2014. Vapaaehtoistyön johtamisen hyvät käytännöt. Vapaaehtoistyön johtaminen ammatillistuneissa ja kansalaisjärjestömaisissä yhdistyksissä. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma, Mikkelin ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

Lanas, Maija 2016. Nuoret reunalla, oman elämänsä keskelä. Luento Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämispäivillä 6.10.2016. Viitattu 2.10.2017. <http://www.koordinaatti.fi/fi/puheenvuoro/nuoret-reunalla>

Larja, Liisa & Törmäkangas, Liisa & Merikukka, Marko & Riskikari, Tiina & Gissler, Mika & Paananen, Reija (27.4.2016). NEET-indikaattori kuvaa nuorten syrjäytymistä. Tieto&trendit 2/2016. Viitattu 21.9.2017. <http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/164/>

Levitas, Ruth 2006: The concept and measurement of social exclusion. Teoksessa Christina Pantazis & David Gordon & Ruth Levitas, R. (toim.). Poverty and Social Exclusion in Britain. Bristol: The Policy Press, 122–160.

Leppänen., Pirjo 2017. Ulla Nord: "Syrjäytymiseen puututtava aikaisemmin". Kaveria ei jätetä. Yhteenvedo 3/2017, 26–29.

Maldonado, Edgar A. & Pogrebnyakov, Nikolai A. & van Gorp, Annemijn F. 2006. 10 ICT Policies as a Means to Inhibit Social Exclusion: The South African Case. Teoksessa Eileen M. Trauth, Debra Howcroft, Tom Butler, Brian Fitzgerald & Janice I. DeGross (toim.). Social Inclusion: Societal and Organizational Implications for Information Systems. Boston: Springer, 137 - 150.

Martikainen, Tuomas & Haikkola, Lotta 2010. Johdanto. Sukupolvet maahanmuuttajatutkimuksessa. Teoksessa Martikainen & Haikkola (toim.) Maahanmuutto ja sukupolvet. Helsinki: SKS & Nuorisotutkimusseura, 9–43.

Me-säätiö 2016. Tiedote "Me-säätiö laski: Suomessa on nyt 69000 syrjäytynyttä nuorta". Viitattu 24.10.2017. <http://www.mesaatio.fi/lehdistotiedote/me-saatio-laski-suomessa-on-nyt-69000-syrjaytynytta-nuorta/>

Morgan, Graig & Burns, Tom & Fitzpatrick, Ray & Pinfold, Vanessa & Priebe Stefan 2007. Social exclusion and mental health. Conceptual and methodological review. British Journal of Psychiatry (191) 2007, 477–483.

Myrskylä, Pekka 2012. Hukassa – keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Elinkeinoelämän Valtuuskunnan analyysi no 19. Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA. Viitattu 4.10.2017. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>.

Myrskylä, Pekka 2012. Maahanmuutto ja nuorten syrjäytymisriskit pääkaupunkiseudulla. Kvartti 2/2012, 14–22.

Nieminen, Juha 2007. Vastavoiman hahmo – nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76, 21–43.

Nieminen, Harri & Antti Kivijärvi (toim.), Kristiina Toivikko 2016. Kiertoteitä. Maahan muuttaneet nuoret yhteiskunnallisten esteiden edessä. Helsinki: Into Kustannus.

Nuorisotakuu 2017. Nuorille suunnatun Ohjaamo-toiminnan käynnistäminen ja kehittäminen. Viitattu 10.11.2017. http://www.rakennerahastot.fi/documents/10179/308807/Ohjaamo-toiminnan_yleiskuvaus_marraskuu_2014.pdf/97c65806-9a92-4756-98e4-7f2527acd592.

OKM 2016. Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi – kipupisteet ja toimenpide-esitykset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:1.

Paananen, Reija & Gissler, Mika 2013. Cohort Profile: The 1987 Finnish Birth Cohort. International Journal of Epidemiology (4) 41/ 2013, 941–945.

Palola, Elina & Hannikainen-Ingman, Katri & Karjalainen, Vappu 2012. Nuoret koulutuspuodokkaat sosiaalityön asiakaina. Tapaustutkimus Helsingistä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print. Viitattu 4.11.2017. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90872/URN_ISBN_978-952-245-632-8.pdf?sequence=1.

Peace, Robin 2001. Social Exclusion: A Concept in Need of Definition. Social Policy Journal of New Zealand (6) 16/ 2001, 17–35.

Percy-Smith, Janie 2000. Introduction: The contours of Social Exclusion. Teoksessa Janie Percy-Smith (toim.). Policy Responses to Social Exclusion: Towards Inclusion? Open University Press: Buckingham, Philadelphia, 1–21.

Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi 2010. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Helsinki: Raha-automaattiyhdistys 2010. Avustustoiminnan raportteja 23.

Putnam, Robert 1993. The prosperous community: social capital and economic growth. *The American Prospect* (spring) 13/ 1993, 35–42.

Putnam, Robert 1995. Bowling alone. America's declining social capital. *Journal of Democracy* (6) 1/1995, 65–78.

Rajala, Antti & Nieminen, Pinja (toim.) 2017. Tuettu vapaaehtoistoiminta – avain osallisuuteen. *Kansalaisareenan julkaisuja* 3/2017. Viitattu 20.12.2017. http://www.kansalaisareena.fi/ka2016/wp-content/uploads/2017/11/Tuettu_vapaaehtoistoiminta_WEB_KORJ2.pdf

Ralston, Rita & Nichols, Geoff 2011. Social Inclusion through Volunteering. The Legacy Potential of the 2012 Olympic Games. *Sociology* (5) 45/2011, 900–914.

Raunio, Sonja 2014. Puhe Conduksen yhdenvertaisuuspäivässä 26.11.2014. Helsinki: Helsingin yliopiston AGORA for the Study of Social Justice and Equality in Education -tutkimuskeskus.

Rochester, Colin & Ellis, Angela & Howlett, Steven 2010. Volunteering and Society in the 21st Century. Hampshire: Palgrave Macmillian, 13–15.

Saukkonen, Pasi 2016. Maahanmuuttajien työllistyminen Helsingissä. *Kvartti* 4/2016, 73–89.

Simovaara, Jyrki 2017. Festaripörssin projektipäällikön henkilökohtainen tiedonanto 12.12.2017. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Sisäasiainministeriö 2011. Maahanmuuttajien työllistymisen esteet – kohti ennakoivaa ja vaikuttavaa verkostotyötä. Viitattu 20.12.2017. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79683/sm_132011.pdf

Stenius, Nana 2017. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy vapaaehtoistyön keinoin. Festaripörssi-hankkeen välievaluointi ja toiminnan kehittäminen. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma, Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

Soanjärvi, Kati 2011. Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* no 413.

Suurpää, Leena 2009. Johdanto: metodologinen näkökulma syrjäytymistiedon rakentumiseen. Teoksessa Leena Suurpää (toim.). Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämissen politiikkaan. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura *Verkojulkaisuja* 27. Viitattu 21.9.2017. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>.

Teittinen, Paavo 2017. Talkootyön ottaminen mukaan aktiivimalliin jakaa näkemyksiä – ministeri Lindholm ihmettelee julkista huutokauppaa, jota hallituspuolueissa nyt käydään. Helsingin Sanomat. Viitattu 19.1.2018. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005516819.html>.

Valtari, Minna 2016. Artikkelit ”Sosiaalinen media Suomessa 2016”. Viitattu 10.11.2017. <http://someco.fi/blogi/sosiaalinen-media-suomessa-2016/>.

Vamos 2017. Helsingin Diakonissalaitos. Viitattu 6.11.2017. <https://www.vamosnuoret.fi/>.

Yeung, Anne Birgitta 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry.

Yeung, Anne Birgitta 2004: Nuoret ja vapaaehtoistoiminta – mahdollon yhtälö? Viitattu 3.10.2017. http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/vapaaehtoistoiminta/aiemmat_artikkelit/nuoret_ja_vapaaehtoistoiminta_-_mahdollon_yhtalo.

Älä oleta - Normit nurin. Normikriittinen käsikirja yhdenvertaisuudesta, syrjinnän vastustamisesta ja oikeudesta olla oma itsensä. 2014. Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry, Seta ry, Suomen Lukiolaisten Liitto SLL ry, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf.. Seta-julkaisuja 22. Tallinna: Printon.

KIRJOITTAJAT

TANJA HAKOLUOTO

Olen työskennellyt Humanistisessa ammattikorkeakoulussa yhteisöpedagogeja kouluttavana lehtorina vuodesta 2013. Koulutustaustaltani olen nuorisotyöntekijä sekä FM historian ja aikuiskasvatuksen opinto-ohjelmista. Työurallani olen tarkastellut syrjäytymisen ja sosiaalisen vahvistamisen problematiikkaa monista näkökulmista, konkreettisimmin toimiessani työttömien nuorten Oman Elämän Valtias -kouluttajana. Festaripörssiin tulin mukaan syksyllä 2017 kirjoittamaan teoreettisesta näkökulmasta käsin vapaaehtoistyön merkityksestä syrjäytymisen ehkäisyssä.

JANNE HULKKONEN

Olen visuaalinen journalisti ja viestintäalan yrittäjä. Olen toiminut useissa yhdistysten ja kansalaisjärjestöjen järjestämissä kampanjoissa suunnittelijana ja toteuttajana.

JUHA ISO-AHO

Olen Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon lehtori. Päätehtäviäni viime vuosina ovat olleet luovan talouden, tapahtumatuotannon sekä kulttuurimatkailun tutkimus- ja kehittämishankkeet. Olen vartannut myös vapaaehtoistoiminnan johtamisen koulutuksesta Humakin avoimessa amk:ssa. Festaripörssissä olen ollut mukana kaikissa vaiheissa hankesuunnittelusta toteutukseen.

HANNA LAITINEN

Olen toiminut Humanistisessa ammattikorkeakoulussa pitkään yhteisöpedagogeja kouluttavana lehtorina. Festaripörssiin tulin mukaan keväällä 2017, jolloin osallistuin mentoreiden rekrytointiin ja valmentavaan tapaanmiseen. Saman vuoden syksyllä järjestin mentoreille arviointikeskustelun. Hankearviointissa ohjasin 10 hengen opiskelijaryhmää haastattelujen teossa ja analysoinnissa. Koulutustaustaltani olen sosiologi.

KAIJA LAURILA

Olen Humanistisesta ammattikorkeakoulusta vuonna 2016 valmistunut yhteisöpedagogi. Tällä hetkellä jatkan opintojani Helsingin yliopistossa pääaineenani ympäristötieteet. Olen ollut Festaripörssissä mukana molempina toimintavuosina: hankkeen ensimmäisenä kesänä mentorina ja toisena vuonna projektiassistenttina.

ARTO LINDHOLM

Olen valtiotieteiden tohtori ja Humanistisen ammattikorkeakoulun innovaatioyliopettaja. Keskeisimmät tutkimusintressini ovat liittyneet yhteiskunnalliseen osallisuuteen, taiteen ja kulttuurin yleisöihin, ympäristöpolitiikkaan ja kansalaisaktivismiin. Olen toiminut lukuisten osallisuutta lisäävien kehittämishankkeiden projektipäällikkönä.

JYRKI SIMOVAARA

Olen kulttuurituotannon lehtori Humanistisessa ammattikorkeakoulussa ja Festaripörssi-hankkeen projektipäällikkö.

NANA STENIUS

Olen vastavalmistunut yhteisöpedagogi Humanistisesta ammattikorkeakoulusta. Työskentelin kesällä 2016 Festaripörssissä mentorina. Siitä innostuneena päädyin kirjoittamaan Festaripörssille opinnäytetyön aiheesta ”nuorten syrjäytymisen ehkäisy vapaaehtoistyön keinoin”. Opinnäytetyön kirjoittamisen jälkeen jatkoin Festaripörssissä mentorointia, ja kesä 2017 menikin nuorten kanssa festareilla työskennellen.

**VAPAANA
FESTAREILLE**

LIITTEET

Festivaali	Paikkakunta	Osallistujat: 2016	2017
Maailma kylässä	Helsinki	8	6
Asemafest!	Imatra	6	
Mustan ja valkoisen teatterifestivaali	Imatra	7	
Kuninkaan pidot	Imatra	3	
Iron Maiden	Hämeenlinna	7	
Provinssi	Seinäjoki	15	7
Go 90's	Imatra	9	
Ruisrock	Turku	8	29
SuomiPop	Jyväskylä	9	
South Park	Tampere	3	
Ilosaarirock	Joensuu	13	
Jurassic festival	Mikkeli	5	
Flow	Helsinki	20	18
PitStop Party	Imatra	8	
Rakkautta&Anarkiaa	Helsinki	7	
Kino Kivinokka	Helsinki	1	
Lappeefest	Lappeenranta		4
Rock the Beach	Helsinki		4
Tikkurila festivaali	Vantaa		8
Weekend	Helsinki		42
Pop-up kino Helsinki	Helsinki		1
		Yht. 129	Yht. 119

Liite 1. Festaripörssin osallistujat eri festivaaleilla 2016 ja 2017.

Ohjausryhmä	
Juha Iso-Aho	Humanistinen ammattikorkeakoulu
Jyrki Simovaara	Humanistinen ammattikorkeakoulu
Leena Björkqvist	Osallistava ja Luova Suomi -koordinaatiohanke
Mai Salmenkangas	Osallistava ja Luova Suomi -koordinaatiohanke
Matilda Wrede-Jäntti	Nuorisotutkimusverkosto
Niila Leppänen	Maailma kylässä -festivaali
Niko Wilkinson	Maailma kylässä -festivaali
Sara Norberg	Helsinki International Film Festival ry
Sirkku Reponen	Ohjaamo-hanke
Katri Kaalikoski	Humanistinen ammattikorkeakoulu
Timo Parkkola	Humanistinen ammattikorkeakoulu
Lisäksi: Marika Lindroth	Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

Liite 2. Festaripörssin ohjausryhmä ja hanketyöntekijät.

Hanketyöntekijät	
Hanna Laitinen	Kouluttaja
Jari Hoffrén	Kouluttaja
Juha Iso-Aho	Kouluttaja
Pasi Toivanen	Kouluttaja
Sirpa Ali-Melkkilä	Kouluttaja
Cristoffer Wennström	Mentori
Henna Voutilainen	Mentori
Ina Aalto	Mentori
Jenna Korpela	Mentori
Maria Metsävirta	Mentori
Nana Stenius	Mentori
Oona Torniainen	Mentori
Stella Jakobsson	Mentori
Jyrki Simovaara	Projektipäällikkö
Kaija Laurila	Projektsihteeri
Kia Ahlfors	Projektsihteeri
Meri Jaakola	Projektsihteeri
Arto Lindholm	Tutkija
Tanja Hakoluoto	Tutkija

FLOW FESTIVAL
11.–13.8.

RUISROCK
7.–9.7.

PROVINSSI
29.6.–1.7.

SKIDIT FESTARIT
29.7.

LIVE NATION
ROCK THE BEACH, HELSINKI
19.6.

MAAILMA KYLÄSSÄ
27.–28.5.

TIKKURILA
FESTIVAALI
21.–22.7.

SEURASAAREN
JUHANNUSVALKEAT
23.6.

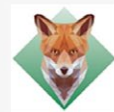
MUSTAN JA VALKOISEN
TEATTERIFESTIVAALI
7.–11.6.

GO90'S IMATRA
30.6.–1.7.

LAPPEEFEST
15.–18.6.

OUTFOX FESTIVAL, SALO
14.–15.7.

PIONEERIFESTIVAALI, KORJA
14.–15.7.

KAUPUNKIJAMBOREE
31.7.–3.8.

KAAMOSPUHALLUS,
LAPPEENRANTA
17.11.

LIVE NATION
GUNS'N ROSES, HÄMEENLINNA
1.7.

Nämä tapahtumat toivottivat Festaripörssin vapaaehtoiset tervetulleiksi kesällä 2017.

Juha Iso-Aho & Arto Lindholm (toim.)

VAPAAEHTOISTYÖ NUORTEN SYRJÄYTYMISRISKIN VÄHENTÄJÄNÄ

Festaripörssi-hankkeen analysointi ja
johtopäätökset

Nuorten syrjäytymisriskistä on muodostunut tärkeä yhteiskuntapoliittinen huolenaihe, johon on viime vuosina kiinnitetty suurta huomiota. Syrjäytymisuhan alla on arvioitu Suomessa olevan kymmeniä tuhansia nuoria.

Tässä teoksessa tarkastellaan sitä, missä määrin vapaaehtoistyö rockfestivaalien kaltaisissa yleisötapahtumissa voi ehkäistä nuorten syrjäytymistä. Teoksen tulokset perustuvat Festaripörssi-hankkeeseen, jossa yli 200 nuorta lähti koulutettuina ja mentoreiden tukemina vapaaehtoistyöhön erilaisille festivaaleille. Teoksessa analysoidaan hankkeeseen osallistuneiden nuorten kokemuksia heidän itsensä, mentoreiden ja festivaalien näkökulmasta. Samalla pohditaan itse syrjäytymiskäsitettä uusista näkökulmista.

Teos on tarkoitettu nuorten syrjäytymisen parissa työskenteleville, tapahtumatuottajille ja yhteiskuntapolitiikasta kiinnostuneille lukijoille.

ISBN 978-952-456-294-2 (painettu)

ISBN 978-952-456-295-9 (verkko)

ISSN 2343-0664 (painettu)

ISSN 2343-0672 (verkkopainos)

Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 52.

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU